

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

2019

Teija Savolainen

TUKENA OMAOHJAAJA!

– toimintamalli omaohjaajatyön kehittämiseen
perheryhmäkodissa

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen

2020 | 76 sivua, 16 liitesivua

Ohjaaja: Raija Nurminen

Teija Savolainen

TUKENA OMAOHJAAJA!

- toimintamalli omaohjaajatyön kehittämiseen perheryhmäkodissa

Vuosien 2015-16 aikana Suomeen tuli ennätysmäärä yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Oleskeluluvan ja kuntapaikan saatuaan nämä lapset ja nuoret siirtyivät vastaanottoyksiköistä perheryhmäkoteihin ympäri Suomea. Nopealla aikataululla perustettiin kymmeniä yksiköitä, joissa kokemusta yksintulleiden alaikäisten hoivasta ja kasvatuksesta oli vähän tai ei lainkaan.

Tämä opinnäyte on kehittämisprojekti perheryhmäkotien omaohjaajatyön laadun parantamiseksi. Projekti on osa Uudenmaan ELY-keskuksen ja SOS-lapsikylän yhteistä TUKENA-hanketta, jolla on kehitetty perheryhmäkotien toimintatapoja.

Kehittämisprojektin tuloksena syntyi TUKENA OMAOHJAAJA! -toimintamalli. Se on suunniteltu niin perheryhmäkodin johtamistyön kuin omaohjaajatyön kehittämiseksi, ja on muunneltavissa perheryhmäkodin erilaisten osaamistarpeiden kehittämiseen.

Kehittämisprojektin aikana ohjattiin ja tuettiin viiden perheryhmäkodin ohjaajia toteuttamaan suunnitelmallista omaohjaajatyöskentelyä. Lisäksi heidän ammatillista ymmärrystään vahvistettiin suunnitelmallisen hoito- ja kasvatustyön hoidollisesta merkityksestä ja vaikutuksista yksintulleiden lasten ja nuorten elämässä.

Toinen keskeinen tavoite kehittämisprojektissa oli pilotoida UMBRELLA-työkirjamenetelmä osaksi perheryhmäkoti-toiminnan omaohjaajatyötä. Toimintamallin implementointi tapahtui TUKENA- hankkeen toimesta järjestämällä kaksi omaohjaajaryhmää syksyllä 2019 ja osaprojektin projektipäällikön toimesta yksi omaohjaaja ryhmä on aloitettu helmikuussa 2020.

ASIASANAT:

Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat, perheryhmäkoti omaohjaajatyö, suunnitelmallinen hoito- ja kasvatustyö, ohjaustyön orientaatio, osaamisen kehittäminen, toiminnalliset menetelmät

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Health and Well-Being Management and Leadership in Health Care programme

2020| 76 pages, 13 pages in appendices (16 pages)

Instructor: Raija Nurminen

Teija Savolainen

SUPPORTED BY A PERSONAL SUPPORT WORKER

- Operations Model for Developing Personal Support Workers' Work in Family Group Homes

In 2015–16, a record number of unaccompanied minor asylum seekers arrived in Finland. After being granted a residence permit and a placement in a municipality, these children and young people were transferred from reception units to family group homes all over Finland. Over a short period of time, dozens of units were established which had little or no experience of raising and caring for unaccompanied minor asylum seekers.

This thesis represents a development project to improve the quality of personal support workers' work in family group homes. It is part of the TUKENA project of the Centre for Economic Development, Transport and the Environment for Uusimaa and SOS Children's Village and has been used to develop the operations models of family group homes.

The operations model SUPPORTED BY A PERSONAL SUPPORT WORKER was created as a result of the development project. It is designed for the development of both management work and the work of personal support workers in family group homes and can be adapted to develop various skills needed in them.

During the development project, five support workers from family group homes were guided and supported in their implementation of systematic personal supervision. In addition, the project strengthened their professional understanding of the therapeutic value and effects of systematic care and educational work in the lives of unaccompanied children and young people.

During the development project, a literature review was carried out, a pilot group consisting of support workers were interviewed and feedback was received from them concerning the days they received instruction.

The most essential part was piloting the UMBRELLA workbook method as part of the work of personal support workers in family group homes. The five family group homes that participated in the development project operate in the area of the Centre for Economic Development, Transport and the Environment for Uusimaa.

KEYWORDS:

Unaccompanied minor asylum seekers, family group home, personal supervision, systematic care and educational work, orientation of supervision, developing competence, functional methods.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Kehittämiprojektin tausta ja tarve	9
2.2 Kehittämiprojektin tavoite ja tarkoitus	11
2.3 Kehittämiprojektin toimintaympäristö	12
2.4 Projektiorganisaatio	12
3 KIRJALLISUUSKATSAUS	13
3.1 Kirjallisuuskatsauksen toteutus	13
3.2 Hakutulokset ja tulosten kuvaus	14
4 KEHITTÄMISPROJEKTIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	16
4.1 Suunnitelmallinen omaohjaajatyön merkitys nuoren kasvun ja kehittymisen näkökulmasta	16
4.2 Menetelmät omaohjaajatyössä	20
4.3 Perheryhmäkoti ja laitoshoidon perustehtävä	21
4.3.1 Kadonnut perhe, entiset kodit ja perhetyö	23
4.4 Ohjaustyön orientaatioita	28
4.4.1 Laitoshoidon terapeuttinen orientaatio	28
4.4.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio	29
4.4.3 Kasvatuksellinen orientaatio	30
5 KEHITTÄMISPROJEKTIN KEHITTÄMIS- JA ARVIOINTIMENETELMÄT	32
5.1 Hyvien käytäntöjen dialogi	32
5.2 Osaamisen kehittämisen johtaminen	33
5.3 UMBRELLA-työkirjamenetelmä omaohjaajatyön tukena	36
5.4 Palautteen keruu	40
6 KEHITTÄMISPROJEKTIN ETENEMINEN	41
6.1 Kehittämiprojektin aikataulu	41
6.2 Kehittämiprojektin viestintä	44
7 KEHITTÄMISPROJEKTIN EMPIIRINEN OSA	45

7.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	45
7.2 Tutkimusmenetelmät, aineiston keruu ja analysointi	45
7.3 Ryhmähaastattelu	46
7.4 Yksilöhaastattelu	47
7.5 Sisällönanalyysi	47
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	49
8.1 Ryhmähaastattelu	49
8.2 Yksilöhaastattelun tulokset	51
9 POHDINTA	57
9.1 Tulosten tarkastelu	57
9.2 Johtopäätökset	58
9.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	58
10 OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMISEN TOIMINTAMALLI PERHERYHMÄKODISSA	60
10.1 Osaamisen johtaminen	60
10.2 Omaohjaajatyön ja osaamisen kehittämismalli	60
11 KEHITTÄMISPROJEKTIN TULOKSET	63
11.1 Omaohjaajatyön kehittämisprosessin tulokset	63
11.2 Käytännöllisiä arjen hoito- ja kasvatustyön menetelmiä ja niiden merkitys	64
12 TULOKSIEN IMPLEMENTOINTI KÄYTÄNTÖÖN	65
13 KEHITTÄMISPROJEKTIN ARVIOINTI	67
13.1 Kehittämisprojektin prosessin arviointi	67
13.2 Kehittämisprojektin merkitys	68
13.3 Jatkokehittämisideoita	69
13.4 Kehittämisprojektin eettisyys ja luotettavuus	69
LÄHTEET	72

LIITTEET

- Liite 1. Tutkimuksen INFORMOINTIKIRJE
- Liite 2. Työsuunnitelma,
- Liite 3. Talousarvio
- Liite 4. Viestintäsuunnitelma
- Liite 5. Tutkimustiedote
- Liite 6. Haastattelun saatekirje
- Liite 7. Teemahaastattelu
- Liite 8. Ohjelmarunko ja vaitiolositoumus
- Liite 9. Omaohjaajaryhmän ohjaukspäivien palaute
- Liite 10. TUKENA OMAOHJAAJA! -palautekysely koulutuskokonaisuudesta
- Liite 11. UMBRELLA asiakaspalaute/käyttökokemus
- Liite 12. Kirjallisuushaun tulokset
- Liite 13. Rekisteriseloste

KUVIOT

- Kuvio 1. Omaohjaajasuhde lapsen/nuoren elämän ytimessä. 19
- Kuvio 2. Ehdotus transnationaalisesta perhetyön mallista. 27
- Kuvio 3. Kehittämis- ja arviointimenetelmät Hyvien käytäntöjen dialogiproessimallia mukaillen. (Koskimies ym. 2012, 27). 32
- Kuvio 4. Osaamisen johtamisen ulottuvuudet. (Viitala 2002, 187). 34
- Kuvio 5. Yksilön tuloksellisen toiminnan portaat. (Sydänmaanlakka 2007, 88). 35
- Kuvio 6. Asiakaskeskeisen organisaation ydinosamisalueet Juutia mukaillen. (Juuti 2015, 89). 36
- Kuvio 7. Ohjaukspäivien keskeisimmät teemat. 37
- Kuvio 8. UMBRELLA- työkirjamenetelmä omaohjaajasuhteessa. 39
- Kuvio 9. Kehittämisprojektin eteneminen. 42
- Kuvio 10. Ohjaukspäivien teemat ja rakenne. 44
- Kuvio 11. Sisällönanalyysiprosessi. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 111). 48
- Kuvio 12. Omaohjaajatyön kehittämisen toimintamalli. 62

TAULUKOT

- Taulukko 1. Hakusanat suomeksi ja englanniksi. 14
- Taulukko 2. Hakujen tulokset. 15

1 JOHDANTO

Perheryhmäkotien toiminta on ollut Suomessa melko marginaalista ennen vuotta 2015. Tuolloin Suomeen saapui runsaasti aikuisten lisäksi yksintulleita lapsia ja nuoria turvapaikanhakijoita. Seuraavina vuosina he siirtyivät vastaanottoyksiköistä oleskeluluvan saatuaan kuntapaikoille ja perheryhmäkoteihin eripuolille Suomea. Perheryhmäkoteja perustettiin, mutta kokemusta toiminnasta oli vain harvoilla toimijoilla. Perheryhmäkotien määrän noustessa tuli esille myös toiminnan kehittämisen tarpeita.

Perheryhmäkotien toimintaa koskevat lait nousevat kotoutumislaita, joka ei ohjaa toimintaa yksityiskohtaisesti. Kotoutuslaissa viitataan lastensuojelulakiin yksikön tiloista ja henkilöstöresursseista, mutta ei ota kantaa toiminnan sisältöihin. Perheryhmäkotien toimintasisältöjen kehittäminen on Suomessa vielä lapsenkengissä. Puutteena voidaan nähdä teoreettisen tiedon vähäinen hyödyntäminen esimerkiksi yksidiöiden toiminnan viitekehäksinä sekä erilaisten ajatusmallien ja menetelmien käytössä.

Tässä opinnäytetyössä on nostettu perheryhmäkotitoiminta lastensuojelun laitostyön rinnalle. Miksi tulisi kiinnittää enemmän huomiota yksintulleiden hoitoon ja kasvatukseen? On tutkittu, että yksintulleista noin kolmanneksella psyykinen hyvinvointi Suomeen saapuessa on erittäin huono. He tarvitsevat välitöntä apua mielenterveyden tilanteeseensa. (Kerkkänen ym. 2015, 25-26; Alanko ym. 2011, 14.)

Jokainen yksintullut on jättänyt taakseen kodin, vanhemmat ja muut läheiset. Useiden tutkimuksien mukaan lapselle läheistä eroon joutuminen on jopa traumaattisempaa kuin eläminen perheessä sodan keskellä. (Peltonen, 2008, 8). Siksi jokainen heistä hyötyisi myös pitkäkestoisesta mielenterveyden tukemisesta. Perheryhmäkodin hoito- ja kasvatustyön sisältöjä tulisi tarkastella korjaavan ja kuntouttavan näkökulman kautta ja kiinnittää huomiota työn hoidollisiin elementteihin. Yksintulleilla lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus saada parasta tukea ja parhaat työkalut elämäntarinansa kokoamiseen Suomessa.

Sodat, ympäristökatastrofit ja muut kriisit eivät näytä maailmassa loppuvan, joten yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita tulee Suomeen todennäköisesti tulevaisuudessa. Yksintulleet eivät ole marginaalinen joukko lapsia ja nuoria vaan ryhmä, jonka hoivaan ja kasvatukseen sekä kuntoutumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Heidän hoivasta ja kasvatuksesta vastaavia sosiaalialan -ja terveydenhuollon ammattilaisia

tulee kouluttaa ja heidän toimintaansa tutkia ja kehittää. Tässä opinnäytetyössä sovelletaan lastensuojelun laitostyössä käytettyjä työmenetelmiä, joiden käyttöä perheryhmäkodin omaohjaajatyössä on tutkittu pilottiryhmän avulla. Tavoitteena oli ohjata, tukea ja kasvattaa ohjaajien ammatillista ymmärrystä suunnitelmallisen omaohjaajatyön merkityksestä ja vaikutuksista perheryhmäkodin arjessa.

2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämiprojektin tausta ja tarve

Vuoden 2015- 16 aikana yksintulleiden alaikäisien turvapaikanhakijoiden määrä nousi ennätyslukemiin, kuten myös aikuisten. Tulijoita oli 32 000, joista yksin tulleita alaikäisiä oli 3014. Vuosien 2016-17 aikana hakijamäärä laski voimakkaasi. Hakijaryhmistä suurimmat ovat Afganistanin, Irakin ja Somalian kansalaiset, joista valtaosa on poikia iältään noin 14-17-vuotiaita. Ennen vuotta 2015 alaikäisyksiköitä oli vähän nykyiseen verrattuna, henkilökunnan osaaminen ja järjestelmät olivat hioutuneet ja kokemus oli karttunut vuosien saatossa. Uudessa tilanteessa perustettiin useita kymmeniä alaikäisyksiköitä ympäri Suomea, joihin palkattiin nopeassa aikataulussa henkilökuntaa. Uusissa yksiköissä oli vain vähän kokemusta tai ei ollenkaan turvapaikkataustaisista yksintulleista lapsista ja nuorista. (EMN-tutkimus 2017, 26.) Turvapaikanhakijataustaisen lapsen ja nuoren tarpeet olivat uusia perheryhmäkoti- tai tukiasumisyksiköiden toimijoille eikä heidän tarpeisiinsa välttämättä osattu siinä vaiheessa tarttua.

Yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija on alle 18 -vuotias lapsi, joka on saapunut maahan ilman huoltajaa. EMN (2014) määrittelee yksintulleeksi (Unaccompanied asylum seeking children, lyhennys UASC) lapsen, joka hakee turvapaikkaa itsenäisesti ja on erillään molemmista vanhemmistaan tai lain mukaisesta huoltajastaan (EMN, 2014,7).

Kehittämiprojekti on osa TUKENA-hanketta. TUKENA-hankkeen alustavassa selvityksessä (SOS-lapsikylä, 2018) on korostunut kotoutumisvaiheessa oleville yksintulleille pakolaislapsille ja nuorille sovellettavissa olevien hoito- ja kasvatustyön menetelmien vähäisyys yleisesti ohjaustyössä ja erityisesti omaohjaustyössä. Norjalaistutkimuksen mukaan yksintulleiden vastaanotossa keskitytään liiaksi päivittäiseen huolenpitoon menneisyyden ja tulevaisuuden jäädessä vähälle huomiolle (Alanko 2011; Al-Rozzi 2010). Myös Suomessa näyttää siltä, että ohjaustyössä syvennytään arjen rakenteisiin, jolloin lapsen ja nuoren psyykkistä hyvinvointia tukeva hoidollinen työskentely jää vähemmälle huomiolle. Mahdollisuuksien mukaan huomiota tulisi kiinnittää myös yksintulleiden alaikäisten lasten ja nuorten perhetyöhön perheryhmäkodissa. Perhetyö voisi olla osa omaohjaajatyön menetelmäkokonaisuutta, jolloin omaohjaajalla olisi mahdollisuus saada parempi kokonais käsitys lapsen tilanteesta ja taustasta.

Ohjaustyötä tekevien työntekijöiden ymmärrys ennalta suunnitellun hoidollisen omaohjaajatyön merkityksestä lisää lapsen mahdollisuuksia saada oikeanlaista tukea identiteetin ja elämäntilanteen uudelleen rakentamiseen, se lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja mahdollistaa luottamuksen syntymisen omaohjaajan ja lapsen välille. Useilla lapsilla ja nuorilla on väkivallan kokemuksia turvapaikkamatkaltaan ja kotimaastaan, ja noin kolmasosa näistä lapsista ovat traumatisoituneita. Väkivallan kokemukset lisäävät turvattomuuden tunnetta sekä epävarmuutta ja saattavat vaikeuttaa luottamuksen ja turvallisen vuorovaikutussuhteen rakentumista alaikäisyksiköiden hoidosta ja kasvatuksesta vastaaviin aikuisiin. Lapsien psyykettä kuormittaa kotimaan epävarma tilanne, lähiomaisten tilanne ja ystävien puute. Lisäksi lasta kuormittaa turvapaikkaprosessi, kotoutumisprosessi, erilainen kieliympäristö ja uuden kulttuurin sekä järjestelmän ymmärtäminen. Yksintulleilla lapsilla on monia epävarmuutta ja turvattomuutta lisääviä tekijöitä, jotka vaikeuttavat kuormittavista asioista puhumista. (Castaneda ym. 2018, 367-377.)

Suikkasen (2010) selvityksessä traumatisoituneiden ja kidutettujen, sekä mielenterveysongelmista kärsivien pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten määrästä Suomessa vuonna 2009 tuli esille, että turvapaikanhakijastatuksella Suomessa olevat lapset ja nuoret olivat traumatisoituneempia ja oireilevampia kuin kiintiöpakolaisina tulleet lapset ja nuoret. (Suikkanen 2010, 78-79). Tästä selvityksen tuloksesta voi päätellä perheen merkityksen lapselle hyvinvoinnissa vaikeassakin tilanteessa.

Lapsen kehityksen kannalta oleellista on hänen saama psykososiaalinen tuki. Psykososiaalisen tuen onnistumisen edellytys on luottamuksellinen vuorovaikutussuhde lapseen tai nuoreen. Se vaatii työntekijältä ammatillisuutta ja vuorovaikutustaitoja sekä empatiaa, että aitoa kiinnostusta lapsen elämään. Työskentelyssä tulee huomioida myös lasten ja nuorten identiteetti- ja kulttuuri-identiteettityö sekä sosiaalistumisen riittävän vahvaan tukemiseen kotoutumisen näkökulmasta uudessa elinympäristössä. (TEM oppaat ja muut julkaisut 8/2018, 24.)

Yksintulleen alaikäisen, jolle on myönnetty oleskelulupa tai hänet on otettu pakolaiskiintiössä Suomeen, kotoutumista edistävästä toimenpiteistä on määritelty laissa (Laki kotoutumisen edistämisestä 27§, 4§). Laissa määritellään hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen järjestämisestä tarpeita vastaavalla tavalla ja lisäksi laissa säädetään, että alaikäisen kohdalla on kiinnitettävä erityistä huomiota hänen etuunsa ja kehitykseensä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 27§, 4§). Lastensuojelulakia sovelletaan, kun arvioidaan lapsen etua. (Lastensuojelulaki 34§). Kuntalaisena lapsella on oikeus samoihin palveluihin kuin muillakin kuntalaisilla. (TEM oppaat ja muut julkaisut 8/2018, 8.)

Kotoutumisen tavoitteena on, että uuteen maahan muuttanut henkilö kokee olevansa uuden yhteiskunnan täysivaltainen jäsen ja että hänellä on siihen tarvittavat taidot ja tiedot. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, THL, 2018). Kotoutuminen sisältää muun muassa työelämätaitojen ja – tietojen omaksumisen, uuden asuinmaan kielelliseen ja kulttuuriin ympäristöön tutustumisen. Tavoitteena on myös mahdollista oman kielen ja kulttuurin ylläpitäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM. Kotouttamisen osaamiskeskus.)

Kotouttamisen tavoitteena on tarjota uuteen maahan muuttaneelle henkilölle kotoutumista edistäviä viranomaistoimenpiteitä, joilla edistetään hänen terveyttänsä ja hyvinvointiansa sekä tarjota koulutusta ja työllistymismahdollisuuksia. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. THL. 2018). Kotouttamistoimenpiteet määritellään henkilökohtaisessa kotouttamissuunnitelmassa. (Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM. Kotouttamisen osaamiskeskus).

Yhteiskunnassa jokaisen jäsenen osallisuus ja osallistuminen tarkoittaa oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Myös terveys ja hyvinvointi ovat tärkeä osa kotoutumista. Onnistunut kotoutuminen ehkäisee syrjäytymistä ja kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. THL. 2018).

Hyvän integraation ja tulevaisuuden rakentamisen kannalta koulutus on nuoren kotoutumisessa yksi keskeisimmistä asioista. Myös yksilöllinen ohjaus ja joustavat ratkaisut ovat tärkeitä. Nuorille on asetettu kovat vaatimukset ottaen huomioon heidän taustansa ja kokemuksensa. (Heikkilä 2014, 49- 53.)

2.2 Kehittämiprojektin tavoite ja tarkoitus

Kehittämiprojektin tavoitteena oli ohjata ja tukea viiden perheryhmäkodin ohjaajia toteuttamaan suunnitelmallista omaohjaajatyöskentelyä yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijataustaisten lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä. Kehittämiprojektilla oli tarkoitus tuottaa toimintamalli omaohjaajatyön kehittämiseen perheryhmäkodissa, kasvattaa ammatillista ymmärrystä suunnitelmallisen kasvatus, hoito- ja ohjaustyön hoidollisesta merkityksestä ja vaikutuksista perheryhmäkodissa asuvien pakolaislasten- ja nuorten elämässä sekä tuottaa käytännöllisiä arjen hoito- ja kasvatustyömenetelmiä omaohjaajatyöhön. Kehittämiprojektissa pilotoitiin UMBRELLA-työkirjamenetelmä perheryhmäkodin omaohjaajatyössä. Tutkimuksen tavoite oli UMBRELLA-työkirjan

pilotoinnista kerätyillä kokemuksilla saada tietoa minkälainen merkitys suunnitelmallisella omaohjaajatyöskentelyllä voi olla nuoren kasvun ja kehityksen tukemisessa, minkälainen merkitys vuorovaikutuksella on omaohjaajatyöskentelyssä ja onko toiminnallisella menetelmällä merkitystä omaohjaajan ja nuoren välisessä vuorovaikutuksessa sekä millaiset menetelmät voivat soveltua yksintulleiden kanssa työskentelyyn.

2.3 Kehittämiprojektin toimintaympäristö

Perheryhmäkoti on kodinomainen hoito- ja huolenpitoa tarjoava ympärivuorokautinen yksikkö 13-17 -vuotiaille oleskeluluvan saaneille yksintulleille pakolaislapsille ja -nuorille. Perheryhmäkodin tavoite on tarjota lapsille ja nuorille mahdollisimman hyvää ikään ja kehitystasoon sopivaa hoivaa ja tukea sekä lapsuuden arkea. Yksiköiden toimintaa ohjaa eri alueiden ELY-keskukset. (Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM oppaat ja muuta julkaisut, 2017). Yksiköiden toiminnasta vastaavat kunnat ja kaupungit sekä yksityiset palvelun tuottajat. Yksiköiden toimintaa ohjaavat lait pohjautuvat vastaanottolakiin, kotouttamislakiin ja osin myös lastensuojelulakiin sekä sosiaalihuoltolakiin.

2.4 Projektiorganisaatio

Kehittämiprojekti oli osa Uudenmaan ELY-keskuksen ja SOS-lapsikylän yhteistä TUKENA-hanketta. Yhteistyöstä sovittiin toiminnan alussa keväällä 2018. Kehittämiprojektin projektipäällikkönä toimi sosionomi ja ylemmän ammattikorkeakoulutuksen opiskelija, joka toimii myös kahden perheryhmäkodin palveluesimiehenä. Ohjausryhmänä toimi hankekoordinaattori sekä hanketyöntekijät. TUKENA-hankkeen osaprojektiin projektipäällikön lisäksi kuului TUKENA-hankkeesta valittu hanketyöntekijä.

3 KIRJALLISUUSKATSAUS

3.1 Kirjallisuuskatsauksen toteutus

Kirjallisuuskatsaus aloitettiin Finkin (2005) systemoidun katsauksen periaatteita soveltaen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus kuitenkin näytti tuottavan tutkimustietoa niukalti. Kirjallisuuskatsausta täydennettiin lopulta manuaalisesti ja se oli luonteeltaan kuvailevaa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tuotti riittävän tutkimusaineiston. Kirjallisuuskatsauksessa luettiin ja arvioitiin tutkimukset, jotka valikoituivat kirjallisuuskatsaukseen. Tutkimuskysymykset nousivat toiminnan kehittämistarpeista ja perustuivat myös TUKENA-hankkeen alustavaan kyselyyn yksiöiden työntekijöille.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten ohjaaja kuvaa suunnitelmallisen omaohjaajatyön merkityksen nuoren kasvun ja kehityksen tukemisessa?
2. Miten luodaan toiminnallisilla menetelmillä vuorovaikutusta ja luottamusta lapsen ja omaohjaajan väliseen suhteeseen perheryhmäkodin ohjaajan kuvaamana?
3. Millainen merkitys vuorovaikutuksella on omaohjaajatyöskentelyyn ohjaajan kuvaamana?
4. Millaiset menetelmät ohjaajan kuvaamana soveltuvat yksin tulleiden alaikäisten omaohjaaja työhön?
5. Onko menetelmiä, jotka eivät sovi yksin tulleiden alaikäisten omaohjaaja työhön? Jos on, niin minkälaisia?

Hakusanoja etsittiin kehittämisprojektin aiheen, kohderyhmän ja niistä nousseiden aiheiden kautta. Hakusanat kuvataan taulukossa 1. suomeksi ja englanniksi.

Suomeksi	Englanniksi
perheryhmäkoti	family group home
suunnitelmallinen omaohjaajatyö	systematic personal supervision
toiminnalliset menetelmät	functional method
luottamuksellinen vuorovaikutussuhde	confidential interaction
yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat	unaccompanied asylum seeker
menetelmien soveltuvuus	methodological feasibility
omaohjaaja	personal supervisory
Omaohjaajatyö	personal supervision

Taulukko 1. Hakusanat suomeksi ja englanniksi.

3.2 Hakutulokset ja tulosten kuvaus

Tietoa haettiin kansainvälistä tietokannoista, joita olivat Cinahl Complete, Academic Search Elite, PubMed. Haun rajaukset: alle 10 vuotta vanhat randomisoidut englannin- ja suomenkieliset tutkimukset, joista oli saatavilla koko teksti. Muita tietokantoja olivat: Julkari, ja Google Scholar sekä manuaalinen haku Googlesta. Tiedonhaussa edettiin Finkin (2010) mallia mukaillen otsikkotasosta tiivistelmien kautta koko tekstin lukuun. Haut toteutettiin keväällä 2019.

Hakuja on tehty yhdistelemällä hakusanoja. Sisäänottokriteereiksi muodostui tutkimuksien julkaisuvuosi 2009-2019, suomen tai englannin kieli, tekstin koko saatavuus, lastensuojelunlaitostyö ja yksintulleet turvapaikanhakijalapsen ja nuoret. Manuaalisessa haussa yli 10- vuotta vanhat tutkimukset hyväksyttiin, koska aiheesta on melko niukalti tutkimuksia. Kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen tutkimuskirjallisuutta karsiva vaihe aloitettiin silmäilemällä otsikoita, kaksois- ja kolmoisjulkaisut poistettiin ja lopulta tiivistelmiä luettiin yhteensä 39 kappaletta.

Tietokannat			
PubMed	Cinal Complete	Academic Search Elite	Julkari
Rajaukset			
Review, Free full text, ->5 y. tai 2009->19, academic journal			
51 kpl	10 kpl	226 kpl	190kpl
Luettu tiivistelmät yhteensä 39kpl			
Hyödynnetty 11 kpl (liite 12)			
Manuaalista hakua toteutettu tutkimuksen aikana, hyödynnetty myös Espoon kaupungin maahanmuuttajapalveluille koottua kirjallisuuskootia.			

Taulukko 2. Hakujen tulokset.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut tutkimukset arvioitiin niiden tuottaman tiedon perusteella (Liite 12.). Tiedon tuli tukea kehittämisprojektin teoreettista taustan muodostamista ja aihepiirin teemoja. Suurin osa tutkimuksista käsittelivät lastensuojelun ja yksintulleiden tilannetta. Kirjallisuushakuja tehtiin myös kehittämisprojektin etenemisen aikana. Haettu tieto tuki perheryhmäkodin omaohjaajatyön kehittämisprosessia. Kirjallisuuskatsauksen tulokset muodostivat kehittämisprojektin teoreettiset lähtökohdat ja sitä täydennettiin esiin tulleiden tarpeiden mukaisesti. Kirjallisuuskatsauksen manuaalisessa haussa hyödynnettiin luettujen tutkimusten aiheita ja sekä niiden lähdeluetteloja.

4 KEHITTÄMISPROJEKTIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Kehittämiprojektin teoreettinen tausta muodostui kirjallisuuskatsauksen aineiston pohjalta. Perheryhmäkotityössä taustaideologiat ja teoreettiset viitekehykset auttavat työn sisällöllisen rakenteen muotoutumisessa. Bardyn mukaan (2013) työntekijän tapaan olla vuorovaikutuksessa ohjaa menetelmät ja niiden taustateoriat. (Bardy 2013,108).

Ohjaustyö on perheryhmäkodissa kuten muissakin hoito- ja kasvatustyön laitosten yksiköissä työn ydintä. Ohjaustyö vaikuttaa ohjattavana olevan henkilön elämään. Tästä syystä on tärkeää pohtia, ja miten ohjaustyötä yksiköissä toteutetaan, miten voidaan varmistaa ohjaustyölle asetettujen vähimmäisvaatimusten toteutuminen.

4.1 Suunnitelmallinen omaohjaajatyön merkitys nuoren kasvun ja kehittymisen näkökulmasta

Perheryhmäkodissa tehtävä ohjaus-, kasvatus- ja hoivatyössä kohdataan erilaisista etnisistä taustoista kotoisin olevia lapsia ja nuoria erilaisissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa. Perheryhmäkodissa työskentelevän henkilökunnan työtä ohjaa voimakkaasti työntekijän oma ihmiskäsitys. Työntekijän tulisikin olla tietoinen arvoistaan ja elämäntavustaan. (Onnismaa ym. 2004, 6). Perheryhmäkodeissa lapsilla ja nuorilla on omaohjaaja. Voidaan ajatella, että perheryhmäkodin omaohjaajan kasvatustyön periaatteet ovat samanlaisia kuin lastensuojelun laitosten omaohjaajatyössä. Perheryhmäkodissa kuten myös lastensuojelun sijaishuollon laitoksessa omaohjaajasuhteen kautta tapahtuva kasvatustyö on aina **julkista, tietoista ja ammatillista**. Vaikka omaohjaajasuhde muodostuu tunnesuhteeksi, säätelee sitä **tietoisesti** tehdyt päätökset, jotka perustuvat asiakassuunnitelmaan, hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä yhteisiin sopimuksiin. Omaohjaajasuhde on **julkinen**, koska suhteesta päätetään yhteisesti sovituin perustein eikä se perustu omiin henkilökohtaisiin mieltymyksiin, eikä sitä katkaista suhteen toimimattomuuteen heti alussa. Työryhmän jäsenenä omaohjaajalla on velvollisuus pitää työryhmän muut jäsenet tietoisena lapsen tai nuoren asioista hoidon jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi. Kyetäkseen auttamaan lasta tai nuorta omaohjaajan on pystyttävä tarkastelemaan hänen ja lapsen välistä vuorovaikutusta **ammatillisesti**, vaikka omaohjaaja usein joutuu monenlaisien tunteiden ja odotuksien kohteeksi. Lapsen

ja nuoren käytöstä on helpompi ymmärtää ja vastata yksilölliseen hoidon ja kasvatuksen tarpeeseen, kun sitä kykenee tarkastelemaan yleisesti hyväksytyjen ja tutkittujen teorioiden kautta. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26.)

Laitoskasvatuksen elementtejä ovat esimerkiksi:

- 1) Laitos kotina -ajattelun vahvistaminen turvallisuutta lisäävänä elementtinä.
- 2) Lapsen historian läpikäyminen myönteisen minäkuvan rakentavana tekijänä.
- 3) Tulevaisuuden suunnittelu lapsen ja nuoren toimijuutta vahvistavana elementtinä.

Kasvatustyön tehtävää määrittelemällä laitostyöntekijät ovat:

- 1) Arkielämän experttejä (experts in everyday life) ja
- 2) Työskentelevät reflektiivisesti (reflective practioners) sekä
- 3) Viettävät aikaa ja jakavat arkea yhdessä lasten kanssa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 19.)

Arjen työssä korostuu lapsen vahvuuksien tukeminen, elämäntaitojen opettelu, elämässä kohdattujen asioiden käsittely ja lapsen toimijuuden vahvistamiseksi. Työntekijöiltä edellytetään omien arvojen ja toimintatapojen tarkastelua, omien kasvatuskäytäntöjen pohdintaa ja niistä tietoisiksi tulemistä, reflektiivistä ajattelua sekä läheisyyden ja etäisyyden säätelykykyä. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26.)

Timonen- Kallion ym. (2017) mukaan monet työntekijät ovat myös sitä mieltä, että yksilöllinen työ ja laatuajan mahdollistaminen on omaohjaajatyön keskeisin osa. Timonen-kallion (2017) mukaan (ks. Heikkinen, 2016) kosketuksella ja läheisyydellä on todettu olevan ihmisen hyvinvoinnille suuri merkitys, esimerkiksi tavallisella hieronnalla voi olla rauhoittava vaikutus aggressiiviseen nuoreen. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26; Heikkinen 2016). Laitoksessa asuvat lapset ja nuoret tarvitsevat rohkaisevia sanoja ja lämpimiä halauksia tunteakseen olonsa turvalliseksi ja kotoisaksi. Timonen- Kallion ym. (2017) tuovat esille Smithin määrittelyn sijaishuollossa toteutuvan lapsen ja aikuisen välisen suhteen työskentelyn vaikuttavuudessa keskeisimmäksi. Ohjaajahenkilöstön ammatillisessa osaamisessa tärkeintä on hyvät vuorovaikutustaidot, dialogi, oman toiminnan reflektointi ja riittävä empatia sekä kyky asettua aidosti toisen ihmisen asemaan, jotta aito

ja oikea sekä kunnioittava kohtaaminen voi toteutua. Omaohjaajilla on tapana varata lapsen kanssa yhteisiä hetkiä, mutta yksilöllinen työ tapahtuu usein myös arjen jokapäiväisissä tilanteissa. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26; Smith 2015. 1073-1076.)

Omaohjaajatyöskentely on ympärivuorokautisen hoitoa- ja kasvatusta tarjoavan laitoksen keskeisin menetelmä, ja siten myös yksintulleelle pakolaistaustaiselle lapselle mahdollisesti tärkein ja merkityksellinen aikuissuhde. Siitä syystä omaohjaajatyöskentely tulisi nostaa yksikön yhdeksi tärkeimmäksi hoidolliseksi menetelmäksi. Tärkein omaohjaajan tehtävä on muodostaa luottamuksellinen suhde lapseen, joka on perusedellytys tuloksellisen kasvatustilanteen onnistumiselle. (Turun AMK, oppimateriaaleja 50, 2010, 7).

Omaohjaaja organisoii lapsen ja nuoren asioita, osallistuu arkea kannattelevien rutiinien hoitamiseen, kykenee toimimaan jäsentyneesti osana moniammatillista työryhmää sekä tekemään työtään myös oman persoonansa kautta. Turvallisessa omaohjaaja suhteessa voi työstää vaikeitakin kokemuksia. Pitkäjänteinen työskentelyote mahdollistaa vääristyneiden ja pirstoutuneiden ihmissuhteiden herättämien vastatunteiden kanssa toimimisen, mutta se edellyttää työntekijältä ammatillisuutta tukevien rakenteiden hyödyntämistä, kuten moniammatillisissa hoitotiimeissä tuotettuja näkemyksiä, reflektointikeskustelut työnohjauksessa ja muissa konsultaatioissa. (Pasanen ym. 2017, 65.)

Alangon (2011) toimittamassa kirjassa Mikkosen mukaan yksintulleiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tulisi huomioida heidän menneisyytensä. Heidän perusturvallisuutensa voi olla erilainen riippuen lapsuudessa koetusta turvallisuudesta. Lapset ja nuoret eivät saisi jäädä yksin kokemuksiensa kanssa vaan he tarvitsevat asioiden läpikäymistä. (Alanko ym. 2011, 82.)

Niemi- Järvisen kokoamassa Silta- käsikirjassa (2018) korostuu omaohjaajan rooli lapsen elämäntarinan kokoajana. Käsikirjassa Sinkkonen (2018) toteaa lapsen ja aikuisen dialogin olevan jatkuvaa ”ongella olemista”. Parhaassa tapauksessa omaohjaajan ja lapsen välille syntyy luottamuksellinen kiintymyssuhde, jolla voi olla hyvinkin terapeuttisia vaikutuksia. Lapsen elämänhistorian luominen ja rakentaminen on erityisen merkittävää, koska identiteetti on yhtä kuin kertomus, jonka ihminen itselleen kertoo itsestään, sisäistämistään kiintymyssuhteistaan ja elämän tärkeistä tapahtumista.

Sinkkonen (2018) korostaa näiden jäsentämistä ja järjestämisen merkitystä tärkeiden aikuisten kanssa itsetunnon sekä identiteetin positiivisen kehittymisen näkökulmasta ja mielenterveyden tukemiseksi. Kiintymyssuhde teorian näkökulmasta luottamuksellinen aikuissuhde voi korjata aikaisemman kiintymyssuhteen puutteita sekä parantaa

vuorovaikutussuhdetta aikuisiin. Se voi toimia terapeuttisena suhteena psykoterapian rinnalla tai ilman sitä, parhaimmillaan hoitavana ja terapeuttisena suhteena, sekä auttaa lasta tai nuorta hallitsemaan omaa sisäistä kaaostaan. Sinkkosen mukaan omaohjaaja on lapsen ja nuoren elämän ytimessä. Omaohjaaja voi parhaimmillaan vaikuttaa lasten ja nuorten hyvään integraatioon, ehkäistä syrjäytymistä sekä radikalisoitumista vaikuttamalla ohjaustyöllään lapsen kuntoutumisen ja kotoutumisen prosessiin. (Niemi-Järvinen, 2018; Sinkkonen, 14-16.)

Kuvio 1. Omaohjaajasuhde lapsen/nuoren elämän ytimessä.

Suhteet itseen, muihin ja maailmaan rakentuvat vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Vuorovaikutus mahdollistaa erilaisien menetelmiä ja apuvälineitä käytön hoito- ja kasvatustyössä. (Bardy, 2013, 50). Yksilön sosiaalisen identiteetin omaksuminen rakentuu hänen persoonallisuuden ja ympäristön vuorovaikutusprosesseissa. (Laine ym. 2005, 16).

Työntekijöiden ja lasten yhteistyöhön vaikuttavat työyhteisön ja työntekijöiden ihmiskäsitys sekä käsitys vuorovaikutuksesta, lisäksi ratkaisevia ovat käytössä olevat menetelmät ammattilaisten työkalupakissa ja konkreettiset palvelut. (Bardy 2013,108). Lapsen

ja nuoren kasvua, kehitystä ja häiriöitä kuvaavien yleisesti hyväksytyjen ja tutkittujen teorioiden kautta tapahtuva käytöksen tarkastelu auttaa syiden ymmärtämistä. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26). Onnismaa ym. (2004) mukaan ohjaus onkin pohdintataitoja edellyttävä ammatti, jossa ohjaaja sitoutuu auttamaan ohjattavaansa kuvaamaan sekä arvioimaan minä identiteettiä ja rekonstruoimaan näkökulmiaan, ja näiden avulla henkilö lopulta pystyy ryhtymään eteenpäin vievään toimintaan omien tavoitteidensa mukaisesti. (Onnismaa ym. 2004,43).

4.2 Menetelmät omaohjaajatyössä

Erilaisten työmenetelmien ja välineiden käyttö lastensuojelussa on melko tavallista. Välineitä voivat olla erilaiset korttisarjat, listat, lomakkeet ja tehtävät. Työmenetelmät ovat laajempia kokonaisuuksia, joissa on ennalta määriteltyjä periaatteita, tapoja ja prosesseja. Työmenetelmät ovat kokonaisvaltaisia työtapoja, joiden taustalla useimmiten on tutkimus- ja kehittämistyötä. Työmenetelmät ovat sovellettavissa eri työskentelyprosessien vaiheisiin ja rinnalla voidaan käyttää erilaisia välineitä. Työmenetelmien- ja välineiden käytön tavoitteena on dialogin syntyminen. Useimmiten parhaat ja luovimmat ratkaisut löytyvät, kun erilaisille näkemyksille on tilaa ja kaikki osapuolet kokevat tulevansa kuulluksi. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL, 2018).

Yksilöä menneistä asioista ja tapahtumista puhuminen auttaa ymmärtämään sekä itseä että menneisyydessä mukana olleita ihmisiä ja niitä, jotka ovat kuuntelemassa. (Lähteenmäki 2013, 73; Pasupathi ym. 2006, 248). Ihminen puhuu kokemuksistaan ja käsityksistään kulttuurilleen luontaisella kerrontatavoilla, niin ikään kulttuurilla on merkitystä kertojan muistojen rakentumisessa. (Lähteenmäki 2013, 73; Korkiakangas 2007).

Pesäpuu ry:n toiminnallisen kohtaamisen ohjeissa todetaan toiminnallisuuden käynnistävän vuoropuhelua, virittävän tunnetyöskentelyyn, motivoivan ja houkuttelevan tarinan- kerrontaan sekä auttavan keskittymään, lisäksi se tuo iloa ja huumoria työskentelyyn. Lapselle ja nuorelle on luonnollisempaa toimia kuin puhua. Toiminnallisuus tarjoaa mahdollisuuden tarkastella mielikuvien ja luovuuden avulla elämää, tunteita ja ymmärtää kokemaansa. (Pesäpuu ry.)

Castanedan kokoamassa PALOMA-käsikirjassa (2018) todetaan, että yksin tulleiden pakolaislasten voi olla vaikeaa kertoa mieltään painavista asioista. Toiminnallisten menetelmien avulla voi vaikeidenkin asioiden kertominen mahdollistua. PALOMA-käsikirjan

mukaan toiminnallisia menetelmiä voi olla muun muassa erilaiset rentoutusmenetelmät, musiikki, kertomukset, kuvataide, liikunta, valokuvaus ja erilaiset siihen liittyvät terapiat. (Castaneda 2018, 377.)

TASA-hankkeessa kootussa työkirjassa tuodaan esille yksintulleiden pakolaislasten puhumattomuus ja menneisyydestä vaikeneminen. Yksintulleet eivät halua puhua ulkopuoliselle, koska pelätään puhumisesta mahdollisesti aiheutuvia seurauksia. Puhumattomuus voi olla myös keino selviytyä, koska puhuminen olisi liian tuskallista traumaattisten kokemusten vuoksi. Puhumattomuus voi muodostua esteeksi esimerkiksi terapialle. Toisille on helpompaa ilmaista itseään ja käsitellä asioita muulla tavoin. Näitä voi olla muun muassa päiväkirjan kirjoittaminen, kirjeiden kirjoittaminen kotimaahan, maalaaminen ja soittaminen. Moni lapsi ja nuori saa voimaa uskonnosta. (TASA-ryhmän työkirja 2019, 19.)

4.3 Perheryhmäkoti ja laitoshoidon perustehtävä

Perheryhmäkoti on ympärivuorokautinen kodinomainen laitousyksikkö kuntapaikan saaneille yksintulleille turvapaikkataustaisille lapsille ja nuorille. He asuvat yksikössä, kunnes täyttävät 18 vuotta tai kun perheenyhdistäminen toteutuu. Oleskeluluvan saaneiden yksintulleiden alaikäisien kotoutumiseen ja hoivaan liittyvistä toimenpiteistä on säädetty kotoutumislaisissa. Perheryhmäkodissa työskentelee ohjaajia ja vastaavaohjaaja sekä johtaja. Lasten ja nuorten määrästä sekä henkilöstöstä kotouttamislaisissa on viitattu lastensuojelulakiin. (Laki kotouttamisen edistämisestä). Kotouttamislain ja lastensuojelulain lisäksi perheryhmäkotitoimintaa määrittelee laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä. (Laki sosiaalihuollosta). Perheryhmäkodissa toteutetaan mahdollisimman hyvää ikätasoisista hoito- ja kasvatustehtävää, jossa kotoutuminen toteutuu toiminnassa läpileikkaavasti.

Perheryhmäkodin toimintaa voidaan verrata lastensuojelun sijaishuollon laitostoimintaan. Tässä kehittämissuunnitelmassa käytettiin sijaishuollon hoito- ja kasvatustyön perustehtäviä vertailupohjana perheryhmäkodin tehtäviä määritellessä. Timonen-Kallio (2017) jäsentää sijaishuollossa tehtävän kasvatustyön määrittelemällä sijaisvanhemmat ja laitostyöntekijät reflektiivisesti työskentelevinä arkielämän eksperteinä, jotka elävät ja viettävät aikaa lasten ja nuorten kanssa yhdessä. Työntekijä ei voi piiloutua ammatillisuuden rooliin taakse vaan myös hänen on annettava jotain itsestään, koska kasvatuksen edellytyksenä on pedagoginen suhde ja sen rakentaminen. Kasvatus on hoivaa ja

huolenpitoa sekä sitoutumista että solidaarisuutta. (Timonen-Kallio 2017, 26; Cameron, Reiman & Smith 2016.)

Timonen-Kallio ym. mukaan (2017) laitoshoidon perustehtävän toteuttamista ja lasten hyvinvointia sekä vahvaa toimintakulttuuria tukee ja suojelee koulutettu henkilökunta sekä yhteisesti sovitut ammatilliset menetelmät ja interventiot. Koulutettu työntekijä kykenee henkilökohtaiseen ammatilliseen kontrolliin, eivätkä interventiot tai työmenetelmät riipu työntekijän pohjakoulutuksesta, tiedoista tai taidoista. (Timonen-Kallio ym. 2017, 20; Fyhr 2001.)

Ohjaajan tehtäviä lastensuojelun sijaishuollossa ovat muun muassa seuraavat:

- Luo pedagogisen vuorovaikutussuhteen lapseen
- Asiakassuunnitelman ja hoito- ja kasvatussuunnitelman ohjaama suunnitelmallinen työskentely lapsen kanssa
- Moniammatillinen yhteistyö verkostoissa (asiakassuunnitelma, koulupalaverit, muut verkostotapaamiset)
- Huolehtia lapsen sujuvasta ja mielekkästä arjesta; integroituminen normaaleihin lapsuuden instituutioihin ja yhteisöön kuten koulu, harrastukset, ystävät.
- Laatuajan järjestäminen omaohjattavan kanssa huomioiden lapsen toiveet; muistaa merkkipäivät ja menot sekä muistaa halata ja koskettaa (Timonen-Kallio 2017, 29; Field 1992).
- Terapeuttinen vanhemmuus
- Huolehtia lapsen yksioöllisen taustan käsittelemisestä esimerkiksi elämäntarina-työskentelyn tai muun menetelmän avulla sekä varmistaa, että on tarvittaessa saatavilla säännölliset terapiasessiot (Timonen-Kallio 2017, 28-29.)

Timonen-Kallio ym. (2017,18) kuvaavat Fattorea, Masonia ja Watsonia mukaillen merkityksellisimmäksi lapsille koetussa hyvinvoinnissa suhteissa rakentuvan turvavallisuuden, positiivisen minäkuvan ja toimijuuden osa-alueet sekä tunne-elämän kysymykset, kuten esimerkiksi toisilta saadun palautteen kautta rakentuvan positiivisen tunteen omasta toimijuudesta. (Timonen-Kallio ym. 2017, 19; Fattore, Mason & Watson, 2009.)

Perheryhmäkodissa asuvat lapset ja nuoret tarvitsevat erityistä hoitoa- ja huolenpitoa sekä ohjausta, työssä tulee erityisesti huomioida turvallisuus, vakauttava ja eheyttävä työskentelyote, kasvatuksen jatkuvuus, lapsen ja nuoren etninen, uskonnollinen, sivistyksellinen ja kielellinen tausta sekä kotoutumisen näkökulma eli tässä yhteydessä

voidaan puhua kulttuurisensitiivisestä työskentelyotteesta. (TEM oppaat ja muut julkaisut 8/2017, 18-24.)

4.3.1 Kadonnut perhe, entiset kodit ja perhetyö

Tässä kappaleessa pyritään löytämään taustaa perheryhmäkodissa tehtävälle perhetyölle. Lastensuojelulaissa (§30) on määritelty miten lapsen ja hänen läheisten henkilöiden yhteydenpitoa ja yhteistoimintaa toteutetaan. (Lastensuojelulaki). Yksintulleita koskeva lainsäädäntö ei ohjaa hoito- ja kasvatustyötä yhteydenpitoon tai muuhun yhteistoimintaa lapsen biologisen perheen tai muiden lapselle tärkeiden läheisten henkilöiden kanssa. Perhesuhteet määritellään ylijarjaisiksi, kun perheenjäsenet asuvat eri valtioissa. Ylijarjaisia perhesuhteita pyritään ylläpitämään erilaisilla teknologiaan nojautuvilla keinoilla kuten esimerkiksi ”skypettämällä”. Perhesuhteiden ylläpitäminen tuo esille perheiden eriarvoisen aseman, teknologian käytössä, taloudessa ja koulutuksessa. (Kivijärvi ym. 2016, 96.)

Martikaisen toimittamassa kirjassa (2006) Zechner tuo esille artikkelissaan hoivan transnationaalisisessa kontekstissa. Transnationaalisisessa toiminnassa perheenjäsenet hoivavat toisiaan yli valtioiden rajojen. Maahanmuuttajalla on transnationaalisisesta näkökulmasta katsottuna olemassa oleva menneisyys, joka vaikuttaa ja on vahvasti läsnä nykyhetkessä. (Martikainen 2006, 86.) Tietävästi tällä hetkellä yhteydenpitoa perheeseen tai perheitä koskevaa työskentelyä ei toteuteta systemaattisesti perheryhmäkotien hoito- ja kasvatustyön toiminnassa eikä perheryhmäkodissa toteutettavalle perhetyölle ole kehitetty systemaattista toimintamallia.

Nykyajan sotalapsi on Hytinantin ym. (Heikkilä 2014, 16; Hytinantti & Mikkonen 2009) mukaan yksintullut pakolaislapsi. Heillä on samankaltaisia kokemuksia kuin Suomesta sodan aikana sotalapsiksi lähetetyillä lapsilla; traumaattisia kokemuksia kuten ero perheestä, koti-ikävä, epävarmuus ja outo kulttuuri- ja kieliympäristö. Yksintulleet pakolaislapset ovat menettäneet vanhemmat, sisarukset, muut läheiset, ystävät, kodin, sosiaalisen verkoston, oman tutun elinympäristön, omat tavarat, koulun, kulttuurin, elämäntavan, tutun mallin perhe-elämästä, tavat, tottumukset ja tulevaisuuden näkymän.

Näitä menetyksiä kuvataan termillä kulttuurinen menetys (cultural bereavement). (Heikkilä 2014, 17.) Myös Björklund (2014) toteaa tutkimuksessa, että Ruotsiin sotalapiseksi lähetettyjen suomalaislasten elämän on ollut vaikeampaa kuin Suomeen jääneiden.

(Björklund 2014 60; Räikkönen 2013). Pakolaislapsia yhdistää kokemus vanhempien tarjoaman huolenpidon, henkisen tuen ja suojan puutteesta, siksi he kärsivät muita herkemmin mielenterveysongelmista. (Björklund 2014,60).

Kouluterveyskyselyyn vastanneiden ulkomaista syntyperää olevien nuorten osuus vuoden oli vuonna 2013 11%, vuonna 2017 vastanneiden osuus oli jo 13%. Kyselyssä tyypillisimmin ulkomaista syntyperää olevat lapset asuvat yhden vanhemman kanssa (21,2%), kaikista vastanneista ilman vanhempia asuvien osuus oli 10,2%. Ulkomaalaistaustaisista nuorista kolmannes kärsi vakavista toimintarajoitteista kuten keskittyminen, uusien asioiden oppiminen, muistaminen, liikkuminen kuuleminen ja näkeminen. Erot ryhmien välillä ovat merkittäviä. (Halme ym. 2017, 1-8.)

Patrikaisen (2017) mukaan lapsen asuminen erillään vanhemmistaan ei kuitenkaan välttämättä tarkoita emotionaalisen tunnesiteen puuttumista. Joskus hyvä vanhemmuus voi tarkoittaa lapsen lähettämistä maahan, jossa hän on turvassa ja hänellä on hyvän elämän perusedellytykset niin materiaalisesti kuin muillakin elämän osa-alueilla. (Patrikainen 2017, 22.) Yksintulleilla alaikäisillä on usein säilynyt side perheeseensä. (Björklund 2014, 63).

Nuori haluaa kotoutua, mutta samalla säilyttää oman perheen ja kulttuuriin kuulumisen tunteen, joka voi olla hänelle vaikeaa. (Björklund 2014, 63; Alitolppa- Niitamo 2004). Nuoren ja lapsen on hyvä saada tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä vanhempien mielessä on ollut, kun lapsi on lähetetty matkaan, mitä lähtömaassa on tapahtunut ja miten se on koskettanut hänen perhettään. Tiedonmurusista koottu looginen ja ymmärrettävä tarina voi olla merkityksellinen ja tärkeä tilanteessa, jossa elämä voi olla ennalta-arvaamatonta ja sattumanvaraista. (Heikkilä 2014, 82.)

Heikkilän (2014) toimittamassa kirjassa Alitolppa-Niitamo toteaa, että lapsen ja nuoren oloa helpottaa puhuminen poissaolevasta perheestä. Uusien kokemuksien myötä muistot ja mielikuvat voivat hämärtyä ja asioita unohtuu. Keskittyminen muihin asioihin voi aiheuttaa lapsessa lojaliteettiristiriidan ja syyllisyyden tunteen sekä voimakasta ahdistusta muistojen ja mielikuvien alkaessa hämärtyä tai unohtua. Siitä syystä olisi tärkeää puhua perheestä ja kannustaa yhteydenpitoon. Lapsen ja nuoren kannalta vaikeimpia tilanteita on tieto läheisen kuolemasta lähtömaassa. Lapsen ja nuoren surua ja voimattomuutta saattaa lisätä syyllisyydentunne siitä, ettei ole ollut itse paikalla, eikä voinut auttaa läheisiään turvattomassa tilanteessa. (Heikkilä 2014, 83.)

Lasten ja nuorten syyllisyyttä ja huolta lisää perheenjäsenten muualla oleminen. Vanhemmat saattavat painostaa lasta ja nuorta järjestämään perheen muut jäsenet Suomeen, vaikka perheenyhdistäminen on lähes mahdotonta. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat lapset ja nuoret, jotka ovat kadottaneet tai menettäneet vanhempansa (Castaneda ym. 2018, 376.)

Pajarin (2013) toteuttamassa ohjekirjassa Kadonnutta vanhempaa etsimässä-projektin yhteydessä määriteltiin, että vanhempi on kadoksissa kun:

1. Hänen olemassaolostaan tai olinpaikastaan ei ole tietoa.
2. Henkilöllisyys tai olinpaikka on tiedossa, mutta vanhempi ei ole yhteydessä lapseen eikä mukana hänen asioissaan.
3. Henkilöllisyys tai olinpaikka on tiedossa, mutta vanhempi ei ole yhteydessä lapseen eikä ole ollut mukana hänen asioissaan yli vuoteen.

Käsite kadonneista vanhemmista viittaa perhesuhteisiin, jossa lapsi ei tiedä vanhemman olemassaolosta tai olinpaikasta eikä vanhempi ole yhteydessä lapseen. Lasten ja lastensuojelun kannalta käsite on keskeinen. Pajarin (2013) mukaan henkilökohtaisten juurten tunteminen on tärkeää. Yhteydenpito ja yritys luoda ja ylläpitää sitä voi herättää iloa ja surua sekä pettymyksiä, mutta yhtä lailla myös toiveita. Yhteydenpidon luomisessa voi tulla esiin asioita, joita ei kokeneinkaan ammattilainen voi ennakoita. (Pajari 2013, 5-6.)

Suomalaisessa lastensuojelussa suurin osa lapsista on kokenut perheen hajoamisen eikä osalla heistä ole yhteyttä myöskään sukulaisiin. Yksilön kuuluminen yhteisöön, joka on vain häntä varten ja jonka jäsen voi olla luonnollisesti ja ehdoitta on kokemus, johon yksilön identiteetti rakentuu. Lastensuojelussa jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus sellaiseen tukeen, joka tarjoaa mahdollisuuden yrittää olla yhteydessä kadonneisiin vanhempiin ja lähiomaisiin, jollei sitä ole erikseen viranomaistaholta kielletty. Tuen pitäisi olla systemaattista eikä se saisi olla kiinni työntekijän työorientaatiosta tai siitä muistaako hän ottaa asian puheeksi lapsen kanssa. Lapsen toiveita kuunnellen hänen vastuutyöntekijänsä arvioi milloin interventiolle olisi paras mahdollinen ajankohta. (Pajari 2013, 8.)

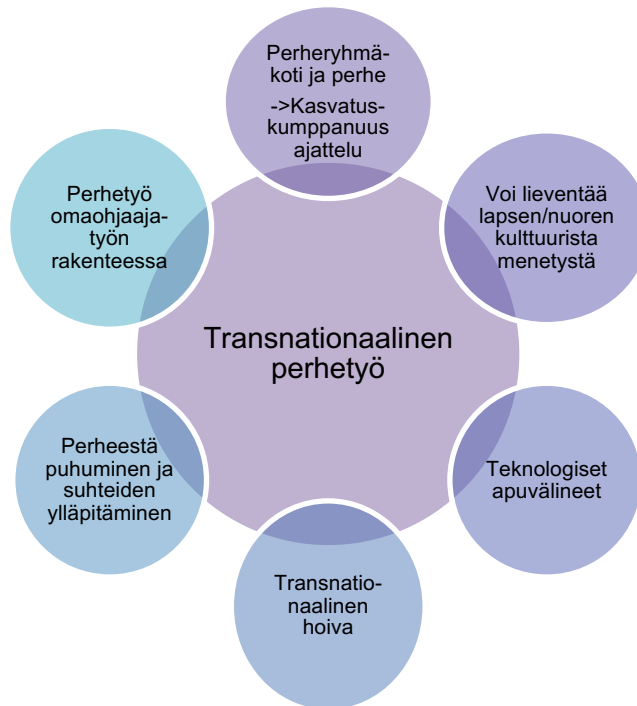
Kidutuksen ja massiivisten ihmisoikeusloukkauksien seurauksena ihmisen biologiset turvallisuusjärjestelmät voivat murtua. Järjestelmiin kuuluu kiintymys, oikeustaju, identiteetti, turvallisuus ja eksistentiaalinen mieli. Järjestelmä auttaa välttämään vaaratilanteita ja se perustuu opittuihin pelkoihin. Traumaan ja traumaperäinen stressihäiriön ytimeen

liittyy yhteyden katkeaminen rakkaisiin läheisiin, kotiin ja yhteisöön. Pakaslahden ym. kokoamassa kirjassa Saraneva (2010) toteaa lapselle vanhemmistaan eroon joutumisen aiheuttavan hänelle aina pahan trauman. (Pakaslahti & Huttunen 2010, 25, 211.)

Suomeen yksitulleista puhuttaessa esiin nousee ns. ankkurilapset. Saranevan (2010) mukaan lapsille on voitu delegoitu tehtävä perheensä pelastamiseksi perheenyhdistämisen kautta. Lapsen tärkeät kehitysvuodet kuluvat odottamiseen ja pettymiseen. Lapsi ja nuori kokee katkeruutta ja pettymystä sekä uutta yhteiskuntaa kohtaan, että perhettään kohtaan. Hoitoon ja kuntoutumiseen sekä integroitumiseen tulisikin panostaa erityisen paljon niin, että lapset ja nuoret kotoutuisivat menettämättä juuriaan. Syrjäytymisen ja jengiytymisen yhdistävä tekijä on juurettomuus, pettymys sekä alemmuuden tunne, sen ehkäisemiseksi tarvitaan oma mielekäs rooli ja merkityksellisiä sosiaalisia yhteyksiä uudessa yhteiskunnassa. (Pakaslahti & Huttunen 2010, 212.)

Kun omat vanhemmat eivät ole läsnä on Helanderin ym. (2002) mukaan on tärkeää olla ainakin yksi läheinen aikuissuhde, joko saman etnisen ryhmän aikuiseen tai suomalaiseseen aikuiseen. Suhde luotettavaan aikuiseen auttaa lasta selviytymään tuskallisista kokemuksista ja tukee hänen kehitystään ja toimii positiivisena roolimallina. He tuovat tutkimuksessaan esille, että lapselle säännöllinen yhteydenpito vanhempiin ennen perheenyhdistämistä on tärkeää tai kadonneiden vanhempien jäljittäminen aloitettava, kun se on lapsen edun mukaista, mutta heidän "löytyminen" ei saa vaarantaa oleskeluluvan saamista (Helander & Mikkonen, 2002, 130-131.)

Perheryhmäkodissa asuvalla pakolaislapsella on aina edustaja, jonka vastuulla on perheenyhdistämiseen ja kadonneiden omaisten etsimiseen liittyvät toimenpiteet. Näissä asioissa hän tekee yhteistyötä lapselle nimetyn kunnan sosiaalityöntekijän kanssa. (TEM oppaat ja muut julkaisut 7/2017, 8.)

Kuvio 2. Ehdotus transnationaalisesta perhetyön mallista.

Unicefin (2018) tuoreen tutkimuksen mukaan kaikissa tutkimuksen viidessä pohjoismaassa kunnioitetaan yleisesti lapsen oikeutta elää perheensä kanssa ja sijoitusta perheenjäsenten kanssa pidetään sopivimpana vaihtoehtona myös yksintulleiden alaikäisten kohdalla, mikäli se on mahdollista. Mikäli perhe on kadonnut, aloitetaan jäljittäminen mahdollisimman pian. Tutkimuksen mukaan vastaanottokeskukset ylläpitävät puhelin ja internetpalveluita yhteyden helpottamiseksi lapsen ja perheenjäsenten välillä. Tutkimuksen mukaan Suomessa perheiden jäljittäminen ei ole pakollista ja lapsen päätös huomioidaan.

Kaikissa viidessä pohjoismaassa lapsen suostumus vaaditaan perheen jäljittämiseksi, mutta Tanskassa ja Norjassa on mahdollista ohittaa lapsen päätös jäljittämiseen ryhtymisestä. FRA:n (European Union Agency for Fundamental Rights) tutkimuksessa on osoitettu, että perheenyhdistäminen ei aina ole lapsen edun mukaista. Yksikään pohjoismainen maa ei ole allekirjoittanut tai ratifioinut kansainvälistä yleissopimusta siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsenten oikeuksista, joka voisi vahvistaa valtioiden sitoutumista perheenyhdistämiseen. (Unicef 2018, 64-65.)

4.4 Ohjaustyön orientaatioita

Perheryhmäkodin toimintaa ei tiettävästi tuoda esille kasvatuksellisten ja kuntouttavien orientaatioiden kautta. Kuitenkin tiedetään teoreettisen viitekehyksen antavan työskentelylle suuntaviivan. Tässä kehittämisprojektissa tietoisesti nostetaan esille lastensuojelun laitoshoidon orientaatioita ja teoreettisia viitekehyksiä, joita voidaan käyttää myös perheryhmäkotitoiminnan ohjaustyön orientaatioina ja teoreettisina viitekehyksinä. Seuraavissa alakappaleissa esitellään Erosen ja Laakson (2016) tutkimuskatsauksessa koamat kasvatuksellisia ja kuntouttavia orientaatioita liittyen lastensuojelun laitoshoidon.

4.4.1 Laitoshoidon terapeuttilinen orientaatio

Eronen ja Laakso (2016) tuovat esille lupaavaksi osoittautuneen lastensuojelun laitoshoidon terapeuttilisesti orientoituneen hoitomallin (Therapeutic residential care) laajan kokonaisuuden, jossa pyritään tunnistamaan ja tunnustamaan lastensuojelun laitoshoidossa olevien lasten erityisyys. Mallissa keskitytään tunnistamaan lasten käytökseen vaikuttavia tarpeita ja tunteita eikä niinkään reagoimaan lasten käytökseen. Terapeuttilisesti orientoituva laitoshoido elinympäristönä pyrkii tarjoamaan turvallisuutta, suojelua ja tukea, mahdollistaa koulunkäynnin ja sosiaalientaitojen oppimisen sekä kiinnittymisen normaaleihin lapsuuden ja nuoruuden palveluihin, instituutioihin ja yhteisöihin. Yhteistyö lapsen ja lapsen perheen kanssa liittyy kiinteästi terapeuttilisen laitoshoidon orientaatioon. Erosen ym. (2016) mukaan työntekijät tarvitsevat tuen organisaation johdolta sekä koulutusta että työnohjausta toimintakulttuurin muutokseen. (Eronen & Laakso 2016, 26-27.)

Timonen-Kallion ym. (2017) mukaan terapeuttilinen orientaatio on sovellettavissa erilaisiin laitoshuoneisiin. Sijoitukseen liittyvät tapahtumat ennen sijoitusta ovat olleet lapselle erittäin traumaattisia, ja siksi laitostyön lähtökohtana tulisi olla terapeuttilisuus, lapsen kokemuksiin vastaaminen ja niiden käsittely sekä muutoksen aikaan saaminen siten, että pysyvältä vauriolta vältytään. Timonen-Kallio ja ym. (2017) kuvaavat Whittakerin, Del Vallen ja Holmesin luonnehtineen terapeuttilista orientaatiota kuntouttavaksi, kasvatukselliseksi ja suunnitelmalliseksi toiminnaksi. Ohjaajat vastaavat arjen huolenpidosta, johon kuuluu muun muassa kouluun lähettäminen ja vastaanottaminen, ruoanlaitto ja

siivous. Ohjauksessa korostuu vanhemmuuden kasvatustaidot. (Timonen-Kallio ym. 2017, 16-17.)

Traumanäkökulma liittyy vahvasti terapeuttiseen orientaatioon. Työskentelymalli muodostuu kolmesta toisiinsa linkittyvästä elementistä:

- 1) Terapeuttinen vanhemmuus (therapeutic parenting).
- 2) Terapeuttisten tapaamisien säännöllisyys (formal therapy sessions).
- 3) Yksilöllinen elämäntarinatyöskentely (life story work). (Timonen-Kallio ym. 2017, 17; Eronen & Laakso 2017, 20.)

Yksikertaisimmillaan terapeuttinen orientaatio tarkoittaa lapsen tukemista, hänen kokemuksensa vastaanottamista ja niiden ymmärtämistä. Terapeuttisia periaatteita ovat:

- 1) Lapselle on kerrottava häntä koskevat asiat rehellisesti ja avoimesti kehitystason huomioiden.
- 2) Johdonmukainen tarina rakentuu ilman uusia yllätyksiä.
- 3) Muistot ja historia ovat yhteneväiset lapsen aistivaraisten muistojen kanssa (esimerkiksi kokemus satutetuksi tulemisesta on totta).
- 4) Lapsen syyttömyyden syvällisen ymmärtämisen tiedostaminen. (Timonen-Kallio ym. 2017, 17.)

4.4.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Moilasan (1999) mukaan sosiaalipedagogiikka on sidoksissa kasvatustieteeseen sekä yleisesti pedagogiikkaan, joiden kautta pyritään muun muassa vastaamaan kysymyksen: miten meidän tulee toimia kasvattajina. Muista pedagogiikoista sosiaalipedagogiikan erottaa kiinnostus auttaa huono-osaisia ja sillä vahva yhteiskunnallinen tehtävän asettelu. (Moilanen, 1999, 8.) Sosiaalipedagogiikka on syntynyt 1800-luvun yhteiskunnan modernisoitumisprosessin aiheuttamaan murrokseen, jonka seurauksen syntyi uudenlaista sosiaalista ja moraalista hätää, köyhyyttä ja yhteiskunnallista osattomuutta. Käsitteessä sosiaalipedagogiikka ”sosiaalinen” viittaa huono-osaisuuskysymyksen. (Sosiaalipedagoginen aikakausikirja 2007, 10-11.)

Sosiaalipedagogisen kasvatuksen mukaan kasvattajalta edellytetään ymmärrystä toiminnan kohteena olevan kulttuurista. Tämän ymmärryksen pohjalta kasvattaja voi muuttaa omaa toimintaansa ja sen tavoitteita vähentääkseen kulttuurista yhteentörmäystä. (Moilanen, 1999, 26.) Sosiaalipedagogisessa toiminnassa pyritään kuuntelemalla ihmistä oppimaan häneltä. Sosiaalipedagogisen suhteen dialogisuus edellyttää valmiutta kyseenalaistaa omat näkemykset. Toiminnan kohteena olevan ihmisen merkityksenanto on tunnettava, jolloin niitä voi lähestyä olemassa olevina faktoina ja tulkinnan tuottamina oivalluksina. (Moilanen 1999, 32.)

Sosiaalipedagogiikan pyrkimyksenä on muuttaa ihmisen ajattelua ja toiminnan tapoja sekä sosiaalista todellisuutta. (Moilanen 1999, 44). Sosiaalipedagogisen aikakauskirjan pääkirjoituksen kirjoittaja Hämäläisen (2007) mukaan sosiaalipedagogisen tieteen ja tutkimusalan, oppialan että käytännön kasvatustyön tavoitteena on inhimillisen kasvun prosessi, jonka kautta ihmisen on mahdollista saavuttaa hyvinvointia, toimintakykyä, elämänhallintaa ja saavuttaa yhteiskunnallista osallisuutta. (Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2007, 14.)

4.4.3 Kasvatuksellinen orientaatio

Eronen ja Laakso (2016) tuovat esille tutkimuskatsauksessaan lupaaviksi tunnistetuista laitostyön orientaatioista Cameronnin, Reimanin ja Smithin tutkimuksen (2016) 11 Euroopan maan erilaisista traditioista, joihin maiden sijaishuolloissa tukeudutaan. Tutkimus perustui saksalaisen sosiaalipedagogi Mollenhauserin näkemyksiin, jossa korostuu pedagogisen suhteen rakentaminen ja arjen jakaminen. Teoriaa ja sijaishuollon työtä tarkasteltiin Mollenhauserin kolmen keskeisimmän näkemyksen kautta:

- 1) Sijaisvanhemmat tai laitostyöntekijät ovat lapsen arkielämän asiantuntijoita (experts in everyday life).
- 2) He ovat reflektiivisesti työskenteleviä (reflective practioners).
- 3) He elävät ja viettävät aikaa yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Kasvatuksellisessa orientaatioissa korostetaan lapsen ja nuoren vahvuuksien tukemista, elämässä kohdattujen asioiden käsittelytaitoja, elämänhallintataitojen opettelua ja oman

toimijuuden vahvistamista. Kasvatuksellisessa orientaatioissa kasvattajalta edellytetään kykyä reflektiiviseen ajatteluun, omien arvojen ja toimintatapojen sekä kasvatusnäemyksien tarkastelua sekä niistä tietoiseksi tulemista. Kasvattajalta edellytetään lisäksi kykyä sosiaalisen läheisyyden ja etäisyyden säätelyyn. Kasvatuksellisessa orientaatioissa keskeisintä kasvatuksessa on pedagoginen suhde ja sen rakentaminen. Kasvatus on huolenpitoa, hoivaa, sitoutumista, ja solidaarisuutta. Kasvattajan on myös annettava jotain itsestään, hän ei voi piiloutua ammatillisen roolin taakse. (Eronen & Laakso 2016, 23; Cameron, Reiman & Smith, 2016.)

Eronen ja Laakso toteavat tutkimuskatsauksessaan Cameronin, Reimarin ja Smithin korostavan tutkimuksessaan (2016) kasvatussuhteen ymmärtämistä. Laitostyöntekijän tulisi ymmärtää oma roolinsa lasten kasvattajana ja sen ymmärtäminen lasten tulevaisuuteen vaikuttavana tekijänä. He toteavat myös, että kiintymyssuhdeajattelu teoreettisena lähtökohtana ei tavoita kasvatukseen liittyviä kulttuurisia muutoksia: perhemuotojen moninaisuutta, perhesuhteiden ja työnjaon muutoksia sekä perheiden sisällä tapahtunutta demokratisoitumista. (Eronen & Laakso 2016, 23; Cameron, Reiman & Smith 2016.)

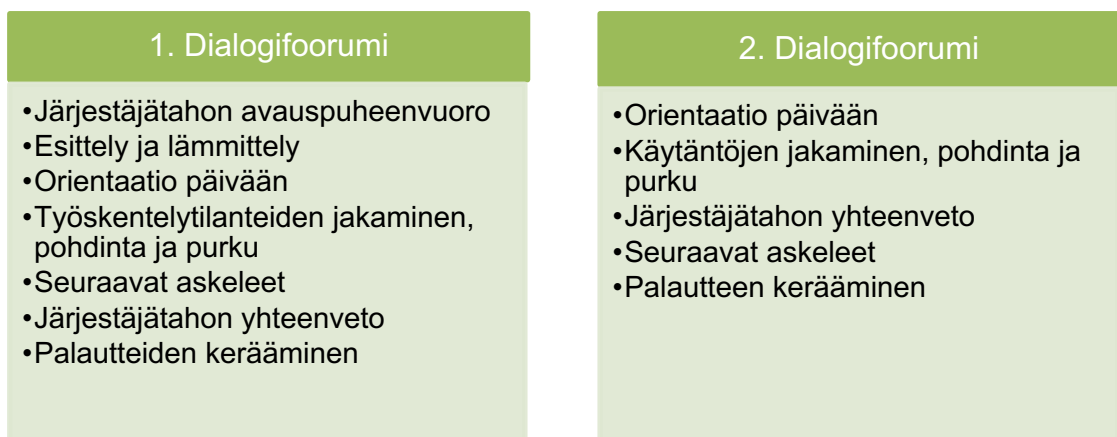
Kasvatus sijaishuollonlaitoksessa edellyttää yhteydenpitoa perheeseen ja sosiaalityöntekijöihin, ja siten kasvatus on ”julkista”. Lapset ja nuoret kuitenkin rakentavat omaa elämäntarinaansa varsin erityisessä elämäntilanteessa. Koska henkilökunnalla ei välttämättä ole tietoja lapsen elämään liittyvistä vaikeista elämäntilanteista eikä työntekijöillä ja lapsilla ole yhteistä historiaa, on työntekijöiden kasvatuksellinen vastuu lähtökohtaisesti kompleksinen. Lisäksi lastensuojelujärjestelmä ja sen eri toimijat saattavat saada aikaan ristiriitoja kasvatustehtävään. Tutkijat toteavatkin kasvatusorientaatioon liittyvän jännitteitä sijaishuollon teoreettisena lähtökohtana. (Eronen & Laakso 2016, 23; Cameron, Reiman & Smith 2016.)

5 KEHITTÄMISPROJEKTIN KEHITTÄMIS- JA ARVIOINTIMENETELMÄT

TUKENA-hankkeen hanketyöntekijä ja tämän osaprojektin projektipäällikkö suunnittelivat ja toteuttivat yhdessä kehittämisprojektin neljä (4) ohjauspäivää omaohjaajaryhmälle. Päävastuun ohjauspäivien sisällöistä ja materiaaleista sekä sisältöjen mukaisesta ohjauksesta oli tämän osaprojektin projektipäälliköllä. TUKENA-hankkeen projektityöntekijä vastasi ohjauspäivien case-keskusteluista. Tässä työssä ohjauspäivien suunnittelussa hyödynnettiin seuraavissa kappaleissa esiteltyjä menetelmiä.

5.1 Hyvien käytäntöjen dialogi

Hyvien käytäntöjen dialogi on kehitetty välineeksi hyvien käytäntöjen esille saamiseen, jakamiseen ja levittämiseen sekä juurruttamisen välineeksi. Hyvien käytäntöjen dialogin taustalla vaikuttavat vahvat avoimen yhteistyön eettiset periaatteet. Siinä korostuvat ihmisten asenteiden ja toiminnan kehittäminen. (Koskimies ym. 2012, 16.) Kuviossa 3. on esitelty Hyvien käytäntöjen dialoginprosessin perusmallista tässä kehittämisprojektissa hyödynnetyt osa-alueet.

Kuvio 3. Kehittämis- ja arviointimenetelmät Hyvien käytäntöjen dialogiprosessimallia muokailleen. (Koskimies ym. 2012, 27).

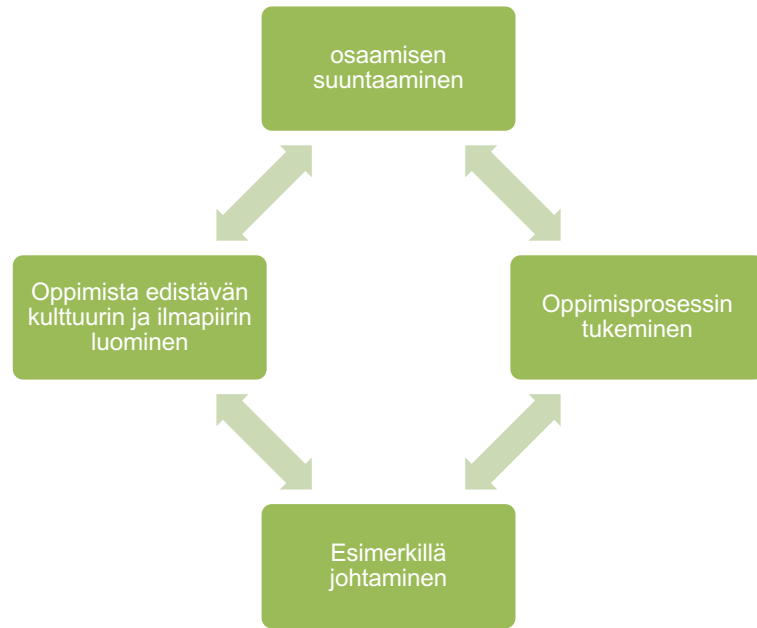

Hyvien käytäntöjen dialogi on aina prosessi, jossa kehitettävää teemaa tai muuta prosessia tutkitaan ja kehitetään yhdessä. Hyvien käytäntöjen dialogiprosessiin kuuluu olennaisesti yhdessä tekeminen ja erityisesti oman työn pohtiminen. Turvallinen ilmapiiri tukee ajattelua ja puhumista omalla itsenään sekä mahdollistaa aidon kuuntelun. Yhdessä puhuminen ja vuorokuuntelu mahdollistavat kehittymisen. Dialogia tukee tarkoituksenmukainen tila, istumajärjestys, tutustumisen ja lämmittelyn harjoitteet, selkeä rakenne ja aikataulu sekä niissä pysyminen. Dialogiprosessia tukee myös hyvä olo, nauru ja hauska yhdessä oleminen. (Koskimies ym. 2012, 28-29.)

Myös Viitala (2005) nostaa esille organisaatiossa tapahtuvan oppimisen edellytykseksi dialogin, jossa tapahtuu kokemuksellista vastavuoroisuutta. Tavoitteena dialogissa on erilaisten näkemysten esille tuominen, ymmärtäminen ja yhteisen ymmärryksen saavuttaminen. Dialogissa asioita tutkitaan yhdessä esittämällä erilaisia mielipiteitä, oletuksia ja tietoa, se on myös aktiivista kuuntelemista, pyrkimystä ymmärtää eri näkemyksiä, oman näkemyksen kyseenalaistamista ja koettelua vuorovaikutustilanteessa. (Viitala 2002, 187.) Tässä kehittämissuorituksessa sovellettiin Hyvien käytäntöjen dialogiprosessin periaatteita mallintamalla vuorokuuntelua ja pohtimalla omaa työtettä yhdessä muiden osallistujien kanssa.

5.2 Osaamisen kehittämisen johtaminen

Työ perheryhmäkodissa sisältää jatkuvan oppimisen haasteen. Oppimisprosessi useimmiten tarvitsee ohjausta ja tukea. Perinteisesti esimiestyöhön on kuulunut vastuu alaisien kehittämisen tukemisesta ja oppimista tukevien toimintakäytäntöjen kehittämisestä, mutta jatkuva oppiminen edellyttää myös oma-aloitteista ja vastuullista kehityspyrkimystä organisaation kaikilta jäseniltä. (Viitala 2002, 23-24.) Kuviossa 4. on kuvattu osaamisen ulottuvuudet Viitalaa (2002) mukaillen.

Kuvio 4. Osaamisen johtamisen ulottuvuudet. (Viitala 2002, 187).

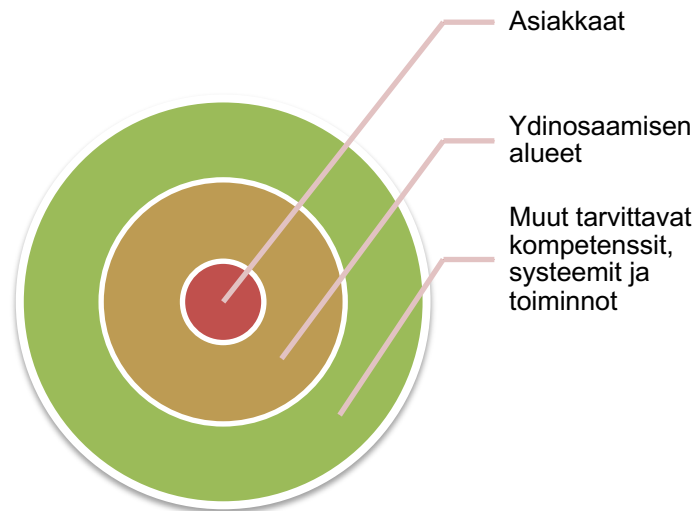
Organisaation muutoksissa pärjäämisen ratkaisee sen kyky uudistaa osaamista. Osaamisen johtaminen on organisaation toiminta- ja kilpailukyvyn varmistamista ja vahvistamista, joka vaatii suuntaamista, määrittelyä, arviointia, suunnittelua ja kehittämistä. (Viitala 2005, 11, 14.) Viitalan mukaan (2005) tulevaisuuden tilan käsitteitä on päämäärä, visio tai tahtotila, joiden avulla syntyy yhteinen näkemys siitä, mitä tavoitellaan ja mihin pyritään. (Viitala 2005, 15). Myös Juutin (2015) mukaan organisaation perustehtävä on sen strategiassa, visiossa, missiossa, arvoissa ja päämäärissä kuvatut tehtävät, jotka useimmiten liittyvät asiakkaisiin. (Juuti 2015, 25).

Osaamisen arvioinnin avulla saadaan tietoa siitä missä osaamisen tilanteessa organisaatiossa ollaan, jota ilman antaa kehittämiselle ei ole pohjaa. Organisaation osaamisen lähtökohta, ehto ja ratkaiseva tekijä on yksilöiden osaaminen. Viitalan (2005) mukaan osaamisen johtamisen ymmärtämisen ydin on yksilön oppimisen ja osaamisen ymmärtäminen eli kehittää voi vain sitä minkä tuntee. (Viitala 2005, 16-17.) Sydänmaanlakan (2007) mukaan oppimista voidaan tukea tiedon johtamisen, osaamisen johtamisen ja suorituksen johtamisen avulla. (Sydänmaanlakka 2007, 77). Kuviossa 5. on kuvattu portaattua yksilön tulokselliseen toimintaan Sydänmaanlakkaa (2007) mukailleen.

Kuvio 5. Yksilön tuloksellisen toiminnan portaat Sydänmaanlakkaa mukaillen. (Sydänmaanlakka 2007, 88).

Asiakastyötä tulee arvostaa. Organisaatiot usein sijoittavat juuri ydintehtävää tekevät henkilöt marginaaliseen asemaan, kuitenkin juuri nämä henkilöt tietävät mitä asiakkaat organisaatiolta odottavat. (Juuti 2015, 91.) Kuviossa 6. kuvataan ydinosaamisen lisäksi tarvittavaa muuta osaamista, systeemejä ja toimintoja. Näitä ovat järjestelmät, joilla ydinosaamista saadaan aikaan ja sitä voidaan ylläpitää. Ydinosaaminen tulee olla kiinteästi asiakkaiden tarpeista lähtevää. Organisaatio saa elinvoimansa ja uudistumiskykynsä siitä, että henkilöstö tarkastelee organisaation systeemejä, toimintoja ja osaamista asiakkaiden silmin. (Juuti 2015, 89.)

Kuvio 6. Asiakaskeskeisen organisaation ydinsaamisalueet Juutia mukaillen. (Juuti 2015, 89).

Organisaatiokulttuuria voidaan muuttaa. Ajastaan jälkeen jäänyttä kulttuuria ei voi eikä pidäkään ryhtyä kokonaan kritisoimaan, koska haittaavien tekijöiden seassa on aina myös paljon arvokasta. Osa perinteisistä toimintamalleista ovat arvokkaita ja yhdessä asiakkaiden muuttuneille tarpeille perustuvien toimintamallien kanssa ne voivat olla organisaation menestyksen avain. Kulttuurin uudistamisessa tulee lähteä tarkastelemaan asiakasrajapintoja sekä asiakkaiden kanssa vuorovaikutuksessa olevien henkilöiden toimintaa. (Juuti 2015, 29.) Tässä kehittämissuorituksessa osaamisen johtamisen periaatteita sovellettiin luomalla toimintamalli, joka huomioi organisaation ydinsaamisen ja tukee sen kehittymistä.

5.3 UMBRELLA-työkirjamenetelmä omaohjaajatyön tukena

Perheryhmäkodissa, kuten myös sijaishuollossa ammattilaisilla on erityisen suuri vastuu suhteeseen asettumisesta lasten ja nuorten kanssa. Se, miten vuorovaikutusta toteutetaan, on suhteen kehittymisen näkökulmasta erityisen merkittävää. Hyvä vuorovaikutussuhde toimii perustana lapsen kehityksessä. Yksilöllisyyden huomioiminen merkitsee lapselle ja nuorelle kokemusta itsestään ainutkertaisena ja merkityksellisenä yksilönä. Pysyvät myönteiset muutokset lapsessa tapahtuvat turvallisessa vuorovaikutuksessa ja aidossa kohtaamisessa. Omaohjaajan tehtävänä on olla lapsen ja nuoren arkielämän ”ekspertti”. (Timonen-Kallio ym. 2017, 26.) Kuviossa 7. on esitetty kehittämissuorituksen

kannalta merkityksellisiä teemoja perheryhmäkodin omaohjaajasuhteessa ja arjessa. Teemat ovat valikoituneet kirjallisuuskatsauksen aineiston pohjalta.

Suunnitelmallisen omaohjaajatyön prosessimallin kehittämisessä hyödynnettiin UMBRELLA-työkirjamenetelmää. UMBRELLA-työkirjamenetelmä on lastenkodissa työskentelevien työntekijöiden kehittämä omaohjaajatyön ammatillinen menetelmä, joka sisältää omaohjaajatyön keskeisimmät tavoitteet ja tehtävät. UMBRELLA-työkirjamenetelmän kokonaisuuden muodostaa kolme osaa: työntekijän käsikirja, työkirja ja lapsen/nuoren portfolio. Sen sisältö on jaettu seitsemään eri osa-alueeseen, jotka muodostavat valmiin materiaalin lapsen tai nuoren kanssa tehtävään identiteettityöhön sekä muita lapsen oppimista ja kehittymistä tukevia tehtäviä. Se sisältää lyhyen katsauksen työkirjamenetelmän teoreettisiin lähtökohtiin sekä materiaalia ja käytännön keinoja ohjaajalle lapsen kanssa työskentelyyn.

Kehittämiprojektissa pilotoitiin perheryhmäkotien omaohjaajatyöhön UMBRELLA-työkirjasta kolme osa-aluetta; minä itse, perhe ja sosiaaliset suhteet. Näiden osa-alueiden tueksi oli koottu taustateoria seitsemästä perheryhmäkodin omaohjaajatyöhön liittyvästä teemasta. Teoria oli koottu Power Point-esityksiin.

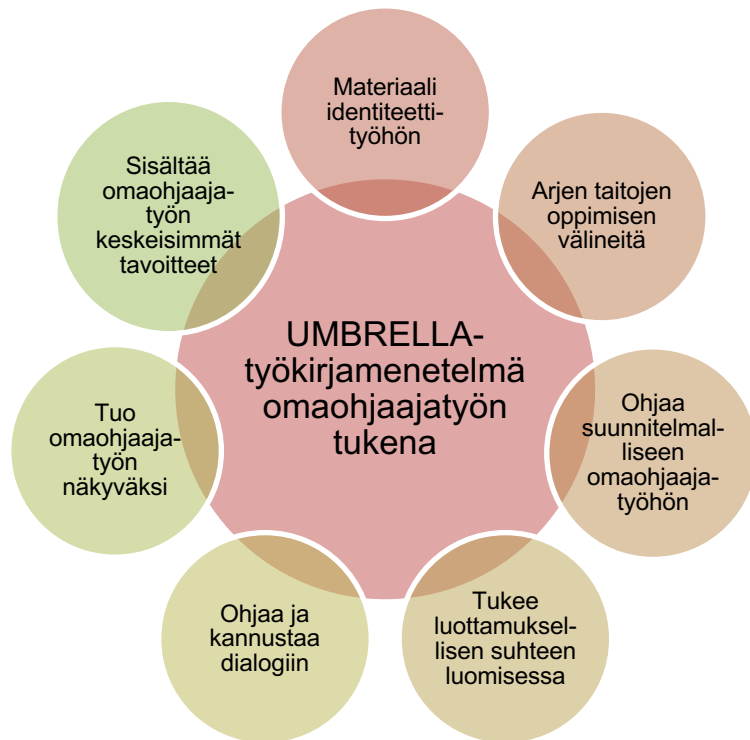

Kuvio 7. Ohjauspäivien keskeisimmät teemat.

Kehittämiprojektin tuotoksen suunnittelu ja toteutus perustuivat useamman menetelmän samanaikaiseen käyttöön ja havainnollistavaan sekä osallistavaan esitystapaan, joista keskeisimpinä pidettiin dialogisen keskustelun ja reflektion periaatteita. Kehittämiprojektin kehittämismenetelmäksi valikoitui mukailtu versio Hyvien käytäntöjen dialogiprosessin perusmallista. Tavoitteena oli, että ohjaajalle muodostuu käsitys dialogisuudesta ja reflektoinnista sekä kokemus tiedon jakamisesta vertaisryhmässä ammatillisen osaamisen kehittämisen tukena sekä myös menetelmänä omaohjaajatyössä. Hyvien käytäntöjen dialogi sopii erityisesti omaohjaajatyön kehittämisen menetelmäksi, koska se tukee reflektiivistä työtettä ja tiedon jakamista. Lisäksi sen voi ajatella tukevan ohjaajan ammatillista reflektiota ja dialogia perheryhmäkodin lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä.

Toiminnallisten menetelmien kirjo on laaja. Se voi sisältää seikkailumenetelmiä, taiteellisen ilmaisun menetelmiä, liikunnallisia menetelmiä sekä muita konkreettisiin tekemisiin perustuvaa toimintaa. (Linnossuo, 2003, 108).

Omaohjaajatyössä usein esille nousee kysymyksiä, miten auttaa lasta ymmärtämään omaa elämänhistoriaansa ja miten tukea häntä tekemään mielekkäitä valintoja elämässään. UMBRELLA-työkirjamenetelmä sisältää lapsen ja nuoren identiteettityöhön, arjen taitojen oppimiseen soveltuvaa materiaalia ja käytännön keinoja. Menetelmän tavoitteena on tuoda lapsen ääni kuuluviin sekä vahvistaa lapsen ja omaohjaajan välistä suhdetta. (Turun AMK oppimateriaaleja 50, 2010, 4.) Kuviossa 8. on esitelty UMBRELLA-työkirjamenetelmän keskeisimpiä hyötyjä omaohjaajatyössä.

Kuvio 8. UMBRELLA-työkirjamenetelmän hyödyt omaohjaajasuhteessa.

UMBRELLA-työkirjamenetelmä sopii 12- vuotiaista aina jälkihuollon piirissä oleville nuorille ja sen voi aloittaa, kun ajatellaan lapsen tai nuoren hyötyvän siitä. Lapselle ja ammattilaiselle portfolion rakentaminen osoittaa mitä asioita ja miten pitkälle milloinkin on lapsen tai nuoren henkilökohtaisessa työskentelyssä edetty. Omaohjaajan tehtävänä on perehtyä kokonaisvaltaisesti lapsen elämäntilanteeseen, vastata yksilöllisiin tarpeisiin ja toimia yhteistyössä lapsen verkostojen kanssa. UMBRELLA-työkirjamenetelmällä on mahdollista koota pirstaleisen arjen toiminnat kasvatus- ja ohjaustyön jatkumoksi. (Turun AMK oppimateriaaleja 50, 2010, 6-7.)

Lapsen asiakassuunnitelmassa ja hoito- ja kasvatussuunnitelmassa UMBRELLA-työkirjaa sekä lapsen portfolioa voidaan hyödyntää konkreettisena mallina siitä, miten hoito- ja kasvatustyötä arjessa toteutetaan ja miten siinä on edetty. Lisäksi sen avulla voidaan konkretisoida suunnitelmien tavoitteet lapselle selkeämmiksi ymmärtää siitä, miten niitä arjessa toteutetaan ja arvioidaan. (Turun AMK oppimateriaaleja 50, 2010, 9.)

UMBRELLA-työkirjamenetelmä perustuu lähtökohdiltaan toiminnallisiin menetelmiin, sosiaalipedagogiseen ajatteluun sekä narratiivisiin menetelmiin siltä osin, että työkirjaohjaus mahdollistaa elämän ”uudelleenkeronnan”. Keskeisintä on lapsen ymmärryksen

kasvaminen omaa elämäntilannettaan kohtaan. Identiteettityö on lapsen ja nuoren elämänkulun tarkastelua. Työntekijän tarkoituksena on pedagogisen suhteen avulla löytää ja vahvistaa lapsen ja nuoren omista lähtökohdista rakentuvaa käsitystä minuudesta ja omasta tulevaisuudesta sekä kiinnittymistä yhteiskuntaan. (Turun AMK oppimateriaaleja 50 2010, 10-11.)

5.4 Palautteen keruu

Koulutuksen kannalta parhaimmillaan palautelomake kiinnittää osallistujan huomion olennaisiin asioihin ja kouluttaja saa palautteen niistä asioista, siksi on tärkeää miettiä mitä palautelomakkeessa kysytään. Osallistujien arvioita pyydetessä kannattaa nostaa esille koulutuksen tavoitteista tärkeimmät asiat. Koulutuksen vaikutuksia edistää kysymykset, jotka auttavat suuntamaan osallistujien ajatuksia ja sitoutumista muutokseen. Osallistujilla on usein myös hyviä ideoita koulutuksen kehittämiseksi. (Kupias ym. 2012, 180-181.) Omaohjaajaryhmän ohjauspäivistä kerättiin palaute, jota käytettiin kehittämisen ja arvioinnin menetelmänä. Palautetta kerättiin jokaisen ohjauspäivän päätteeksi (liite 9.) ja viimeisellä kerralla omaohjaajaryhmä antoi yksityiskohtaisemman palautteen (liite 10.) koulutuskokonaisuudesta.

Myös nuorille laadittiin palautekysely (liite 11.) UMBRELLA-työkirjamenetelmän käytöstä. Nuorten palautteet kerättiin TUKENA-hankkeen toimesta. Nuorten palautetta ei käsitellä tässä osaprojektissa, koska tutkimuslupa on haettu työntekijätasolle. Palautekyselyllä kehittämisprojektin päällikkö sai tietoa ohjauspäivien kokonaisuuden käytettävyydestä ja kehittämiskohteisiin liittyvistä tekijöistä. Yksityiskohtaisempi palautekysely sisälsi sarjan TUKENA-hankkeen laatimia kysymyksiä. Ne liittyivät ohjauspäivien rakenteeseen, ohjaajien omiin tavoitteisiin ohjauspäivissä, sisältöön liittyviin tekijöihin ja ohjauspäivien vetäjien työskentelyyn sekä terveiset seuraavalle omaohjaajaryhmälle. Palautteen antajina toimivat UMBRELLA-työkirjamenetelmää pilotoiva ohjaajaryhmä, palaute kerättiin viimeisessä ohjausryhmäpäivässä. Ohjaajaryhmälle jaettiin kysymyslomakkeet, jotka he täyttivät päivän loppuun varattuna aikana. Palaute kerättiin anonymiteettiä noudattaen.

6 KEHITTÄMISPROJEKTIN ETENEMINEN

6.1 Kehittämiprojektin aikataulu

Projektin elinkaaren tyypillisimmät vaiheet ovat sen perustaminen, suunnittelu, toteutus ja päättäminen. Aito tarve on projektin onnistumiselle eduksi. Pitkäaikaisiin kehitysvaikutuksiin pyritään hyödyntämällä akateemisen tutkimuksen tuloksia kehittämissuunnitelmissa, siten kehitettävällä toiminnolla on mahdollisuus juurtua osaksi organisaation toimintaa. (Kymäläinen ym. 2016, 12-13.) Kehittämissuunnitelmissa voidaan kehittää, uudistaa ja parantaa käytännön toimia. Kehittämissuunnitelman tunnuspiirteitä ovat ainutlaatuisuus ja ainutkertaisuus, aiheisällöltään ja ajallisesti rajattu, tavoite on määritelty ja toiminta suunniteltua, sitä tekevät nimetyt työntekijät ryhmätoimintana ja sen lopputuotos on uusi kehitelty asia. (Salonen ym. 2017, 35-36.) Kehittämissuunnitteluun tähtää muutokseen, parempiin tai tehokkaampiin toimintatapoihin ja rakenteisiin (Toikko ym. 2009, 16). Kehittämissuunnittelu rakentuu toimijoiden aktiivisuuden ja sitoutumisen varaan, jossa näkemyksiä sovitellaan ja muodostetaan yhteinen ymmärrys kehitettävästä teemasta. Toimijoiden erilaisten näkemysten hyväksyminen mahdollistaa aidon ja tasavertaisen osallistumisen. (Toikko ym. 2009, 10.)

Tämä kehittämissuunnittelu sisälsi tyypillisimmät projektin vaiheet, jotka etenivät aidon tarpeen tunnistamisesta suunnittelu-, toteuttamis- ja päätösvaiheeseen (Kuvio 9). Kehittämissuunnittelun idean esittely Uudenmaan ELY-keskukselle käynnisti kehittämissuunnittelun varsinaisen suunnittelun ja tavoitteen kirkastamisen. Yhteistyöstä sovittiin Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa, ja siitä, että kehittämissuunnittelu tulisi olemaan osa Uudenmaan ELY-keskuksen ja SOS-lapsikylän yhteistä TUKENA-hanketta.

Kehittämissuunnittelun toimeksianto käynnisti projektisuunnittelun, joka sisälsi idean tarkennuksen ja taustateoriaan tutustumisen ja tutkimuslupien hakemisen. Kehittämissuunnittelun alustava esittely tehtiin Uudenmaan ELY-keskuksen alueella toimiville perheryhmä- ja tukiasumisyksiköiden johtajille puhelimitse ja kiinnostuneille ideapaperi lähetettiin sähköisesti. Kehittämissuunnitteluun osallistuvilla kunnilla ja kaupungeilla lähetettiin tutkimuslupahakemukset tarvittavine liitteineen. Tutkimusluvut haettiin Uudenmaan ELY-keskuksen alueella toimivista järjestöjen, kaupunkien ja kuntien ylläpitämistä perheryhmäkohteista. Kaikki organisaatiot myönsivät tutkimusluvun. Kehittämissuunnittelun neljään ohjaukseen osallistui ohjaajia viidestä eri perheryhmäkodista.

Kuvio 9. Kehittämiprojektin eteneminen.

Kehittämiprojektin toteuttamisvaihe käynnistyi syksyllä 2018 laatimalla tutkimussuunnitelma ja kirjallisuuskatsaus. Tutkimussuunnitelma esiteltiin TUKENA-hankkeen työryhmälle marraskuussa 2018. Kehittämiprojektissa toteutunut omaohjaajaryhmien ohjaukspäivien suunnittelu aloitettiin marraskuussa 2018 yhdessä hankkeesta kehittämissuunnitelman nimetyn hanketyöntekijän kanssa yhdessä. Hanketyöntekijä osallistui kaikkiin

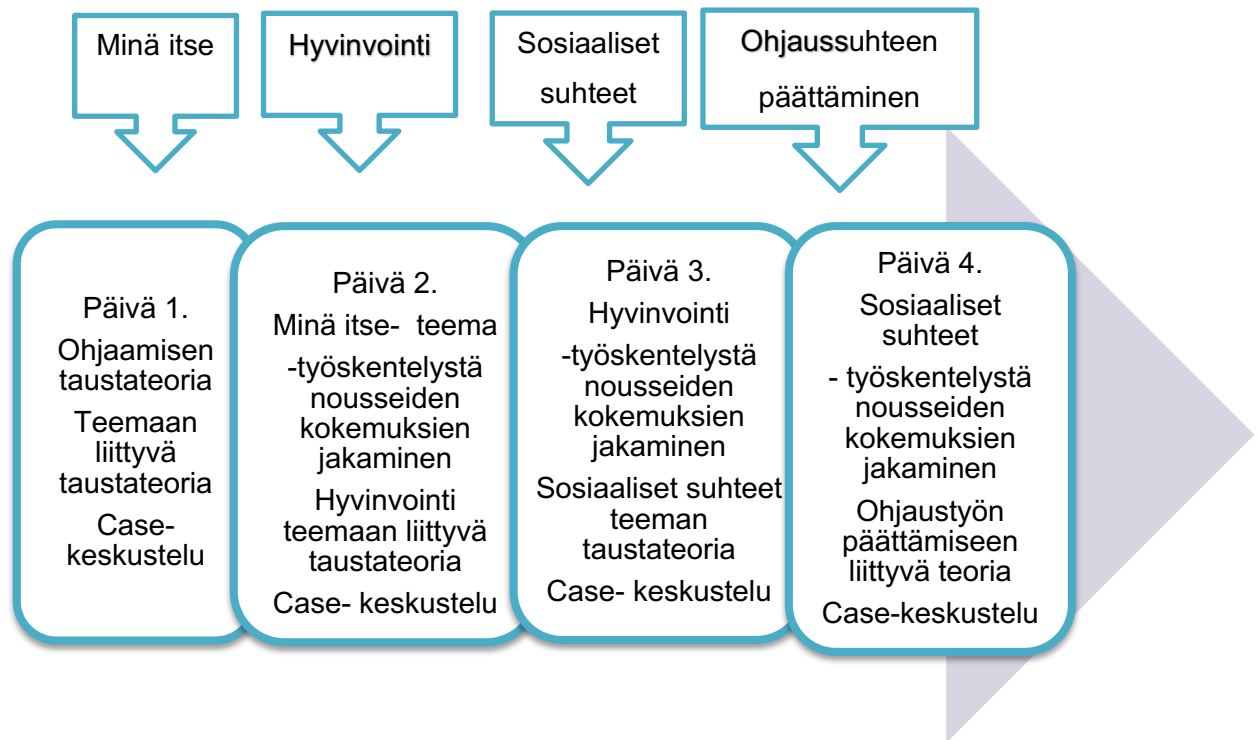
omaohjaajaryhmän ohjauspäiviin. Ohjauspäivät toteutuivat kevään 2019 aikana neljä kertaa ja olivat kestoltaan työpäivän mittaisia.

Kehittämiprojekti eteni ohjauspäivien ohjelma suunnittelusta materiaalien ja ohjelman valmisteluun. Jokaiselle osallistuvalla ohjaajalle lähetettiin ennakotehtävänä UMBRELLA-työkirjan käyttöopas, johon tulisi tutustua ennen ensimmäistä ohjauspäivää sekä valita nuori, jonka kanssa aloittaa UMBRELLA-työkirjan työstämisen ohjauspäivissä sovittujen teemojen mukaisilla tehtävillä. Teemat olivat ennalta sovittuja. Jokaista teemaa varten oli valmisteltu tarkoituksenmukainen teoria ohjauspäivän taustaksi.

Ohjauspäivien prosessi eteni vaiheittain. UMBRELLA-työkirjan teemojen soveltuvuuden testaus alkoi ensimmäisessä tapaamisessa teemaan liittyvän teoriataustan esittelyllä. Ryhmätapaamisilla teeman työstämistä tehtiin yhdessä keskustellen ja ryhmän jäsenillä oli mahdollisuus valita teemaan sopivia toiminnallisia menetelmiä. Ryhmätapaamisen lopuksi jokaisella oli valmis omaohjaajatapaamisen teema ja halutessaan yksi toiminnallinen menetelmä. Ryhmänjäsenet toteuttivat saman teeman mukaiset omaohjaajatapaamiset ennen seuraavaa ohjauspäivää.

Seuraavien ryhmätapaamisten aluksi palattiin edellisen teeman työstöön liittyviin omaohjaajan ja nuoren tapaamisista nousseisiin kokemuksiin ja ajatuksiin. Ohjauspäivissä edettiin seuraavaan valittuun UMBRELLA-työkirjan teemaan ja sen teoriataustaan sekä työkirjan tehtäviin. Näiden kokemusten keräämiseen käytettiin ryhmähaastattelua, joka tallennettiin. Jokaisen ryhmätapaamisen lopuksi ryhmä kokoontui työnohjaukselliseen case-keskusteluun. Keskusteluun jokaisella oli mahdollisuus tuoda ennalta valmisteltu tapaus, jonka käsittelyyn toivoi ryhmältä tukea. Työnohjauksellista case-keskustelua ei tallennettu.

UMBRELLA-työkirjan soveltuvuutta testattiin omaohjaajaryhmän ohjauspäivissä ja teeman mukaisen tehtävän tallennettu purkumateriaali hyödynnettiin kehittämiprojektin tutkimusosassa tutkimuskysymyksiin vertaamalla. Työmenetelmien pilotointi eli testaus tapahtui ohjaajien omaohjaajatyössä heidän omissa yksiköissään.

Kuvio 10. Ohjauspäivien teemat ja rakenne.

6.2 Kehittämiprojektin viestintä

Tiedonkulkua ja viestintää varmistettiin laatimalla kehittämiprojektille viestintäsuunnitelma (liite 4.). Viestintäsuunnitelmalla varmistettiin kehittämiprojektiin liittyvien eri vaiheiden toteutuminen, aikataulu ja niihin sitoutuminen organisaatioiden välillä.

TUKENA-hankkeen työntekijä ja osaprojektin projektipäällikkö (YAMK-opiskelija) sopivat viestinnän eri muodoista etukäteen, käytössä oli sähköposti, puhelinviestintä ja säännölliset tapaamiset. Tapaamisissa sovittiin miten ja millä aikataululla viestintää toteutetaan omaohjaajaryhmän osallistujien suuntaan. Lisäksi kehittämiprojektista tiedotettiin TUKENA-hankkeen hankekoordinaattorille ja muille hanketyöntekijöille.

7 KEHITTÄMISPROJEKTIN EMPIIRINEN OSA

7.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Kehittämiprojektin tutkimukseen liittyvän osan lähestymistapa oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Sen tarkoituksena on kuvata todellista elämää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi ym. 2008, 157). Tässä kehittämiprojektissa tutkimustieto hyödynnettiin omaohjaajamallin kehittämisessä. Kehittämiprojektin tavoitteena oli selvittää UMBRELLA-työkirjan soveltuvuutta perheryhmäkotien käyttöön. Tutkimustietoa hyödynnetään kuvaamaan sitä, miten UMBRELLA-työkirjan käyttö ohjaa ja tukee ohjaajan suunnitelmallista omaohjaajatyöskentelyä sekä millainen merkitys sillä on nuoren kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä minkälainen merkitys vuorovaikutuksella on omaohjaajatyöskentelyssä ja onko toiminnallisella menetelmällä merkitystä omaohjaajan ja nuoren välisessä vuorovaikutuksessa sekä millaiset menetelmät voivat soveltua yksintulleiden kansaa työskentelyyn.

7.2 Tutkimusmenetelmät, aineiston keruu ja analysointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tiedon hankinnassa suositaan aineistoa, joka kootaan sen luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Aineiston hankinnassa laadullisten tutkimusten käytössä suositaan metodien valintaa, joissa tutkittavien ääni ja näkökulmat pääsevät esille ja kohdejoukko on valikoitu tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, ym. 2008, 160.) Tutkimuksen aineisto suunniteltiin kerättäväksi Uudenmaan ELY-keskuksen alueella toimivien neljän perheryhmäkodin ja yhden tukiasumisyksikön henkilökunnasta kootun kahdeksan (n=8) työntekijää sisältävän ohjaajaryhmän avulla. Aineiston keruu toteutettiin lopulta viiden perheryhmäkodin ohjaajista (n=5) kootun ryhmän avulla.

Perheryhmäkotien ohjaajaryhmän kokoamista varten tutkija esitteli kehittämiprojektin taustaa, tarkoitusta ja tavoitteita Uudenmaan ELY-keskuksen alueella toimivien perheryhmäkotien ja tukiasumisyksikön esimiehille ja kysyi alustavaa kiinnostusta osallistumisesta tutkimukseen syksyllä 2018. Kiinnostusta osoittaneiden kanssa sovittiin, että tutkija palaa asiaan tutkimusluvut saatuaan. Perheryhmäkotien esimiehien tehtäväksi jäi osallistuvien ohjaajien valinnat. Esimiehille lähetettiin tutkimustiedote (liite 5) ja saatekirje (liite 6), joka sisältää haastattelun suostumuslomakkeen (liite 6). Esimiehet toimittivat liitteet osallistuville ohjaajille. Ryhmään valituille ohjaajille lähetettiin sähköisesti ennen

ensimmäistä tapaamista ohjelmarunko (liite 8) aikatauluilla ja teemoilla sekä UMBRELLA-työkirjan manuaali ja ensimmäiset tehtäväosiot. Tutkimuskysymykset nousivat kirjallisuuskatsauksen materiaalin pohjalta.

Omaohjaajatyön menetelmien kehittämisen aineisto kerättiin avoimen haastattelun periaatteita noudattaen ryhmähaastatteluina ja teemoitettuna yksilöhaastatteluina. Tutkittavan henkilön omakohtaisen kokemuksen tutkimiseen soveltui yksilöhaastattelu, yhteisön käsitysten tutkimiseen ryhmähaastattelu. (Vilka 2015,123). Teemoitettu yksilöhaastattelu sijoittuu lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin, eikä etene tarkkojen tai yksityiskohtaisten valmiiksi muotoiltujen kysymyksien kautta vaan perustu tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on kuitenkin avoimeen haastatteluun verrattuna astetta strukturoidumpi, jossa aihepiiri ja teemat ovat samat kaikille haastateltaville. (Saaranen- Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsjärvi & Hurme 2000 47-48; Eskola & Suoranta 2000, 86-87.) Teemahaastattelu on tilanne, jossa keskustelunomaisesti käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä tutkimuksessa teemat valikoituivat UMBRELLA-työkirjan aiheista.

Yksilöhaastattelut toteutti kehittämisprojektin projektipäällikkö, joka toimi myös tutkijan roolissa. TUKENA- hankkeen projektityöntekijä osallistui ryhmähaastattelutilanteisiin. Haastateltavat työskentelivät perheryhmäkodeissa ohjaajina ja toimivat myös omaohjaajina yksiköissä asuville nuorille. Tutkimushaastatteluun osallistuvat allekirjoittivat vapaaehtoisuuteen perustuvan suostumuslomakkeen (Liite 6).

7.3 Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelu voi olla mielekäs keino kerätä tutkimusaineistoa esimerkiksi työelämän tutkimusavusteisissa kehittämishankkeissa. Vilkan (2015, 125) mukaan Hirsjärvi ja Hurme nimittävät tällaista keinoa täsmäryhmähaastatteluksi, johon voidaan kutsua 6-8 henkilön asiantuntijaryhmä. Ryhmälle asetetaan tavoite, joka voi olla esimerkiksi ideoiden tai toiminnan kehittäminen. Ryhmälle voidaan nimittää puheenjohtaja, joka ei edusta ryhmän organisaatiota. Tässä kehittämisprojektissa TUKENA-hankkeen hanketyöntekijä toimi puheenjohtajana. Haastattelutilanne kestää enintään tunnin ja sen aikana aineiston keräämiseen voi käyttää aineiston tallentamiseen tarkoitettuja apuvälineitä. (Vilka 2015,125; Hirsjärvi & Hurme 2001, 61-62.) Tässä tutkimuksessa ryhmähaastatteluun osallistui omaohjaajaryhmä (n=5), jonka haastattelu toteutettiin avoimen haastattelun periaatteita noudattaen. Haastattelut tallennettiin.

Avoin haastattelu muistuttaa keskustelua eikä haastattelija välttämättä ohjaile keskustelua. (Metsämuuronen 2008, 41). Oletuksena on, että ryhmä saattaa silloin tuottaa tavallista enemmän tietoa. Ryhmähaastattelu saattaa olla tutkijalle myös oiva keino päästä tutkittavien maailmaan. (Aaltola ym. 2001, 94, 95.) Materiaalista on poimittu UMBRELLA-työkirjamenetelmän teemoihin sopivia tuloksia. Teemat oli suunniteltu sisälle ohjauspäiviin, ja siten teemoihin liittyvät aiheet olivat esillä haastatteluissa. Haastatteluista on poimittu aiheita, jotka tutkimuksen aineistona ovat merkityksellisiä.

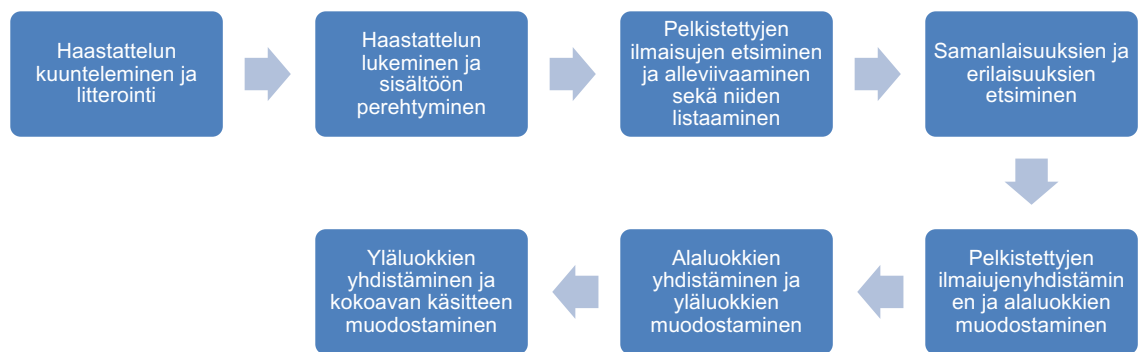
7.4 Yksilöhaastattelu

Yksilöhaastattelut kuuluvat kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen joukkoon, jossa tutkimuskäytännöt toteutuvat ihmisten luonnollisissa ja tulkinnallisissa olosuhteissa (Metsämuuronen, 2008, 9; Denzin & Lincoln 2005, 3,7). Yksilöhaastattelut toteutuvat haastateltavien omissa työympäristöissä. Tässä kehittämissuorituksen tutkimusosassa yksilöhaastattelut toteutettiin puolistrukturoidun haastattelun periaatteita noudattaen. Kaikille haasteltaville esitettiin lähes samat kysymykset samassa järjestyksessä. Kysymykset oli teemoitettu tutkimuskysymyksiä hyväksi käyttäen. Haastattelija käytti teemoitettua kysymyslomaketta lähinnä muistin tukena. Haastattelussa tavoitteena oli luoda rento ja luottamuksellinen dialogi haastateltavan ja haastattelijan välille. Haastattelut tallennettiin. Puolistrukturoitu haastattelu sopii, kun haastateltavalle ei ole tarpeellista antaa kovin suurta vapautta haastattelutilanteessa ja halutaan tietoa tietyistä asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puustniekka 2006).

7.5 Sisällönanalyysi

Tutkimuksen analyysi tulkinnan ja johtopäätösten lisäksi ovat tutkimuksen ydintä. Aineiston analysointitapoja on monia, mutta ne voidaan jäsentää karkeasti kahdella tavalla. *Selittävässä* lähestymistavassa käytetään päätelmientekoa ja tilastollista analyysia, kun taas *ymmärtämiseen* pyrkivässä tavassa laadullinen analyysi ja päätelmät ovat tavallisia. Periaate on valita sellainen analyysitapa, joka antaa vastauksen tutkimustehtävään tai ongelmaan. (Hirsjärvi ym. 2008, 216, 219.) Sisällönanalyysi sopii strukturoimattoman aineiston analyysin, jolloin dokumentti voi olla esimerkiksi haastattelu, puhe tai keskustelu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105).

Sisällönanalyysin avulla pyritään aineiston järjestämistä uudelleenlaiseksi tiiviiksi kokonaisuudeksi sen pieniin osiin pilkkomisen ja käsitteellistämisen jälkeen. (Saaranen-Kauppi-
nen & Puustniekka 2006). TUKENA-omaohjaajatyön kehittämisprojektin tutkimusosan kiinnostuksen kohteet näkyvät sisällönanalyysin tuloksissa. Kiinnostuksen kohteet olivat linjassa tutkimuskysymysten kanssa. Ryhmähaastattelun litteroinnin jälkeen teksti on ryhmitelty, jolloin tekstistä löytyi ajatuskokonaisuuksia eli analyysiyksiköitä. Yksilöhaastattelussa ne olivat teemoittain ja haastattelun aineisto oli litteroitu teemojen mukaiseen järjestykseen ja ryhmitelty sen mukaisesti. Kuviossa 11. on kuvattu sisällön analyysiprosessin eteneminen.

Kuvio 11. Sisällönanalyysiprosessi. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 111).

Sisällön analyysi voi olla teorialähtöistä tai aineistolähtöistä. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä nojataan sananmukaisesti teoriaan. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tavoitteena on ymmärtää tutkittavien toiminta- ja ajattelutapoja ja kuvata heidän merkity maailmaansa sekä tutkimuksessa muodostuneiden käsitteiden, luokituksien ja mallien avulla uudistaa niitä. (Vilka, 2009, 140-141.)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Ryhmähaastattelu

Tässä tutkimusosan toteutuksessa omaohjaajaryhmän tapaamiset toteutuivat Espoon maahanmuuttajapalvelujen kokoustiloissa. Ryhmähaastattelun tuloksia esitetään litteroidusta aineistosta suorina tekstien lainauksina.

Ryhmähaastatteluissa tuli esille omaohjaaja-aikojen sopimisen vaikeus ja sovittuihin aikoihin sitoutuminen. Oman haasteensa työskentelyyn toi ohjaajien vaihtuvat työvuorot. Omaohjattavista nuorista yksi perui tapaamisia toistuvasti eikä omaohjaaja päässyt työstämään UMBRELLA-työkirjan teemoja lainkaan hänen kanssaan projektin aikana. Omaohjaajan mukaan nuorella oli paljon harrastuksia ja ystäviä, joiden hoitamiseen hänen aikansa kului.

"Mun omaohjattavan kanssa mä lähin liikkeelle siitä, et mulla on nyt tämmöinen juttu, et voitaisiko me joku päivä tehdä, ja sit se kysy et mitä siinä niinku on, ja mä selitin, et mä voisin tutustuu suhun vähän paremmin."

"Sit alkoi kyl pieni stressi tulee, kun mun työvuorot meni aika hassusti sillain. Et ei ollu paljo aikaa ja hänellä oli paljo kokeita. Mut yhtenä ilta saatiin vähän niinku, mut loppujen lopuksi me istuttiin kolme tuntia tekemäs näitä. Me aloitettiin näistä lapsuus ja koulujuutuista, kysyin haluuskä ite kirjottaa vai kirjoitanko mä, hän valitsi et mä kirjoitan."

"Tuli yllättävän paljo sitä sellaista, mitä mun olisi ehkä pitänyt tietää, mut en tiennyt ja se oli haastavaa. Täs kysyttiin paljon leluista ja leikkimisestä, hän kerto et hän on tehnyt alle 6- vuotiaasta vaan töitä, et ei oo niinku leikkinyt, eikä oo ollu mitään leluja. Ja me keskusteltiin siitä, et millaista se on ollu. Koulun hän on aloittanut vasta suomessa ja me juteltiin siit koulun aloittamisesta Suomessa, et oliko se jännittävää ja miltä se koulu tuntu"

"Olisi voinut olla paremmin hänelle kohdennettuja kysymyksiä, olisin voinut ite vähän paremmin muokata, jos olisi ollu aikaa. Olisin voinut kysyä vähän enemmän siihen lapsuuteen liittyvistä. Olihan tässä hyvä siitä lapsuudesta ja millaiseen perheeseen synnyit. Mitä siitä haluat kertoa ja millainen lapsi olit. Siin oli hyvää se, miten edettiin siitä nuoruusiästä ihan tähän hetkeen."

” Ekaksi mä ihan näytin, et on tämmöisiä tehtäviä ja kysymyksiä. Mulla oli semmoinen tunne et se ensimmäinen nuori lähtee tähän, mut kysyin kuitenkin kaikilta muilta ensin. Yhtenä viikonloppuna hän tuli sanomaan, et nyt olisi hyvä aika tehdä. Hänen huoneessa sit istuttiin ja mulla oli kynä kädessä, ja ensin siinä oli se elämänjана, joka me skipattiin, kun se vaikutti ekaks vähän vaikeelta ja se valokuva homma me skipattiin, mut se vois olla jollekin nuorelle ihan hyv, mut meillä ollu mitään kuvia. Se lähti sieltä lapsuudesta.”

” Nuorella oli hyvä huomio, sanoi ettei tää oikein sovi hänelle, ei hänellä ollu vapaa-aikaa lapsena, hän paimensi lampaita, ei ollu mitään leikkimistä, no joskus viikonloppuisin oli. Nuorelle jäi eniten mieleen, kun jotkut kysymykset ei ollu oikein sopivia.”

” Mulla ei taaskaan ollu mukana näitä papereita, kun hän ahdistuu niistä. Ollaan yleisesti keskusteltu ja mä oon kirjaillun tätä jälkikäteen ja mitkä on noussut esille. Niin, perhe, se tukee häntä aika paljon puhelimitse, ystävät ja omaohjaajat on tärkeitä.”

”Mulla on aika lyhyt puheenvuoro. Tein viimeksi sen perheosion kokonaisuudessaan ja mulla oli ajatuksena nyt et ottaa se minä itse- osio, mutta tosiaan siis, tällä nuorella on tullut kielteinen perheenyhdistämispäätös ja hän on ollu siitä todella rikki. Niin en sitten tai en ole oikeastaan saanut sellaista tilaisuuttakaan tehdä tätä UMBRELLA-kansiota, et ei olisi voinut lähtee yrittäänkään.”

” Munkin omaohjattavalla on ollu aika paljon kaikenlaista, perheen tilanne mennyt aika paljon huonompaan suuntaan. Mut ollaan keskusteltu paljon menneestä ja tulevasta ja just näist kaikist tukiverkostoista. Mut ei olla tän materiaalin kautta käyty, mut paljon on ollu keskustelua ja ollaan työskennelty.”

”Kaveri, jonka kanssa oon työskennellyt, et kun on paperi tai läppäri edessä, niin siitä tulee niin virallista. Suhde ei oo luonteva eikä keskustelu oo niin luontevaa, mut kun laittaa koneen kiinni ja paperin pois niin se on paljon jouhevampaa ja vapaampaa keskustelua. Mä täytin sen paperin jälkikäteen. Kaveri on kun pörriäisiä vatsassa, on vaikea asettua paikalle.”

” Eloisa ja iloinen, mut vaikea asettua paikoilleen, tekee koko ajan sitä lähtöö. Oon käyttänyt UMBRELLAN kysymyksiä ja mihinkä kohtiin vois enemmän syventyä ja mistä vois keskustella. Hän tosiaan valikoi mistä haluaa puhua, hän jättää tän perheosion sivuun, hän ei juttele niistä kenenkään kanssa. Kyllä mä huomaan sen, vaik en oo mikään psykisten asioiden ammattilainen, et ei kerro kaikkea, pitää selkeesti jotain itsellään, et hän

puhuu asioista mitä me aikuiset halutaan kuulla ja miten halutaan kuulla, et siellä paksujen verhojen takana on asioita.”

”Mä tein tehtävän aika nopeesti hänen kanssa, mutta hyvä et hän näki siinä sen sanan verkosto, se on hänelle tuttu. Et ei mulla oo ketään joka mua auttaa, mut niitä nimiä sit tulikin sinne aika paljon. On opettajat ja edustaja ja kavereita, koulukaverit ja valmentaja. Et yllättävän paljon niit ihmisii, jotka on hänen ympärillään, se oli ihan hyvä. Siinä oli kysymys et viis tärkeintä ja sit neljä tuli siinä nopeesti. Viimeinen oli sit tyhjä ja siin ei ollu vielä ohjaajia. No tuli siihen sit et ohjaajat auttaa, et oltiin viidenneksi tärkein. Päästiin listalle. Joo, et oli ihan hyvä nähdä et paljo hänellä on niitä ihmisiä ympärillä, vaik hänellä on ollu vähän, et ei oo ketään.”

8.2 Yksilöhaastattelun tulokset

Yksilöhaastatteluun osallistui viisi omaohjaajina toimivaa perheryhmäkodin ohjaajaa. Yksi ohjaaja valitsi toisen saman perheryhmäkodin ohjaajan omaohjattavan, koska hänellä ei ollut omaohjattavaa haastattelun ajankohtana. Yksilöhaastattelut toteutuivat ohjaajien omissa työympäristöissä.

Teemoitettu yksilöhaastattelu:

- **Omaohjaaja**

Ohjaajien näkemyksestä tuli ilmi ohjaamisen arkikeskeisyys. He kuvailivat omaohjaustyön tehtäväksi arjessa ohjaamisen ja tukemisen, joka sisälsi muun muassa kouluun herättelyä ja läksyissä auttamista sekä huolehtimista ravinnosta ja terveydestä. Keskeisimpänä ohjaustyössä he pitivät ohjaajan kiinnostusta nuoren hyvinvoinnista.

”Omaohjaaja on se nuoren läheisin tukihenkilö. Nuori voi puhua omaohjaajalle kaikesta, voi kysyä, on aina saatavilla, voi suunnitella omaohjaajan kanssa lähitulevaisuutta pidemmällekin ajalle, ja tietenkin omaohjaaja on selvillä oman nuoren asioista kaikkein parhaiten. Omaohjaaja on vastuussa sen nuoren asioista.”

Ohjaajat kuvailivat omaohjaajan tehtäväksi nuoren auttamisen eteenpäin, tukea tekemään omia valintoja, auttamista viranomaisasioissa, kuten esimerkiksi Kelassa asioinnissa, sekä itsenäistyvien nuorten tukemista aikuisuuteen. Tärkeimpinä omaohjaajan osaamisen alueina ja ominaisuuksina he pitivät kykyä aitoon kohtaamiseen ja

vuorovaikutukseen. Haastateltavien mukaan omaohjaajan tulisi olla turvallinen aikuinen, joka näkee nuoren vahvuudet ja *mahdollisuudet*.

”Kohtaaminen, turvallisuus, luotettavuus, en mä tiedä, avoin, osaa kohdata sen nuoren oikeella tavalla, olla aikuinen, ei pelkkä auktoriteetti, olla se kasvattaja, mut myös kokki ja siivooja, niinku hallita elämää.”

”Vuorovaikutus ja aito kohtaaminen on niinku sitä tärkeintä. Just et osaa oikeella tavalla kohdata niit nuorii, olla heille läsnä. Ja arjessa se läsnä oleminen, se heidän auttaminen ja tukeminen ja ohjaaminen, et se on mun mielestä se ykkösjuttu.”

Ohjaajat kuvailivat tärkeänä ammatillisena osaamisena tietoa nuoren kasvusta ja kehitystehtävistä, oman nuoren taustan tuntemisen sekä nuoren toiveiden ja nykyhetken tuntemista. Haastateltavien mukaan omaohjaajalla tulee olla omaohjattavan elämän tilanteesta hyvä kokonaiskäsitelmä ja huolehtia oman nuoren tärkeimpien asioiden viestinnästä muun työyhteisön suuntaan.

”Niinku kaikessa ohjaustyössä, hmm.., traumojen vaikutuksesta, miten se näkyy käytöksessä nuoruuden kehitysvaiheista, psyykkisestä fyysisestä, kulttuurieroista, on hyvä tietää kotoutumislajeista, oikeusapuasioista paperihommiin.”

”Sosiaaliset taidot, kommunikointi, empaattisuus, et on kiinnostunut siitä ihmisestä, et kun mä oon ollu duunissa jossain tehtaassa, et tässä sä et voi olla vaan silleen et meet vaan töihin ja ajattelee et tekee vaan sen työpäivän, vaan voi oikeesti auttaa sitä nuorta.”

Ohjaajan omista taidoista ja osaamisen tarpeista keskusteltaessa esille nousivat kysymykset kulttuurin ja traumojen vaikutuksista nuoren kehityksessä, perheestä puhumisen ja miten kohdata vaikea nuori. Lisäksi esille nostettiin vanhemmuustaidot, nuoren kuuntelemisen ja näkemisen taito sekä uskallus ottaa esille vaikeita asioita ja rohkeus asettaa rajoja.

”Et just taitoa kohdata ja kuulla nuorta ja sit koen et pitää olla semmonen, et saa luotuu sen hyvän suhteen, ja et lämmin, mut et tietyl taval jämpityttä, et joistain asioista joskus täytyy niin sanotusti ojentaa, et tavallaan se on balanssissa, et varmaan vähän niinku vanhemmat kasvattais lapsiaan, et tavallaan semmoset jutut.”

”Tarvii uskallusta lähestyä sitä nuorta, kuulla sitä nuorta, ja nähdä se nuori, uskallusta ottaa vaikeita asioita esiin ja uskallusta sanoa nuorelle et ei tiedä kaikkia vastauksia, et sellasta uskallusta ja rohkeus.”

”Kulttuurisensitiivisyyttä enemmän, välineitä, joilla saa avattua asioita, enemmän omaohjaaja aikaa et pääsee tutustumaan ja rinnalla kulkua et pääsee havainnoimaan niitä asiakkaan tarpeit.”

- **Omaohjaajatyö**

Ohjaajat kuvailivat omaohjaajatyötä prosessiksi, jossa omaohjaaja ja omaohjattava luovat luottamuksellisen suhteen. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen koettiin myös toisinaan haastavaksi. Joidenkin nuorten kohdalla saadaan hoidettua arkiset asiat ja velvollisuudet, mutta koetaan, ettei suhde ole rakentunut luottamukselliseksi suhteeksi. Perheryhmäkodeissa omaohjaajat kuvailevat käyvänsä syvällisiäkin keskusteluja nuoren kanssa, mutta perhe puheen aiheena koetaan etäiseksi ja hankalaksi aiheeksi. Haasteiksi ohjaajat nostavat kontaktin luomisen nuoreen, ajankäytön haasteet arjessa, pelko siitä, että sääntöjen rikkomisesta ja nuoren velvollisuuksista keskustelu voisi rikkoa jo rakennettua luottamusta.

”Joidenkin nuorten kanssa luottamuksen rakentaminen voi kestää tosi pitkään eikä vieläkään ole joidenkin kanssa sellaista. Tuntuu et saa hoidettua ne asiat, mut ei ole syvempää suhdetta. Meillä on omaohjaajaparit ja sen yhteistyötä olis kiva parantaa. Voi olla eri käsitykset, et toinen tekee yhtä ja toinen tekee toista, eikä ole oikeesti aikaa keskustella siitä. Huomaa et toinen tekee sitä ja ite jatkaa siitä miettimistä. Mulla on kolme omaohjattavaa ja ohjaajapari on aina eri eli mulla on kolme eri ohjaajaa omaohjaajaparina, mulla oli neljä ennen.”

”No mä ajattelin, et ne minä itse (tarkoittaa UMBRELLA-työkirjan teemaa) jutut tulee siinä et vietetään aikaa sen nuoren kanssa ja käydään aika syvällisiäkin keskusteluja joskus. Siinä tulee sitä, et oppii tuntee sitä nuorta ja sen nuoren haasteita ja ajatusmaailmaa. Et sit ehkä se perhetyö on, no sosiaalisia suhteita oppii siinä sen nuoren kautta kun oppii tuntemaan, mut sit just se perhe on tietyl taval etäinen. Et sitä ei tehä tarpeeks vielä, kun se ei ole siellä strukturoidusti siihen työhön, et sitä sais olla enemmän ja just monien kohdalla me ei edes tiedetä siit perheestä, et sillai.”

Omaohjaajatapaamisten sisältö on ollut muun muassa läksyissä auttamista, kaupassa käymistä ja hintojen vertailua, yhteisiä liikuntahetkiä, keskusteluja, autoajeluja. Suunnitelmallinen omaohjaajatyö koettiin etukäteen sovittaviksi omaohjaajatapaamisiksi, joissa on ennalta suunniteltu ohjelma. Perhe nostettiin aiheena vaikeaksi puheenaiheeksi

lähestyä. Esille haastatteluissa nousi myös ohjaajien työn sisällöille asetettujen vaatimusten ja odotuksien puute.

”Sanotaan et se perhe, et itse on pitänyt sitä käynnissä nyt, jotenki se perhe ei kaikkien nuorten kohdalla tuu näkyväks, et ei oo yhteyttä eikä kontaktia, et nuorella saattaa se olla, mut meillä ei, mut osan nuorten kanssa kyllä, et jollain tavalla myös se ohjaaja on näkyvissä sinne perheeseen ja perhe ohjaajille, vaikee kysymys. Jotenki täs arjessa tuetaan yleisesti sitä itsetuntoa ja sitä mitä se nuori toivoo ja haluaa, vähän kysellään ja näin, mut et systemaattista tutustumista itseän tai menneisyyteen ei oo ollu. Et siin työn ohessa ja vähän riippuen nuoresta, et miten avoin tai valmis hän on ylipäättään puhumaan asioistaan.”

”On esimerkiks sitä, et suunnittelee ja sopii etukäteen omaohjausaikoja sen nuoren kanssa, sopii päivämäärät ja suunnittelee etukäteen et mitä siinä sillä ajalla tehdään ja käsitellään. Ja se on se et sä etukäteen otat erikseen aikaa sille suunnittelulle ja katot sen nuoren tilannetta ja mitä se nuori tarvii ja sit suunnittelet sellaisia asioita, mitkä tukee sitä nuorta.”

”Ei oo silleen hirveesti vaatimuksia, et olis ihan hyvä et olis jotain vaatimuksia, ei oo mitään odotuksiakaan. Et noita teemoja mitä ollaan käyty siellä omaohjaajaryhmässä, siihen ei oo tullu mitään ohjetta tai ollu kovin pintapuolista, ei oo niinku syvällisemmin.”

”Vaikea kysymys, ehkä aikasemmin se oli epäselvä et mikä se omaohjaajan rooli oikeen on. Nyt se on selkeempi, ennen oli enemmän, et arki sujuu, et on ruokaa ja käy koulussa ja näin. Mut et nyt on se, että se psyykinen ja henkinen hyvinvointi otetaan uudella tavalla huomioon, et omaohjaaja huomioi sen ja tukee siinä. Toisaalta ite on tehny sitä aikasemmin ja ottanut huomioon, mut nyt kun se vaatimus tulee tavallaan ylempään, niin se vähän tasapuolistaa, et kaikki työntekijät, et jos se ei tuu silleen luontevasti, et tukee sitä psyykkistä puolta ja osaa huomioida sitä.”

”Varmaan sellaista, et on omaohjaaja aikaa, ja on joku suunnitelma, ja on me noita hokasuunnitelmia tehty ja ne tavoitteet pitäis tulla enemmän näkyväks siinä omaohjaajatyössä. Ehkä semmonen et olis välitavoitteet ja pidemmän ajan tavoitteet ja kokeilla niitä ja ne näkyis päivittäisessä työssä. Et usein ne unohtuu viikon päästä tai kuukauden päästä, et mitäs me kuukaus sit puhuttiin.”

- **Ammatillinen vuorovaikutussuhde**

Haastatteluissa ohjaajat toivat esille, miten työskennellä omana itsenään säilyttäen kuitenkin etäisyyden. Tärkeänä he pitivät sitä, että ohjaaja osaa rajata oman henkilökohtaisen elämän ammatillisesta omaohjaajasuhteesta ulkopuolelle. Ammatillisen vuorovaikutussuhteen he kuvasivat aidoksi ja läheiseksi luottamussuhteeksi, jossa ohjaajalla saa olla rajoitetusti tunteita.

”Tietysti se auttaa, jos pystyy löytämään niitä yhteisiä hetkiä ja yhteisiä kokemuksia.”

”Luottamus, läsnäolo, kohtaaminen, luotettava, jämäkkä.”

”Haasteet joittenkin nuorten kohdalla voi olla niin, et siit nuorest on tosi vaikee saada irti ja sen nuoren kanssa on vaikee luoda suhdetta. Et ehkä hän on vaan sellanen, et sulkeutuu tai ei oo kauheesti koskaan paikalla tai ei oo niin kiinnostunut luomaan sitä suhdetta. Silloin se on tietty aika hankalaa se yrittää sitä suhdetta luoda.”

”Olemalla läsnä, kuulla, auttaa, ohjata, antaa tilaa ja ottaa tilaa, menemällä lähelle ja kauas sit kun on sen aika, et ei mee liian lähelle, et semmonen vuorovaikutussuhde, et jos sä meet heti et ”tsadaa”, niin ei tuu onnistumaan, etäisyyden säätämistä.”

- **Menetelmällisyys omaohjaajatyön tukena**

Toiminnallisina menetelminä pidettiin konkreettisia tehtäviä nuoren kanssa. Niitä kuvailtiin talouteen liittyvinä opintoretkinä kauppaan ja hintojen vertailuna sekä myös retkinä luontoon tai muualle lähiympäristöön. Erilaisten korttisarjojen tai pelien käyttö yksiköissä koettiin vähäiseksi. Niitä pidettiin kuitenkin toimivina ja niiden käytöstä oltiin kiinnostuneita muun muassa vaikeiden asioiden esille ottamisen tukena ja nuoren identiteettityön tukena.

”UMBRELLA on soveltuva, ne, joiden kanssa mä oon tehny, se on toiminut tosi hyvin.”

”Tällä hetkellä käytetään tätä UMBRELLA työskentelyä. Tavallaan selkeetä toiminnallista ei ole ollut. Et mitä se toiminnallinen sit on, et opetellaan tekemään ruokaa tai leipomaan tai et mennään yhdessä elokuviin ja siinä samalla keskustellaan ja pääsee nuoren lähelle. UMBRELLAN myötä tulee muita, se sisältää kaikki sen mitä se nuori tarvitsee, et sitä voi hyödyntää moneen.”

”UMBRELLA kansio on ollut itelle hyödyllinen. Se antaa ne raamit ja jotenkin sen suunnan sille, mitä asioita nuoren kanssa pitää käydä läpi, ja sen kanssa tekee. Jotenkin sitä suunnitelmallista kasvatus ja omaohjaustyötä, et esimerkiksi miten valmistella sitä nuorta siihen itsenäistymiseen, siellä on selkeitä työkaluja.”

Toiminnallista menetelmää valittaessa korostui menetelmän soveltuvuus juuri omalle nuorelle. Haastateltavien mukaan kaikki menetelmät sopivat perheryhmäkodissa asuville lapsille ja nuorille, mutta niitä tulisi käyttää luovasti ja soveltaen nuoren tilanteeseen ja tarpeeseen sopivaksi.

”Ei oo sellasta menetelmää, mikä ei sopis, koska nää on niin erilaisii, jollekin sopii joku ja toiselle sopii joku muu, ei oo mitään rajaa, pitää vaan olla ite luova et pystyy käyttämään.”

”Musta se on hyvä, sä oot antanut hyvät välineet. Et ite osaa kattoo, et mitkä kuuluu sille ja soveltaa. Et tavallaan en oo ite pystynyt käyttämään niit paperiversioita, mut oon täyttänyt tekstillä mitä on käyty. Vähän niin kuin muistikirja, lyhyitä lauseita, mut niihin voi palata sit myöhemmin.”

- **Yhteenvetoa haastatteluista**

Haastateltavat kuvasivat UMBRELLA-työkirjamenetelmän avulla työskentelyn helpommaksi, koska työkirja ohjaa työskentelyä erilaisten teemojen äärelle.

Vaikeiden asioiden esille nostaminen koettiin helpommaksi UMBRELLA-työkirjamenetelmän avulla.

Omaohjaajat saivat uutta tietoa omaohjattavistaan UMBRELLA-työkirjatyöskentelyn avulla.

Valmiita kysymyksiä voi käyttää, mutta olisivat voineet olla paremmin kohdennettuja yksintulleille pakolaisnuorille.

Yleisesti oltiin sitä mieltä, että UMBRELLA-työkirjamenetelmä soveltuu yksintulleiden omaohjaajatyöskentelyn tueksi sovelletusti.

9 POHDINTA

9.1 Tulosten tarkastelu

Kehittämiprojektin tutkimusosan pyrkimyksenä oli paljastaa tosiasioita UMBRELLA-työkirjamenetelmän pilotoinnista perheryhmäkodin omaohjaajatyössä. Kehittämiprojektin ensimmäisenä tuloksena oli omaohjaajaryhmien ohjauspäivien toimintamalli. Toisena tuloksena oli UMBRELLA-työkirjan käyttökokemuksiin perustuvaa tietoa toiminnallisten menetelmien käytöstä perheryhmäkotien omaohjaajatyöskentelyssä. Ohjauspäivien ryhmätapaamisen lopuksi ryhmä kokoontui työnohjaukselliseen case-keskusteluun, jonne jokaisella oli mahdollisuus tuoda ennalta valmisteltu tapaus, jonka käsittelyyn toivoi ryhmältä tukea. Kolmas tulos oli työnohjauksellisen tilanteen rakentaminen ja siihen valmistautumista. Avoimen dialogin haasteena tutkijan kannalta on materiaalin runsaus ja keskustelussa aiheesta toiseen siirtyminen hallitsemattomasti. Materiaalista oli toisinaan vaikeaa etsiä sen ”punaista lankaa”.

Tutkimuksen tuloksien mukaan ohjaajien vuorotyö asetti haasteita intensiivisen omaohjaajatyöskentelyn toteutumiselle ja yhteisien hetkien löytäminen oli toisinaan ohjaajien mukaan vaikeaa. Ohjaajien tuottaman tiedon perusteella nuorten vapaa-aika kului pääosin harrastusten ja kavereiden parissa. Nuorten sitoutuminen sovittuihin tapaamisiin oli heikkoa ja he peruivat herkästi sovittuja aikoja. Toisaalta vapaaehtoisuuden painotus tilanteissa näytti lisäävän jonkin verran nuoren motivaatiota sitoutua omaohjaajatapaamisiin ja materiaalin työstämiseen. Tutkimuksen tulosten perusteella kävi ilmi, että ohjaajat esittelivät ohjauspäivissä annetut tehtävät herkästi omina ”läksyinä”, joka oli osin myös keino saada nuori osallistumaan. Tästä syystä osa nuorista saattoi kokea osallistumisensa tapaamisiin velvollisuudeksi omaohjaajaa kohtaan.

Ohjauspäivissä annettujen tehtävien suoriutumisessa osalla ohjaajista oli haasteita nuorten heikon sitoutumisen vuoksi. Tutkimuksen mukaan sitoutumista heikensi esimerkiksi vaikea elämäntilanne kuten esimerkiksi perheenyhdistämispäätös tai sen odottelu tai perheen vaikea elämäntilanne kotimaassa. Osittain tutkimuksen mukaan sitoutumista heikensi myös nuoren lähestyvä täysi-ikäisyys, vaikeus pysähtyä ja keskittyä sekä vaikeus puhua omista asioista. Tutkimuksessa esille nousi joidenkin nuorten kokemus siitä, että UMBRELLA-työkirjan materiaaleissa olevat kysymykset eivät sovellu heidän elämäntilanteisiin. Haastatteluiden mukaan myös papereiden esillä pitäminen saattoi

aiheuttaa nuoressa vastarinnan kokemuksen menetelmän käytössä. Haastatteluiden mukaan pääsääntöisesti ohjaajat toimivat kirjureina.

Haastatteluiden tuloksien perusteella UMBRELLA-työkirjamenetelmää voidaan pitää soveltuvana perheryhmäkodin omaohjaajatyössä. Sen avulla ohjaajat saivat uutta tietoa nuoren taustasta, perheestä ja lapsuuden ajasta hänen kotimaassaan. Tuloksien mukaan ohjaajat kokivat UMBRELLA-työkirjamenetelmän hyvänä runkona oli omaohjaajatyössä ja valmis materiaali helpotti myös työskentelyyn ryhtymisessä, nuoren kanssa työskentelyn etenemisessä sekä vaikeiden aiheiden käsittelyssä. Ohjauspäivien dialogiset keskustelut kannustavat omaohjaajaa refleктоimaan omaa ammatillista toimintaansa omaohjaajatyöskentelyssä ja motivoi kehittymään ammatillisesti työssään.

9.2 Johtopäätökset

Omaohjaajatyössä yksintulleiden kanssa erityisen tärkeää on luoda lapseen tai nuoreen luottamuksellinen suhde. Omaohjaajan tärkeänä tehtävänä on toimia nuoren asioiden ”eksperttinä” ja pyrkiä olemaan nuorelle sellainen aikuinen, jonka kanssa hän voi ryhtyä rakentamaan uudenlaista identiteettiä uudessa elämäntilanteessaan ja elinympäristönsään. UMBRELLA-työkirjamenetelmän avulla omaohjaajan on helpompi saavuttaa omaohjaajatyölle asetettuja tavoitteita. Työkirjamenetelmän avulla omaohjaajasuhteeseen voi rakentaa turvallisen ja lasta ja nuorta kannattelevan rakenteen, jossa hänen on mahdollista luoda ja rakentaa sekä jäsentää omaa elämänhistoriaansa.

9.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Arkisessa elämässä ihminen pohtii suhtautumistaan moraalisine näkökulmineen suhteessa omiin ja toisten tekemisiin, mitä voi sallia, mitä ei ja miksi. Etiikalla ja moraalilla tarkoitetaan ihmisen tottumuksia, tapoja ja rajoituksia, joilla ihminen pyrkii säätelemään elämäänsä suhteessa muihin ihmisiin. (Kuula 2006, 21.) Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa ympäristöön ja hyvällä tieteellisellä käytännöllä viitataan eettisesti kestäviin tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiin. (Vilkkä 2006, 30).

Hirsjärvi ym. (2008) toteavat, että tutkimusprosessissa aiheen valinta on jo itsessään tutkimuseettinen valinta. (Hirsjärvi ym. 2008, 24). Tutkijan oma moraalikäsitelmä vaikuttaa tutkimuseettisiin valintoihin ja ratkaisuihin, joiden vaikutus yltää aina tutkimustuloksien

vaikutuksiin saakka. (Kuula 2006,11). Tutkimuksessa tiedonhankintaan ja julkistamiseen liittyy yleisesti hyväksytyjä periaatteita, joiden tunteminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. (Hirsjärvi ym. 2008, 23). Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja uskottavaa vain, jos tutkimuksessa on sovellettu hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 2019, 7-9).

10 OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMISEN TOIMINTAMALLI PERHERYHMÄKODISSA

TUKENA OMAOHJAAJA! -kehittämiprojektissa luotiin omaohjaajatyön kehittämisen toimintamalli, joka on otettavissa käyttöön perheryhmäkodeissa. Toimintamallia voi muokata kehitettävän aiheen mukaisesti. Tavoitteena on tarjota malli esimiestyöhön hoito- ja kasvatustehtävien kehittämistyön prosessiin (kuvio 12.). Toimintamallin avulla ohjaajilla on mahdollisuus oppia uusia keinoja ja malleja ohjaustyöhön. Toimintamallin mukainen työskentely tarjoaa mahdollisuuden ammatilliseen kehittymiseen sekä ohjaustyön merkityksen ja vaikutuksen ymmärtämiseen että kasvattaa ammatillista osaamista arjen käytännöllisten hoito- ja kasvatustyömenetelmien käytössä.

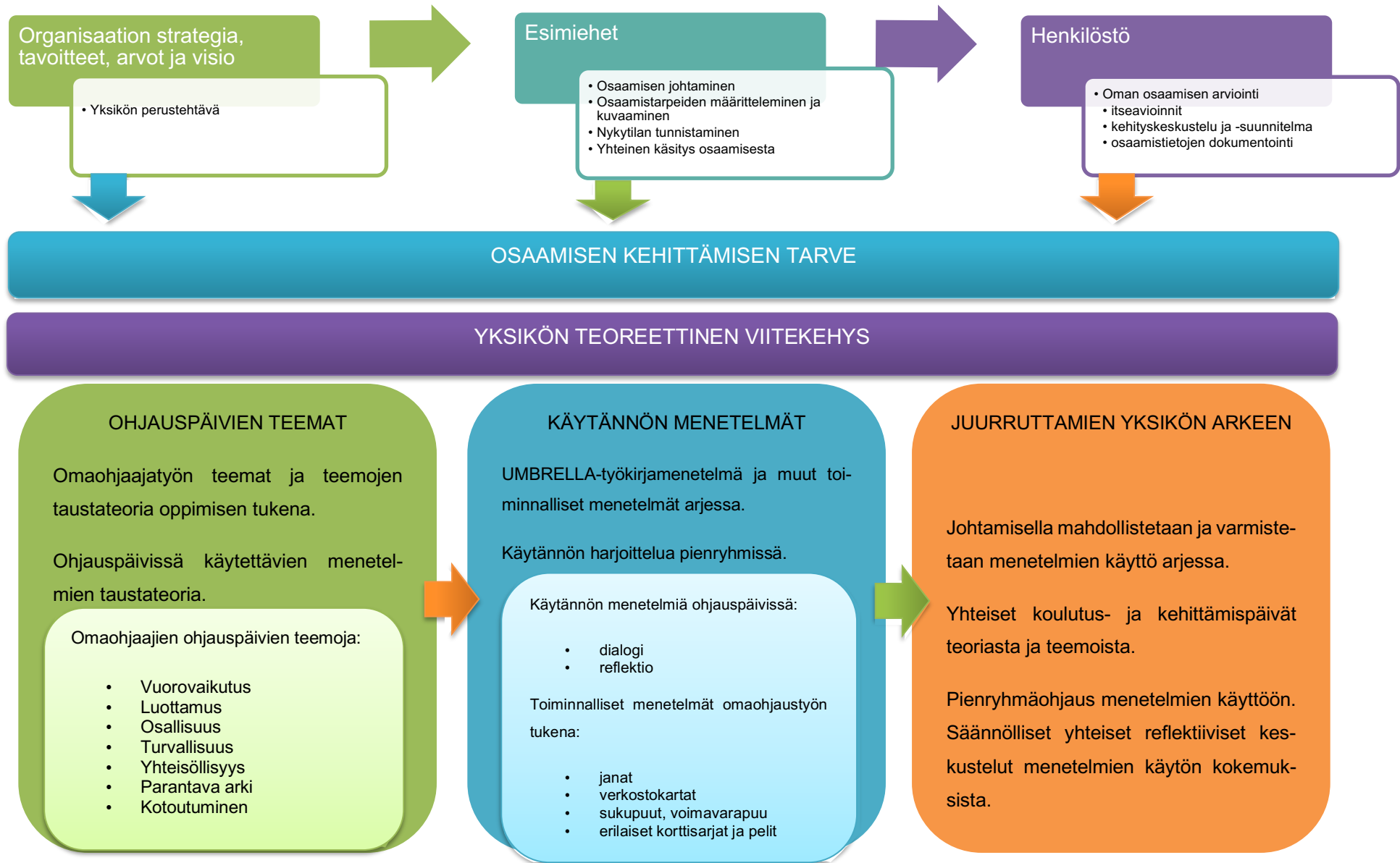
10.1 Osaamisen johtaminen

Osaamisen suunnitelmallinen kehittäminen edellyttää osaamistarpeen tunnistamista ja tavoitteellista kehittämisen johtamista. Perheryhmäkodin henkilöstön ennaltaehkäisevän eli preventiivisen hoito- ja kasvatustyön osaamisen tarve on muodostunut lastensuojelun laitostyön tutkitun tiedon pohjalta, jonka lähtökohtana on ollut suunnitelmallinen omaohjaajatyö ja sen edistämisen menetelmät. Näitä kehittämällä perheryhmäkodin omaohjaajatyöhön muodostuu uutta osaamista, joka vastaa TUKENA-hankkeessa toteutetussa kyselyssä ilmi tulleisiin osaamisen kehittämisen tarpeisiin.

10.2 Omaohjaajatyön ja osaamisen kehittämismalli

Kehittämisen tarpeen tunnistaminen, työyhteisön yhdessä muotoilema tavoite, osallisuus ja johtaminen ovat asioita, joihin tulee ensimmäisenä kiinnittää huomiota kehittämistoimintaa aloittaessa. Innovaatioympäristöissä on rakenteiden ja instituutioiden taso, organisaation taso ja yksilötaso sekä johtamisen näkökulmasta verkostojen taso. Innovaatioympäristöihin kuuluu innovaatiojärjestelmä, joka sisältää eri toimijat, kuten johtajat, esimiehet, työntekijät ja asiakkaat sekä näiden väliset vuorovaikutussuhteet. Salosen ym. (2017) mukaan innovaatiojärjestelmästä voikin puhua organisaation ”elävänä runkona”, jossa kehittäminen synny vain pelkkien rakenteellisten tasojen varassa. (Salonen ym. 2017, 16,19).

Kehittämistä ei siis synny ilman innovatiivista työyhteisöä, joka voidaan nähdä innovaatioympäristöjä ja-järjestelmiä koossapitäväksi voimaksi. Kehittäminen ideoista tuottavaksi toiminnaksi ei myöskään etene ilman johtajuutta. Kaikki tämä edellyttävät keskustelua, osallistamista ja kuuntelemista sekä asioiden ja ideoiden jakamista. Innovatiivisen työyhteisön johtaminen on ennen kaikkea ihmisten ja prosessien johtamista (leadership). Innovatiivisen työyhteisön johtaminen edellyttää johtajan itsetuntemusta, visiota tulevast, kommunikaatiokyvykkyyttä ja vahvaa luottamussuhdetta toimijoihin. (Sydänmaanlakka, 2009, 155). Johtaminen on kehittämisen näkökulmasta osaamisen johtamista. (Sydänmaanlakka, 2016, 40).

Kuvio 12. Omaohjaajatyön kehittämisen toimintamalli.

11 KEHITTÄMISPROJEKTIN TULOKSET

11.1 Omaohjaajatyön kehittämisprosessin tulokset

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena voidaan tehdä johtopäätös siitä, että perheryhmäkodin toimintaperiaatteet ja ammatillista kasvatustehtävää toteuttavina laitoksina ovat lähellä lastensuojelun sijaishuollon laitostyön toimintaperiaatteita- ja tehtävää. Lastensuojelulaitosten toimintaperiaatteista puhuttaessa viitataan usein teoreettisiin viitekehyksiin tai orientaatioihin, joihin ammatillisessa kasvatustehtävässä voidaan nojautua. Perheryhmäkodin toiminnasta puhuttaessa teoreettisia viitekehyksiä tai orientaatioita, joiden varaan ammatillisessa kasvatustehtävässä voisi nojautua, ei yleisesti ole ollut esillä. Tässä tutkimuksessa on kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella nostettu esille neljä erilaista tutkittua ohjaustyön orientaatiota.

Haastattelutulosten ja palautteen perusteella voidaan todeta, että UMBRELLA-työkirjamenetelmä ohjaa suunnitelmallisen omaohjaajatyöskentelyn toteutumista, ja toimii muistin tuen välineenä. Vaikeiden aiheiden esille nostaminen on haastattelutulosten perusteella helpompaa työkirjan aiheiden avulla. Tutkimushaastattelujen tuloksista nousee esille myös omaohjaajan ja ohjattavan vuorovaikutuksen syventyminen työkirjamenetelmän aiheiden avulla, tämä tulee esille erityisesti vaikeiden aiheiden puheeksi ottamisessa ja ohjattavan lapsuudenmuistojen läpikäymisessä. Useampi ohjaaja sai uutta tietoa omaohjattavastaan käytettyään työkirjamenetelmää apunaan. Toiminnalliset menetelmät soveltuvat haastateltavien mukaan hyvin perheryhmäkodeissa asuville lapsille ja nuorille. Haastateltavat eivät tuoneet esille menetelmiä, joita ei voisi käyttää työskentelyssä kyseisen ryhmän kanssa.

Perheryhmäkotitoimintaa nostettaessa lastensuojelun laitostyön rinnalle korostuu hoidolliset ja kasvatukselliset menetelmät. Hoidollinen ja kasvatuksellinen menetelmä usein nojautuu erilaisiin lastensuojelun laitostyötä ohjaaviin teoreettisiin orientaatioihin ja viitekehyksiin, ajatusmalleihin ja työmenetelmiin. Kuten jo aikaisemmin on todettu perheryhmäkoti toimintaperiaatteissa teoreettiset orientaatiot, ajatusmallit tai työmenetelmät eivät ole nousseet esille yleisesti, vaikka ohjaustyö on erityisen vaativaa asiakkaiden kulttuuritaustojen, lapsuuden ja nuoruuden traumaattisten kokemusten ja perheen puuttumisen näkökulmasta. Haastatteluissa esille nostettiin ohjaajien työtehtävät, jotka liittyvät suureksi osaksi asioiden hoitamiseen hoidollisen ja kasvatuksellisen työn jäädessä

vähemmälle huomiolle. Kuitenkin ohjaajat pitivät ohjaustyössä tärkeimpinä asioina aitoa kohtaamista ja vuorovaikutusta. Omaohjaajasuhteen rakentamisen haasteita olivat luotamuksellisen suhteen rakentamiseen ja omaohjaajan ajan järjestämiseen liittyvät haasteet.

11.2 Käytännöllisiä arjen hoito- ja kasvatustyön menetelmiä ja niiden merkitys

Johtamisen näkökulmasta perheryhmäkodin toimintaperiaatteissa tulisikin kiinnittää erityistä huomiota hoidollisen ja kasvatuksellisen osaamisen kehittämiseen. Lapsien ja nuorien erilaisien taustojen ja psyykkisten haasteiden huomioiminen omaohjaajatyön osaamisen kehittämisessä on erityisen tärkeää. Perheryhmäkodin henkilökunnan ammatilliseen osaamiseen ja identiteettiin vaikuttamalla, mahdollistuu kasvatuksellinen ja terapeutin apu sekä tuki lasten omassa elinympäristössä. Arjen ymmärtäminen terapeutin ja merkityksellisenä osana omaohjaajatyön rinnalla, voi mahdollistaa lasten ja nuorten hyvän kuntoutumisen ja kotoutumisen toteutumisen.

Laitos kotina-ajattelumallin vahvistaminen lisää turvallisuutta. Lapsen ja nuoren elämäntarinan kokoaminen tukee uuden identiteetin ja myönteisen minäkuvan rakentamista. Lapsen ja nuoren tulevaisuuden suunnittelu vahvistaa toimijuutta ja tukee kotoutumisprosessia. Ohjaajien selkeä hoito- ja kasvatustehtävien määrittely ja niistä keskustelu tukee työnkuvan ja työntehtävien kokonaisuuden hahmottamista.

Käytännöllistä arjen hoitoa- ja kasvatusta on ohjaajan kulkeminen ohjattavien rinnalla, opastaminen ja auttaminen erilaisissa arjen tason asioissa, sekä hyvinvoinnin tukeminen. Arjen käytännön rinnalle otetut toiminnalliset menetelmät tuovat työlle uuden ulottuvuuden, se syventää sekä ohjaajan työtä että omaohjaajatyötä. Lasten ja nuorten haasteet ja tarpeet ovat hyvin yksilöllisiä. Niiden huomioiminen menetelmää valittaessa on tärkeää.

Perheryhmäkodissa asuvien lasten ja nuorten akateemiset taidot ovat hyvin eri tasoisia riippuen ovatko he käyneet lähtömaassaan koulua. Luovat toiminnalliset menetelmät eivät aina vaadi akateemisiä taitoja. Kielitaidoton, luku- ja kirjoitustaidoton voi osallistua, ja saada positiivisia kokemuksia ja tunteen osallisuudesta niiden kautta. Toiminnallisia menetelmiä on paljon erilaisia. Yksikertaisuudessaan ne voivat olla esimerkiksi retkiä, yhteistä musiikin kuuntelua tai piirtämistä ja maalausta.

12 TULOKSIEN IMPLEMENTOINTI KÄYTÄNTÖÖN

TUKENA OMAOHJAAJA! -kehittämiprojektin omaohjaajien ohjauspäivät ja niiden sisällöt on koottu kirjallisuuskatsauksen avulla. UMBRELLA-työkirjamenetelmä pilotoitiin omaohjaajaryhmässä. Omaohjaajatyön rakenteen ja siinä käytettävien menetelmien kehittämisen tarpeellisuus nousi käytännön työstä. Kehittämistoimintaa ei synny ilman innovatiivista työyhteisöä, joka voidaan nähdä innovaatioympäristöjä- ja järjestelmiä koossa pitävänä voimana. (Salonen ym. 2017, 19).

Tuloksia on hyödynnetty käynnistämällä kaksi muuta omaohjaajaryhmää syksyllä 2019 ja yksi on alkanut vuoden 2020 alussa. Näissä kahdessa ensimmäisessä omaohjaajaryhmässä on käytetty tämän kehittämiprojektin tuloksena syntynyttä ohjauspäivien runkoa, mutta teemat on valittu ryhmien tarpeet huomioiden. Työyhteisön sitoutuminen työmenetelmien ja välineiden käytön juurruttamiseen eli implementointiin on tärkeää ja on onnistumisen edellytys.

Osaksi työkäytäntöjä työmenetelmien ja välineiden juurruttaminen tapahtuu vain niitä käyttämällä. Tiedon jakaminen siitä, mitä menetelmiä ja välineitä asiakkaiden kanssa käytetään, on moniammatillisessa työyhteisössä tärkeää yhteistyön sujumisen kannalta. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. THL. 2018). Ilman johtajuutta kehittäminen ei etene ideoista tuottavaksi toiminnaksi. Ideoista toimintaan eteneminen edellyttää ideoiden jakamista, kuuntelemista, keskustelua ja osallistamista. (Salonen ym. 2017, 19; Sydänmaalakka 2012.)

Omaohjaajatyön ohjauspäivien rakenteen suunnitellussa kiinnitettiin erityistä huomiota turvalliseen ja mahdollisimman avoimeen keskusteluilmapiiriin. Ohjauspäivissä oli varattu dialogiseen keskusteluun ja oman työn reflektioon jokaiselle aikaa, josta kerrottiin osallistujille ensimmäisen ohjauspäivän alussa. Käytettävissä ollut aika jaettiin kaikkien osallistujien kesken tasaisesti ja osallistuja sai itse päättää, käyttikö hän sen kokonaan tai osan siitä. Oman keskusteluvuoron aikana ohjaajat kertoivat kokemuksistaan UMBRELLA-työkirjamenetelmän käytöstä tai muusta haluamastaan aiheesta.

Ohjauspäivien aikana ohjaajia haastettiin mahdollisimman avoimeen dialogiin ja reflektivaan keskusteluun kokemuksista, onnistumisista ja haasteista vertaisohjaajien kanssa. Onnistunut dialogi vaatii ympäristön ja tilan sekä toiveikkuuden ilmapiiriin, jossa voi puhua turvallisesti omasta osaamisesta, huolista ja kehittämistarpeista. Jotta ihmiset

saisivat äänensä kuuluviin ja kokemuksen kuulluksi tulemisesta sekä mahdollisuuden jakaa toimivia käytäntöjä, on olennaista kehittää sen mahdollistavia tiloja ja foorumeita. (Koskimies ym. 2012, 10.)

Dialoginen keskustelu ja reflektio mahdollistaa ohjaajan oman ammatillisen kasvun ja oppimisen kokemuksen. Keskustelutavat ja käytetty kieli vaikuttavat keskusteluilmapii-riin, sekä motivaatioon ryhtyä yhteiseen dialogiin. (Turun AMK, oppimateriaaleja 50, 14). Ohjauspäivissä on mallinnettu dialogisen keskustelun periaatteita ja oman työn reflek-tointia, sekä tuettu ohjaajia työryhmänä löytämään ratkaisuja esille tulleisiin haasteisiin, sekä tapaan olla vuorovaikutuksessa omaohjattavan kanssa. Taustaa näille on haettu teoreettisten orientaatioiden kautta.

Jokaisessa ohjauspäivässä perehdyttiin aiheeseen ja teorian kautta valmisteltiin osallis-tuja syvempään työskentelyyn. Ohjauspäivien kokonaisuudessa yksi tärkeä osa oli UMBRELLA-työkirjasta valikoitujen aihe- alueiden mukaiset tehtävät, joita työstettiin oh-jauspäivien välisenä aikana omaohjaajatyössä. Tehtävien antia pohdittiin yhdessä seu-raavien ohjauspäivien aluksi. Toinen tärkeä osa kokonaisuutta oli case-keskustelut, joi-hin ohjaajat toivat valmistellun tapauksen kukin omalla vuorollaan.

Tarkoituksena on jatkaa omaohjaajaryhmiä ja ohjauspäiviä. Ihanteellisin ja myös palaut-teen kautta tullut toive on, että ryhmät olisivat koottu eri toimijoiden perheryhmäkotien henkilökunnista. Tiedon ja kokemusten jakaminen ohjauspäivissä on koettu hyväksi ja toimivaksi malliksi oppia uutta. Tulevaisuudessa haasteena on perheryhmäkotien mää-rän väheneminen, ja siitä syystä eri toimijoiden työntekijöistä koottuja ryhmiä voi olla haasteellista saada kokoon.

13 KEHITTÄMISPROJEKTIN ARVIOINTI

13.1 Kehittämiprojektin prosessin arviointi

Kehittämiprojekti noudatti TUKENA-hankkeen aikataulua. Hankkeen aloituksen viivästyminen viivästytti myös tämän osaprojektin aloitusaikataulua. Osaprojektin tuotoksena syntyi omaohjaajatyön kehittämisen toimintamalli.

Osaprojektia ja toimintamallia on esitelty Työ- ja elinkeinoministeriön järjestämässä Perheryhmäkotipäivien yhteydessä järjestetyssä TUKENA-hankkeen päätösseminaarissa 5.12.2019. Implementointi aloitettiin syksyllä 2019 kokoamalla kaksi eri ryhmää eri perheryhmäkotien henkilökunnasta. Pienryhmien ohjauspäivät jatkuvat vuoden 2020 aikana. Aiheen valinta liittyi osaprojektin projektipäällikön johtamien perheryhmäkotien toimintasuunnitelmissa asetettuihin tavoitteisiin kehittää perheryhmäkotien omaohjaajatyötä, sekä perheryhmäkotien taustaorganisaation asettamiin tavoitteisiin seuranta omaohjaajatyön toteutumisesta.

Palautekyselyiden perusteella voidaan todeta ohjauspäivien kokonaisuus onnistuneeksi ja ohjaajien ammattitaidon kehittymistä tukevaksi. Erityisen hyvää palautetta saatiin mahdollisuudesta jakaa kokemuksia samaa työtä tekevien kesken, kuten ohjauspäivien välissä tehtävien interventiokokemuksien, ja oppimiskokemuksien jakamisesta sekä case-keskusteluista muun ryhmän kanssa.

Perheryhmäkotien toiminnan ja sisältöjen kehittämisen tarpeet ovat olleet esillä vuoden 2015-16 tapahtumien jälkeen. Tarve nostaa lasten ja nuorten ohjaustyö keskiöön perheryhmäkodeissa nousi siellä asuvien lasten ja nuorten elämässä tapahtuneista erilaisista haastavista tilanteista. Tämän ajateltiin johtuvan lasten ja nuorten huonovointisuuden ja traumatisoitumisen taustalla vaikuttaneista ikävistä kokemuksista.

Jotta tilanteisiin pystytään vastaamaan oikeilla ja tuloksellisilla tavoilla, pitää tarkastella ohjaustyötä ja asiakkaiden tilanteita kokonaisvaltaisesti, sekä tehdä muutoksia tavoilla, joista nämä lapset ja nuoret hyötyvät. Tavoitteena kehittämissuunnitelmassa oli muun muassa nostaa puheenaiheeksi työntekijöiden kanssa ihmiskäsitys, vuorovaikutus ja niiden vaikutukset ohjaustyössä. Lisäksi haluttiin vaikuttaa ohjaustyön laatuun tuomalla esille eri menetelmiä sekä päästä vaikuttamaan työntekijöiden työmenetelmien käyttöön että ammatillisen identiteetin kasvuun. Näissä tavoitteissa onnistuttiin ohjausryhmissä.

13.2 Kehittämiprojektin merkitys

Kehittämiprojekti oli merkityksellinen perheryhmäkotien ohjaustyön kehittämiseksi. Perheryhmäkotitoiminta on ollut aikaisemmin Suomessa melko marginaalista ja toiminnan keskiössä on ollut kotoutuminen. Työtä ei ole määritelty kuntouttavana toimintana kuten lastensuojelun laitostyö yleensä on, vaikka perheryhmäkodissa asuvat lapset ja nuoret ovat haastavassa elämäntilanteessa ja psyykkisesti erittäin kuormittuneita. Lastensuojelun laitostyö on hyvin tutkittu toimiala, johon liittyy erilaiset ajattelumallit, menetelmällisyys ja teoreettiset orientaatiot. Yksintulleiden hoito- ja kasvatustyötä on tutkittu vähän.

Usein puhutaan kotoutumisesta kuntoutuksen jäädessä vähälle huomiolle, vaikka kotoutuminen on vaikeaa, ellei mahdotonta psyykkisen hyvinvoinnin ollessa huono. Laitoksessa asumisen aikana kuntouttaviin elementteihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota hoito- ja kasvatustyössä. Yksintulleista suurin osa on ollut 2015 lähtien murrosiässä olevia poikia. Tähän ikäryhmään liittyy monia syrjäytymisen ja radikalisoitumisen riskejä. Nuorilla on kovat odotukset uudesta kotimaasta, mutta käytännössä elämä saattaa muodostua vaikeaksi. Näiden nuorten kokemusta osallisuudesta ja oman vaikuttamisen mahdollisuuksista tulee vahvistaa kaikin keinoin. Yksintulleiden kokonaistilanne tulisi nostaa puheenaiheeksi ja lastensuojelun laitostyön rinnalle.

Suomessa yksintulleiden kuntouttavan ja kotouttavan työn kehittämistyön jatkaminen on tärkeää niin yksilöiden näkökulmasta, kuin yhteiskunnallisestikin. Yksintulleet ovat tulevaisuuden suomalaisia, jotka työskentelevät ja vaikuttavat suomalaisilla työmarkkinoilla sekä yhteiskunnassa. Maailman tilannetta arvioitaessa on todennäköistä, että yksintulleiden määrät joko kasvavat tai ainakin pysyvät ennallaan. Konflikti ja kriisialueita maailmalla on useita ja uusia ilmiöitä ovat ilmastonmuutokseen liittyvät luonnon ääri-ilmiöt ja niihin liittyvä pakolaisuus.

13.3 Jatkokehittämisideoita

Suomessa yksintulleiden lasten ja nuorten kanssa toimivien terveydenhoidon ja sosiaalialan ammattilaisten työtä tulisi kehittää. Kehittämistyössä tulisi huomioida yksintulleiden erityispiirteet ja kohdentaa voimavaroja näiden lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä tasapainoisen elämän rakentamiseen. Perheryhmäkodit ovat erityisessä asemassa näiden lasten ja nuorten elämässä, ja siksi perheryhmäkotityötä tulisi kehittää hoidollisen ja kuntouttavan näkökulman kautta.

Kuntouttava kotouttamistyö vaatii tarkastelua ja tutkimustyötä suunnitelmallisen kehittämistyön tueksi. Kehittämistyössä tulisi huomioida yksintulleet ryhmänä, joilla on hyvin yksilöllisiä tarpeita. Yksilöllinen ja traumatietoinen työskentely sekä mielenterveyttä tukevien menetelmien tuominen osaksi ohjaustyötä perheryhmäkodissa tukee lasten ja nuorten kasvua ja kehittymistä sekä kotoutumista Suomeen.

Vaikuttaa siltä, ettei perheryhmäkotityössä ole juurikaan huomioitu lapsen perhettä. Perheryhmäkodin perhetyön kehittäminen on siksi tärkeää ja välttämätöntä. Yksintulleilla lapsilla ja nuorilla on elämäntarina, jossa perhe on tärkeimmässä ja merkityksellisimmässä osassa elämän kokonaisuutta. Jotta lapset ja nuoret voivat rakentaa uutta identiteettiä uudessa elinympäristössään, on menneisyys huomioitava tärkeänä osana elämäntarinaa sekä tulevaisuutta.

Kuten jo tämän opinnäytetyön johdannossa esiteltiin yksintulleiden hoidon ja kasvatustyön erityispiirteitä tulisi huomioida niin yksiköiden kehittämistyössä kuin erilaisissa sosiaalialan ja terveydenhuollon koulutuksissa esimerkiksi lastensuojelua käsittelevien oppiaineiden rinnalla. Kehittämisprojektin palautteissa esille tuli myös koulutustarpeita nuoruuden kehitysvaiheista, kulttuurien vaikutuksista kotoutumiseen sekä perhetyöhön.

13.4 Kehittämisprojektin eettisyys ja luotettavuus

Idea kehittämisprojektiin syntyi perheryhmäkodissa ohjaus, hoito- ja kasvatustyön kehittämistyöntarpeista. Omaohjaajatyön kehittäminen oli kirjattu myös TUKENA-hankkeen tavoitteisiin. Ideaa on jalostettu yhdessä TUKENA-hankkeen projektikoordinaattorin ja hanketyöntekijöiden kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta. Kehittämisprojektin suunnitelmavaiheessa selvitettiin tutkimuslupakäytäntöjä kohdeorganisaatioista sekä TUKENA-hankkeen taustaorganisaatiolta Uudenmaan ELY-keskukselta sekä sen

toimintaa ohjaavalta ja valvovalta Työ- ja elinkeinoministeriöltä. Tämän kehittämisprojektin tutkimusluvut haettiin tutkimukseen osallistuvien perheryhmäkotien taustaorganisaatioilta. Aineistonhankinnan juridiikkaan ja aineiston anonymiteettiin sekä arkistointiin liitetty monia eettisiä kysymyksiä, joiden ratkaisujen lähtökohtana tulisi aina olla ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2008. 25,27).

Tutkimukseen osallistuville selvitettiin millaiseen tutkimukseen he osallistuvat, mitä tulee tapahtumaan ja millaisia riskejä osallistuminen sisältää. Tutkimukseen osallistujan tulee olla kykenevä rationaaliseen ja kypsään arviointiin, jonka pohjalta osallistuja kykenee antamaan vapaaehtoisen suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. (Hirsjärvi ym. 2008, 25.) Tässä tutkimuksessa kerätty tutkimustieto ei sisällä henkilö- tai muita tunnistetietoja. Osallistujille kerrottiin miksi ja miten tutkimustietoa kerätään ennen tutkimusprosessin alkua. Tutkimustiedon keräämistä varten heiltä pyydettiin kirjallinen vapaaehtoisuuteen perustuva suostumus. Kehittämisprojekti alkoi, kun tutkimusluvut olivat hyväksytyt.

Tietosuojaan vaatimukset on huomioitu tietosuojalain (1050/2018) mukaisesti. Opinnäytetyön haastatteluiden ja kyselylomakkeiden käytöstä on tehty tietosuojaseloste (liite 13.) EU:n yleisien tietosuoja asetusten artikloiden 13 ja 14 mukaisesti. Rekisteriä ylläpitää Turun ammattikorkeakoulu.

Luotettavuus ja eettiset näkökulmat tässä kehittämisprojektissa noudattivat hyvän tieteellisen käytännön eettisiä ohjeita ja lähtökohtia. Kehittämistoiminnan näkökulmasta ja kontekstin tunnustamat lähtökohdat ja käytännöt ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyön kaikissa vaiheissa sekä tuloksien tallentamisessa, arvioinnissa ja esittämisessä. Tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmät ovat tutkimuskriteerien mukaisia sekä eettisesti kestäviä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta.)

Aineiston keruu kuvataan totuudenmukaisesti ja yksityiskohtaisesti virhetulkinnat huomioiden. Tämän tutkimuksen tekijä työskentelee itse kahden perheryhmäkodin palvelusmiehenä ja on myös työskennellyt ohjaajana hoito- ja kasvatusalalla. Tutkimukseen osallistujat työskentelivät Uudenmaan alueella sijaitsevilla perheryhmäkodeissa ohjaajina. Näiden edellä mainittujen seikkojen voidaan katsoa lisäävän tutkimuksen luotettavuutta.

Aineiston tallenteessa ei käytetty tunnistetietoja, jolloin haastateltavien anonymiteetti on säilynyt. Voidaan kuitenkin olettaa, että haastatteluissa haastateltavat saattavat tuoda esille esimerkiksi työpaikkansa nimen. Sellaisissa tilanteissa tutkijan tehtävänä on arvioida millaiset asiat arkaluontoisuuden vuoksi olisi hyvä raportoida erityistä varovaisuutta

noudattaen tunnistamisriskin vuoksi. (Kuula 2006, 204). Tutkimusmateriaalit ja tallenteet säilytettiin lukitussa tilassa ja raportoinnin päätteeksi tallenteet poistettiin tietokannoista sekä muut materiaalit hävitettiin asianmukaisia tapoja noudattaen.

LÄHTEET

- Aaltola, J. Valli, R. (toim.). 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. PS- kustannus. Jyväskylä.
- Alanko, S. Marttinen, I. & Mustonen, H. (toim.) 2011. Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. AS Spin Press. Tallinna.
- Bardy, M. (toim.). 2013. Lastensuojelun ytimessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print. Tampere. Viitattu 29.5.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Björklund, K. 2014. ”Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa”. Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Viitattu 25.5.2019. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A48_Yksin_tulleet_Halaten_projekti_KB.pdf
- Castaneda, A. Mäki- Opas, J. Jokela, S. Kivi, N. Lähteenmäki M. Miettinen, T. Nieminen, S. Santalahti, P. & PALOMA- asiantuntijaryhmä. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA- käsikirja. Juvenes Print- Suomen yliopistopaino Oy. Helsinki.
- EMN. 2018. Approaches to Unaccompanied Minor Following Status Determination in the EU plus Norway. Synthesis Report for the EMN Study.
- EMN. 2015. Policies, practices and data on unaccompanied minors in 2014. National Contribution from the United Kingdom. Viitattu 2.3.2020. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/unaccompanied-minors/28a_uk_uam_study_2014_final.pdf
- Eronen, T. & Laakso R. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Työpöytä 44/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. Helsinki. Viitattu 15.5.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heikkinen, Kirsi. 18.4. 2016. Helsingin Sanomat. Viitattu 3.3.2020 <https://www.hs.fi/tiede/art-2000002896531.html>
- Heikkilä, E. 2014. Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Viitattu 24.5.2019. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A49_Halaten_seminaari_EH.pdf
- Helander R. & Mikkonen A. Ikävä äitiä...Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliiton Väestötutkimuslaitos. KATSAUKSIA E 13/2002. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Juuti, P. 2015. Johda henkilöstö asiakaskeskeisyyteen. Bookwell Oy. Juva.

Kerkkänen, H & Säävälä, M. 2015. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Viitattu 4.3.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75031/te-jul_40_2015_web_09062015.pdf?sequence=1&isallowed=y

Koskimies, M. Pyhäjoki, J & Arnkil T-E. 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit. Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Juvenes Print- Tampereen Yliopisto Oy. Tampere. Viitattu 18.11 ja 10.12.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90856/URN_ISBN_978-952-245-638-0.pdf?sequence=1

Kymäläinen, H-R. Lakkala, M. Carver, E. & Kampperi K. 2016. Opas Projektityöskentelyyn. Tieteestä toimintaa- verkoston julkaisu. Helsingin yliopisto. Viitattu 7.11.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160099/Opas_projektity%C3%B6skentelyyn_2016.pdf?sequence=1

Kupias, P & Koski, M. 2012. Hyvä kouluttaja. Sanoma Pro Oy.

Laine, K. Aho, S. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otavan Kirjapaino Oy. Helsinki.

Laki kotoutumisen edistämisestä. Ilman huolta maassa asuvien lasten ja nuorten tuki. Ajantasainen lainsäädös. 30.12.2010. Viitattu 1.3.2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L2P27>

Laki sosiaalihuollosta 817/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuolto-laki>

Lastensuojelulaki 417/2007. Yleiset säännökset. Ajantasainen lainsäädös 13.4.2007. Viitattu 27.5.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Linnossuo O. (toim.). 2003. Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 4. Turun kaupungin painatuspalvelut. Turku

Lähteenmäki, M. 2013. Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanotokeskuksen ja koulun arjesta. Viitattu 29.5.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37921/lahteenmaki_vaitoskirja.pdf

Martikainen, t. 2006. Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000- luvulla. Hakapaino Oy. Helsinki.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. International Methelp. Helsinki.

Moilanen, P. 1999. Sosiaalipedagogiikan tieteenteoriat. Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 4/1999. Kuopion yliopiston painatuskeskus. Kuopio.

Onnismaa, J. Pasanen, H & Spangar, T (toim.). 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. PS- kustannus. Jyväskylä.

Pajari, M. 2013. Kadonnutta vanhempaa etsimässä. Ajatuksia ja kokemuksia hyvästä käytännöstä kadonneen vanhemman yhteydenotto-prosessissa. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi.

Pakaslahti, A. & Huttunen, M. 2010. Kulttuuri ja lääketiede. WS Bookwell. Porvoo

Patrikainen, M. 2017. Yksin alaikäisenä tulleiden pakolaisnuorten kokemuksia transnationaaleista perhesuhteista ja elämästä Suomessa. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 26.5.2019. https://cage.ku.dk/publications/related-publications/Patrikainen_Sosiaalityo_1.pdf

Peltonen, K. 2008. Nuorisotutkimus 2/2008. Artikkelit. Viitattu 4.3.2020. <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2008/2/lapsenmi.pdf>

Peltonen, K. Garoff, F. Qvarnström- Obrey, A-C. & Ziliacus, P. 2018. TASA- ryhmä. Ryhmätuen malli alaikäisyksiköille. Suomen Akatemian Kärkirahoitushanke 2016-2018. Viitattu 1.6.2019. <https://research.uta.fi/tasa/wp-content/uploads/sites/157/2018/08/TASA-tyo%CC%88kirja-kotisivuille.pdf>

Pesäpuu ry. Viitattu 25.5.2019. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/03/toiminnallisen_kohtaamisen_kaari.pdf

Hämäläinen, J. (toim.). Nivala, E. 2007. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Saaranen-Kauppinen & Puusniikka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Viitattu 25.10.2019 ja 22.11.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Salonen, K. Eloranta, S. Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulussa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja. Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. Viitattu 7.11.2019. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Smith, M. 2015. Therapeutic Residential Care for Children and Youth: Developing Evidence- Based International Practice. British Journal of Social Work, 45 (3), 1073-1076. Viitattu <https://academic.oup.com/bjsw/article/45/3/1073/1668537>

SOS - lapsikylä. 2018. TUKENA- hanke. Viitattu 1.6.2019. <https://www.sos-lapsikyla.fi/tukena/> https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/ohjaajien_kysely_1.pdf

SOS -lapsikylä. 2018. Viitattu 1.6.2019. https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Kyselyt_1ja2_tulokset_yhteenveto_09_2019.pdf.

Sydänmaanlakka, P. 2007. Älykäs organisaatio. Gummerus Kirjapaino Oy.

Sydänmaanlakka, P. 2009. Jatkuva uudistuminen. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Sydänmaanlakka, P. 2016. Älykäs johtaminen 7.0. Miten kasvaa viisaaksi johtajaksi. Alma Talent.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. THL. 2018. Käsitteet. Viitattu 2.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. THL. Viitattu 27.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Tietosuojalaki 1050/2018.

Timonen-Kallio, E. Yliruka, L. & Närhi, P.2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitostkasvatuksen mallinnus. Työpaperi 23/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 20.5.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa-eri_2017_23_netiti%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Toikko, T. Rantanen, T.2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere. Viitattu 24.11.2019. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Turun ammattikorkeakoulu. Turun oppimateriaaleja 50/ 2010. UMBRELLA- työkirjamenetelmä.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2019. Viitattu 3.3.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Viitattu 2.12.2019 <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM. Kotouttamisen osaamiskeskus. Viitattu 2.3.2019. <https://kotouttaminen.fi/perheryhmakoti-ja-muu-asuinyksikko>

Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM. Kotouttamisen osaamiskeskus. Viitattu 2.3.2019. <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

Työ- ja elinkeino ministeriö. TEM oppaat ja muuta julkaisut 8/2018. Käsikirja. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten psykososiaalinen tukeminen perheryhmäkodissa ja tukiasumisyksikössä. Viitattu 27.5.2019. <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/5289460/K%C3%A4sikirja-Ilman-huoltajaa-tulleiden-alaik%C3%A4isten-psykososiaalinen-tukeminen.pdf/4521d8f5-508e-4213-8ef8-1d322e998858/K%C3%A4sikirja-Ilman-huoltajaa-tulleiden-alaik%C3%A4isten-psykososiaalinen-tukeminen.pdf.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM oppaat ja muut julkaisut. 2017. Kotouttamisen osaamiskeskus. Käsikirja Ilman huoltajaa olevan alaikäisen edustaminen kotoutumisvaiheessa. Viitattu 1.6.2019. <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/5289460/K%C3%A4sikirja-Ilman-huoltajaa-olevan-alaik%C3%A4isen-edustaminen-kotoutumisvaiheessa.pdf/8e29117b-b9f5-4394-8132-6ba360668f33/K%C3%A4sikirja-Ilman-huoltajaa-olevan-alaik%C3%A4isen-edustaminen-kotoutumisvaiheessa.pdf.pdf>

Unicef. 2018. Protected on Parer? An analysis of Nordic country responses to asylum-seeking children. Viitattu 16.5.2018 ja 29.5.2019. <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/Protected+on+Paper.pdf>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS- kustannus. Jyväskylä.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Tammi. Helsinki.

Viitala, Riitta. 2002. Osaamisen johtaminen esimiestyössä. Vaasan yliopisto. Viitattu 28.12.2019. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7813/isbn_951-683-987-8.pdf?sequence=1

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto/Terhy

TUTKIMUS-JA KEHITTÄMISPROJEKIN INFORMOINTIKIRJE

Opinnäytetyön nimi: Tukena omaohjaaja

Päiväys: 10.12.2018

HYVÄ OSALLISTUJA

Kohteliaimmin kiitän Sinua osallistumisestasi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönä toteutettavaan tutkimus- ja kehittämisprojektiin, jonka tavoitteena on tuottaa hyviä käytäntöjä omaohjaajatyöhön perheryhmäkodeissa. Tämä tutkimus- ja kehittämisprojekti on osa Uudenmaan ELY-keskuksen ja SOS-lapsikylän TUKENA-hanketta. Tutkimus- ja kehittämisprojektissa tuotetaan omaohjaajatyön hyviä käytäntöjä ja menetelmiä sekä kootaan aineiston pohjalta TUKENA-toiminnalliset työmenetelmä perheryhmäkotien omaohjaajatyön tueksi.

Sinun osallistumisesi on erittäin tärkeää, koska sen avulla saadaan kokemustietoa työmenetelmien käytöstä ja niiden kehittämistarpeista. Aineistoa kerätään Uudenmaan ELY-keskuksen alueella toimivien perheryhmäkotien ja tukiasumisyksikön henkilökunnasta kootun ohjaajaryhmän avulla ryhmä- että yksilöhaastattelulla. Ryhmä kokoontuu kevään 2019 aikana neljä kertaa. Tutkimus- ja kehittämisprojektin tulokset tullaan raportoimaan niin, ettei yksittäinen osallistuja ole tunnistettavissa tuloksista. Tutkimus- ja kehittämisprojekti tuotos tullaan julkistamaan TUKENA-hankkeen loppuseminaarissa ja kotouttaminen.fi- sivuilla, josta se on kaikkien Suomessa toimivien yksiköiden käytössä.

Tämä aineiston keruu liittyy osana Turun ammattikorkeakoulussa suorittamaani ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvaan opinnäytteeseen. Opinnäytetyöni ohjaaja on Raija Nurminen, yliopettaja, Turun AMK/ Terveys ja hyvinvointi.

Osallistumisestasi kiittäen

Teija Savolainen
Sosionomi YAMK-opiskelija
teija.savolainen@students.turkuamk.fi

Kehittämiprojektin työsuunnitelma

liite 2.

	Tutkimussuunnitelma hyväksyty	Tutkimuslupa haettu	Tutkimuksesta ja aineistonkeruusta tiedotettu
Tulostavoite ja tavoiteaika	31.11.2018	1.12.2018	Kehittämiprojekti 13.11.2018 Tukena-hankeen nettisivuilla Aineistonkeruusta tiedotus 1.12.2018
	Aineiston keruu	Aineiston analysointi	Projektiryhmän työskentely
Tulostavoite ja tavoiteaika	1.1.2019- 30.4.2019	1.4-15.4. 2019	1.1-30.5.2019
	Projektin konkreettiset tulokset valmiit	Projektin tulosten esittely ohjausryhmälle	Projektin loppuraportti kirjoitettu ja projektin esittely Tukena-hankeen seminaarissa
Tulostavoite ja tavoiteaika	15.8.2019	15.9.2019	1.11.2019/ marras-joulukuu

Kehittämiprojektin taloussuunnitelma

liite 3.

Kulut	Tunnit/eurot	Lisätietoa
Henkilöstökulut Projektipäällikkö Projektiorganisaation muut jäsenet: Tukena hankeen projektikoordinaattori, hanketyöntekijä	1 op = 27 h 30 op = 30 x 27 h = 810 h 810 x 20 € (tuntipalkka) = 16 200€ Hankekoordinaattori 10h x 25€ = 250€ Hanketyöntekijä 32h x 20€ = 640€	Henkilöstökulut sisältävät projektin määrittely-, suunnittelu- ja toteutusvaiheet sekä palautetilaisuuden. Tuntupalkka on arvio.
Postitus/ilmoituskustannukset	Ei kustannuksia	Projektiin liittyvä materiaali toimitetaan henkilökohtaisesti tai sähköpostin välityksellä
Koneet ja laitteet Tietokone ja internet	30€/kk x 12 = 360€	Laajakaista kotona
Matkakulut Projektiryhmän kokoukset Ohjausryhmän kokoukset Muut liukuvat asiat (informointi, raportointi)	Ei kustannuksia	Osa projektin toteutuksesta tapahtuu projektipäällikön työaikana. Tilat saadaan projektipäällikön taustaorganisaatiosta
Muut Materiaalit (tulostuspaperi, tulostimen käyttö) Kokoustilat	2 x Umbrella- työkirja = 240€	Tulostuspaperi ja tulostimen käytön kustannukset saadaan toimeksiantajan organisaatiosta Saadaan käyttöön toimeksiantajan organisaatiosta
Yhteensä	17 690€	

Kohderyhmä	Aihe	Viestintä	Toteutus	Ajoitus
Espoon kaupunki/maahanmuuttajapalvelut johtoryhmän tiedottaminen	Kehittämiprojektin idean esittely	Kokous	Teija Savolainen	Marraskuu 2017
Uudenmaan ELY- keskuksen kanssa sopiminen	Kehittämiprojektin idean esittely	puhelimitse ja sähköpostitse	Teija Savolainen	Joulukuu 2017
Tukena-hankeryhmän tapaaminen	Kehittämiprojektin ideavaiheen esittely	Kokous	Teija Savolainen	Toukokuu 2018
Tukena-hankeen projektikoordinaattorin tapaaminen	Kehittämiprojektin työstämistä yhdessä	Kokous	Teija Savolainen	Elokuu 2018
Tukena -hankeen projektikoordinaattori	Kehittämiprojektin työstäminen	sähköposti	Teija Savolainen	Lokakuu 2018
Ryhmän taustaorganisaatiot	Kehittämiprojektin esittely ja osallistumiskysely	Puhelimitse ja sähköposti	Teija Savolainen	Loka-marraskuu 2018
Tukena-hankeen hanketyöntekijän tapaaminen	Ryhmätapaamisten suunnittelua	Kokous	Teija Savolainen	Marraskuu 2018
Tukena-hankeen hanketyöntekijän tapaaminen	Ryhmätapaamisten suunnittelua	Kokous	Teija Savolainen	Joulukuu 2018
Henkilöstö	Tutkimuksesta tiedottaminen	Kokous	Teija Savolainen	Joulukuu 2018
Tukena-hankeryhmä	Kehittämiprojektin vaiheiden tiedottaminen	Kokous	Teija Savolainen	Helmi-maaliskuu 2019
Turun AMK	Projektin esittely	Posterit	Teija Savolainen	Kevät 2019
Tukena-hankeryhmä	Tulosten ja materiaalien esittely	Kokous	Teija Savolainen	syyskuu 2019
Projekti ja ohjausryhmä	Loppuraportin esittely	Kokous	Teija Savolainen	marraskuu 2019
Tukena-hankeen seminaari	Esittely	Seminaari		marras-joulukuu 2019

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU (YAMK – koulutus)**TUTKIMUSTIEDOTE**

Tukena omaohjaaja- menetelmällisyyden kehittäminen perheryhmäkodin omaohjaajatyöhön on osa Turun ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyötä. Opinnäytetyö tehdään Uudenmaan ELY- keskuksen ja SOS-lapsikylän yhteiseen TUKENA- hankkeeseen. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä pilotointiin perustuvaa kokemustietoa Umbrella- työkirjan soveltuvuudesta omaohjaajatyössä ja tutkimuksen tarkoitus on pilotoinnista saadun palautteen kautta kerätä kokemuksia strukturoiduista ryhmätapaamisista ja niiden välissä teemojen mukaisesti toteutetuista suunnitelmallisista omaohjaajatapaamisista ja ryhmän tuesta case-keskusteluissa. Tutkimusaineiston keruu tapahtuu Uudenmaan ELY- keskuksen alueella toimivista perheryhmäkodeista ja tukiasumisyksiköstä kootun ohjaajaryhmän tapaamisissa toteutettavilla teemahaastatteluilla 1.1-30.6.2019 välisenä aikana. Aineistoa hyödynnetään opinnäytetyönä toteutettavan kehittämisprojektin aineistona, jossa tuotetaan omaohjaajatyön hyviä käytäntöjä ja menetelmiä sekä kootaan aineiston pohjalta omaohjaajatyön TUKENA-työmenetelmä perheryhmäkotien omaohjaajatyön tueksi.

Tutkimukselle on saatu lupa..ja pvm

Tutkimuksesta saa lisätietoja

Teija Savolainen
sosionomi YAMK-opiskelija
Terveys- ja hyvinvointialan koulutusohjelma
teija.savolainen@students.turkuamk.fi

OPN_Tutkimustiedote_2014

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto/Terhy

HAASTATTELUN SAATEKIRJE

Opinnäytetyön nimi: Tukena omaohjaaja

Päiväys: 20.11.2018

Hyvä vastaaja

Kohteliaimmin pyydän Sinua osallistumaan haastatteluun, jonka tavoitteena on tuottaa hyviä käytäntöjä omaohjaajatyöhön. Tarkoituksena on tutkia Umbrella-työkirjan soveltuvuutta perheryhmäkotien käyttöön sekä koota toiminnallisia menetelmiä omaohjaajatyön tueksi. Tämä aineiston keruu liittyy itsenäisenä osana Tukena- hankkeeseen. Lupa aineiston keruuseen on saatu taustaorganisaatioltasi. Suostumukseksi haastateltavaksi vahvistat allekirjoittamalla alla olevan Tietoinen suostumus haastateltavaksi -osan ja toimittamalla/antamalla sen haastattelijalle.

Sinun osallistumisesi haastatteluun on erittäin tärkeää, koska sen avulla saadaan kokemustietoa työmenetelmien käytöstä ja niiden kehittämistarpeista. Haastattelun tulokset tullaan raportoimaan niin, ettei yksittäinen haastateltava ole tunnistettavissa tuloksista. Sinulla on täysi oikeus keskeyttää haastattelu ja kieltää käyttämästä Sinuun liittyvää aineistoa, jos niin haluat.

Tämä aineiston keruu liittyy osana Turun ammattikorkeakoulussa suorittamaani ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvaan opinnäytteeseen. Opinnäytetyöni ohjaaja on Raija Nurminen, yliopettaja, Turun AMK/ Terveys ja hyvinvointi.

Osallistumisestasi kiittäen

Teija Savolainen
 Sosionomi YAMK-opiskelija
 teija.savolainen@students.turkuamk.fi

Tietoinen suostumus haastateltavaksi

Olen saanut riittävästi tietoa _____ opinnäytetyöstä, ja siitä tietoisena suostun haastateltavaksi.

Päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Yhteystiedot (tarvittaessa) _____

OPN_Aineiston keruu ja analyysi _2014

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto/Terhy

TEEMAHAASTATTELU

LIITE 7.

Opinnäytetyön nimi: Tukena omaohjaaja

Päiväys: 24.11.2018

Teemat ovat valikoituneet UMBRELLA- työkirjamenetelmästä

1. MINÄ ITSE

- Minä itse- teema voi olla lapselle kiinnostava ja mieluisa aihe tai hankala aihe riippuen siitä mitä ja millaisia kokemuksia lapsen taustalla on. Henkilöhistorian kokoaminen on osa identiteettityötä. Kun portfoliota aloitetaan kokoamaan, on luonnollista aloittaa omasta itsestä. Lapsi itse päättää mitä portfoliokansio sisältää. Minä itse- teema voi sisältää yksin tulleille lapsille vaikeita ja arkoja asioita. Aihe-alueita on vanhemmat, perhe, lapsuus, hyvät ja huonot tapahtumat, ystävät, vapaa-aika ja muut itseä koskevat asiat kuten asiaperit ja viranomaisverkosto.

2. RAHA-ASIAT

- Nuoren kotona on ehkä ollut köyhyyttä eikä nuorella ole ollut mahdollisuutta harjoitella rahan käyttöä. Nuori on saattanut tehdä töitä jo hyvin nuoresta alkaen, mutta palkan hän on ehkä antanut koko perheen yhteiseen käyttöön. Nuorella ei myöskään välttämättä ole kokemusta laskujen maksamisesta tai muusta pankkiasioimisesta. Perheryhmäkodissa asuvat 17- vuotiaat nuoret voivat saada rahaa esimerkiksi TE-toimiston kautta, jolloin käytettävissä oleva rahamäärä voi olla suhteettoman suuri pelkästään kuluttamiseen. Nuorelle voi muodostua vääränlainen käsitys mihin kaikkeen raha pitäisi riittää itsenäisesti asuessaan. Pikavippien ottamiseen voi tulla houkuttelevaksi, kun rahat eivät riitäkään samanlaiseen kuluttamiseen. Taito hoitaa omaa taloutta ehkäisee myös syrjäytymistä. Omaohjaajan tärkeä rooli on opastaa nuorta järkevään rahankäyttöön sekä kertoa nuorelle vastuuttoman taloudenhoidon riskeistä ja seurauksista.

3. SOSIAALISET SUHTEET

- Nuoren itsenäistymisen lähestyessä on tärkeää, että hän on tietoinen taustastaan ja nykytilanteestaan. Itsenäisen elämän aloittava nuori on vaarassa syrjäytyä ja jäädä yksin. Yksi tärkeimmistä omaohjaajan tehtävistä on auttaa nuorta olemaan yhteydessä elossa oleviin omaisiin ja muihin nuoren verkostoihin. Omaohjaaja voi toimia nuoren tukena ja tarvittaessa tulkkina tai puhemiehenä silloin, kun keskusteluyhteys on haastavaa. Aihe-alueeseen kuuluu muun muassa perhe, sukulaiset, koulukaverit, harrastuksen piiriin kuuluvat kaverit ja vapaa-ajan kaverit.

4. HYVINVOINTI

- tämä aihe sisältää lapsen itsetuntemukseen liittyviä asioita. Lapsen on hyvä oppia tunnistamaan tunteitaan ja sitä, miten niiden vallassa käyttäytyy ja toimii. Vahvuuksien tunnistaminen ja niiden kehittäminen korvaa monta puutetta. Aiheeseen kuuluu mukavien muistojen ja asioiden löytäminen, joihin voi palata, kun elämä tuntuu synkältä. Hyvinvointi- teemaan kuuluvia muita aiheita ovat muun muassa päihteet, seurustelu, seksi.

OPN_Aineiston keruu ja analyysi _2014

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto/Terhy

Ryhmätapaamisien ohjelmarunko

LIITE 8.

Opinnäytetyön nimi: Tukena omaohjaaja

Päiväys: 24.11.2018

Aika:

Paikka: Espoon maahanmuuttajapalvelut, Vihreä ja Oranssi neuvottelutila, Pyyntitie 3,

9-11 Teeman mukainen aihe

11-12 Lounas

12-13.30 uusi teema

13.30-14 Kahvi

14-15.30 Työnohjauksellista keskustelua

Vaitiolositoumus

Ymmärrän olevani vaitiolovelvollinen TUKENA omaohjaajaryhmän case- keskusteluissa tietooni tulleista luottamuksellisista tiedoista tai, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. En näin ollen saa ilmaista saamiani tietoja ulkopuolisille missään tilanteessa. Tämä vaitiolovelvollisuus sitoo minua vielä ryhmän päättymisen jälkeen.

Sitoudun olemaan käyttämättä hyödykseni vaitiolovelvollisuuden alaista tietoa.

Olen myös tietoinen oikeustoimista, jotka mahdollisesti seuraavat siitä, jos en noudata tätä sitoumusta.

Aika ja paikka

Nimi ja nimen selvennys

OPN_Aineiston keruu ja analyysi _2014

TUKENA -omaohjaaja työryhmäpäivän palaute

Päivämäärä:

Ympyröi parhaiten kokemustasi kuvaava vaihtoehto.

1. Omaohjaajatyöryhmän päivä on mielestäni:

2. Oletko saanut uusia taitoja ja ajatuksia:

Haluatko kertoa jotain muuta omaohjaaja työryhmäpäivään liittyen?

3. *Muuta sanottavaa:*

PALAUTE

1. Miten arvioisit omien tavoitteidesi toteutuneen?
2. Onko joku kerroista herättänyt erityisesti ajatuksia omaan työhösi liittyen?
3. Olisiko joitain teemoja pitänyt käsitellä enemmän tai joitakin teemoja jättää pois?
4. Miten omaohjaajatyöryhmän työskentely on mahdollisesti auttanut sinua omaohjaajatyössäsi?
5. Ovatko toiminnalliset menetelmät tulleet tutummiksi / helpommiksi käyttää?
6. Millaista palautetta antaisit ryhmän ohjaajien työskentelystä?
7. Millaisia terveisiä lähettäisit seuraavalle omaohjaajatyöryhmälle?

TUKENA on Uudenmaan ELY-keskuksen koordinoima ja yhdessä SOS-Lapsikylän kanssa toteuttama kotoutumisen tuen hanke ajalla 5/2018-2/2020 koko Uudenmaan alueella. Hanketta rahoittaa EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (AMIF).

PALAUTE UMBRELLAN KÄYTÖSTÄ

Olivatko Umbrellan kysymykset perheestä mielestäsi hyviä? Miksi?

Olivatko Umbrellan kysymykset, jotka koskivat sinua itseäsi (esimerkiksi lapsuuttasi) hyviä? Miksi?

Olivatko Umbrellan kuvat mukavia?

Piditkö Umbrellan täyttämisestä? Miksi?

Kannattaako Umbrellaa käyttää muiden nuorten kanssa?

Muuttaisitko jotain?

Kiitos avustasi!

Tutkimuksen/ kehittämistyön tekijät, tutkimusvuosi ja - paikka	Tarkoitus	Aineisto, aineiston keruu	Keskeiset tulokset
Bardy, M. 2013, Suomi	Kirjan tarkoitus on kuvata lastensuojelua yhteiskunnallisena tehtävänä, käytännön toimintana ja inhimillisinä kokemuksina sekä valottaa taustalla olevia ajatussuuntina ja tiedon perusteita.	Kirjan tausta sijoittuu sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kehittämisohjelmaan. Uudistettua painosta on täydennetty katsauksella lastensuojelun toimintaympäristöihin. Katsauksen taustalla on kaksi kysymystä: millaiset seikat selittävät asiakasmäärien kasvua lastensuojelussa, ja mistä voi tulla tukea yliuormitetulle lastensuojelulle? Kirja koostuu asiantuntijoiden artikkeleista.	Kirja koostuu kolmesta pääluvusta: Lastensuojelun filosofiaa ja käytäntöjä sisältää taustoittavaa ja kokoavaa perustaa tematiikaltaan rajatuimmille artikkeleille. Lapsen osallisuus ja ikäsensitiivinen lastensuojelu valottaa viime vuosien kehityssuuntaa osallisuuden vahvistamisen näkökulmista. Hoitava ja kuntouttava lastensuojelu jatkaa osallisuuden teemalla, jossa pääpaino on kovista kokemuksista toipuminen.
Eronen, T. & Laakso, M. 2016. Työpäperi 44/ 2016, Suomi	Kirjallisuuskatsauksen (osa LAPE- kärkihanketta) tavoitteena on vahvistaa tutkimusperusteista lastensuojelun laitostyön kehittämistä ja löytää tutkimusnäyttöön perustuvia vaikuttavia toimintatapoja.	Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pääperiaatteita noudattaen katsaukseen on valikoitunut 20 kpl tieteellistä englanninkielistä vertaisarvioitua artikkeleita sekä täydentäviä tutkimusperustaisia aineistoja	Tuloksina esitetään kolme lähestymistapaa, joita on jäsennelly tutkimusartikkeleiden perusteella. Kuntouttavien ja kasvatuksellisten orientaatioiden ohella raportissa kuvataan muutamia käytännön toteutuksia, toimintamalleja sekä niiden vaikuttavuuden arviointeja.

EMN, 2018. Tutkimusraportti EU ja Norja	Tutkimuksessa on tuotu esille 2014-2017 välisenä aikana ilman huoltajaa olevien alaikäisten turvapaikanhakijoiden tilanne, joille on myönnetty asuinpaikka tai annettu palauttamispäätös. Lisäksi on tutkittu EU:n jäsenvaltioiden lähestymistapoja integroimiseen, palauttamiseen liittyen sekä toimenpiteet kun lapsi on kadoksissa. Tutkimus sisältää myös lapset, jotka ovat saaneet kieltävän oleskelulupapäätöksen, mutta heitä ei voida palauttaa välittömästi.	Yhteenvetoraportti on laadittu 26 EMN:n maan kansallisten tietojen perusteella. Tieto on kerätty NCP:n ja EMN:n kehittämällä yhteisellä mallilla, joka perustuu kansallisiin vertailukelpoisiin yhteispisteisiin. Tilastot on poimittu Eurostatilta, kansallisilta viranomaisilta sekä muista kansallisista tietokannoista.	Yksin tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan hoito- ja kotouttamisjärjestelmät vaihtelevan eri EU:n jäsenvaltioissa. Tukevimmat järjestelmät yhteenvedon mukaan löytyvät Belgiasta, Saksasta, Suomesta, Ranskasta, Irlannista, Puolasta, Ruotsista ja Englannista.
Nordens välfärdscenter, 2017. Finland	Hankkeen yleisenä tavoitteena oli tuottaa tietoa miten eri maat työskentelevät ilman huoltajaa olevien henkilöiden vastaanottamisessa ja integroimisessa. Tavoitteena on myös levittää esimerkkejä erilaisista metodeista ja työskentelytavoista.	Aineisto on kerätty määrällisillä selvityksillä yksin tulleiden määrästä, alkuperämaasta, sukupuolesta, iästä sekä majoituksesta turvapaikanhakuvaiheessa. Aineistoa on kerätty yhteen eri kirjallisuuskatsauksista, oppaista ja ohjeista, joita asiantuntijat ovat täydentäneet. Kerättyä aineistoa on vertailtu, mutta ei arvioitu miten ne käytännössä toteutuvat.	Hankkeen raportissa kuvataan, miten Pohjoismaisissa valtioissa on järjestetty yksin tulleiden vastaanottoon liittyvät palvelut vuoden 2015- 2017 aikana. Näihin kuuluu majoitus, terveydenhuolto, perheenyhdistäminen, sosiaaliset satsaukset, vapaa-aika ja koulutus, lisäksi tarkastellaan kadonneisiin lapsiin liittyviä järjestelmiä ja mitä tapahtuu 18- vuotta täyttäneille nuorille. Tuloksena on myös kuvauksia eri työskentelytavoista.
Gissler, M. ym. 2018, Suomi	Vuosikirjan tarkoituksena on koota ja tarkastella nuorten palveluita, palvelukokemuksia, palveluissa rakentuvia suhteita ja palveluiden kohtaamattomuutta monitieteisesti. Vuosikirja kytkeytyy LAPE-muutosohjelmaan.	Aineisto pohjautuu kerättyihin haastattelukuvauksiin, etnografisiin havaintoihin ja tilastolukuihin sekä monitieteelliseen- ja menetelmälliseen tutkimusotteeseen.	Vuosikirjassa esitellään nuoria koskevaa tutkimustietoa ja tuoreita tilastollisia aineistoja päättäjille, alan ammattilaisille sekä nuorten asioita kiinnostuneiden saataville. Vuosikirjan artikkeleissa toistuu havainto pysyvyyden ja vakauden merkityksen erityisyydestä, nuorten myönteiset palvelukokemukset perustuvat pitkäkestoisin ja luottamuksellisiin asiakassuhteisiin.
Honkasalo, V. ym. 2017, Suomi	Kirjoitussarja sisältää uutta tietoa nuorista, politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia, tavoitteena on myös avata nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia kannanotoiksi ja puheenvuoroiksi.	Aineistoa on kerätty havainnoimalla yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden asumisyksikön toimintoja sekä järjestämällä retkiä ja avointa toimintaa yksikössä, toteuttamalla haastatteluja nuorten ja työntekijöiden kanssa, kuulemalla turvapaikanhakijoiden parissa tehneiden tutkijoiden analyysijä sekä turvapaikka asioiden parissa tekevien näkökulmia.	Kirjoitussarjassa kuvataan nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa, arjen rakentumista, uusia sosiaalisia suhteita, elämäntapoja- ja pakkoja sekä odottamista, kuuluminen katkonaisuutta ja tulevaisuuden epävarmuutta.

Lundbom, P. ym. 2011, Suomi	Oppimateriaalissa tavoitteena on avata sosiaalisen vahvistamisen käsitettä ennen kaikkea ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.	Oppimateriaalin aineistoa on kerätty kirjoittajakutsujen perusteella. Mukana on opettajia, tutkijoita, järjestöjen ja kuntien asiantuntijoita.	Oppimateriaalin tuloksena on laaja ja monipuolinen silmäys sosiaalisen vahvistamiseen tarvittaviin taitoihin ja tietoihin, vapaaehtois- ja kansalais toiminnan rooleihin sosiaalisen vahvistamisen kentällä. Oppimateriaalissa tuodaan esille, ettei sosiaalinen vahvistaminen voi olla vain yksilö vahvistamista vaan myös makrotason toimintaa kun haluamme muuttaa maailmaa ja tehdä asioita toisin.
Laakso, R. 2009, Suomi	Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja jäsentää sekä käsitteellistää lastenkotityötä ja sen eri ulottuvuuksia. Tutkimusta on ohjannut kysymys, mitä on lastenkodissa tehtävä työ.	Tutkimuksen aineisto on kerätty kahdesta eri lastenkodista. Aineisto koostuu tutkimuspäiväkirjasta, havainnointimuistiinpanoista, työntekijöiden haastatteluista (21), yhden lastenkodin päivittäisraporteista, lastenkotien itse tuottamista aineistoista, laatukäsikirjoista, tilastoista sekä toimintakertomuksista.	Lastenkotityön tarkastelu on tuonut esille heikosti määrittyvän ammatillisuuden, loukatun lapsen läsnäolon ja lastenkotityöhön liittyvän ylilyöntöisyyden arkisen huolenpidon ja tavallisuuden ohella. Havainnoinnin perusteella on kyse ammatillisesti erityisestä työstä ja tekemisen ympäristöstä, joka tulee lähelle työntekijää, " painautuu iholle ja menee sen alle".
Känkänen, P. ym. 2013, Suomi	Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on hakea teoreettisia perusteluja taidelähtöisten menetelmien soveltuvuudesta lastensuojeluun ja millaista tietoa niiden soveltaminen sekä toiminnan havainnointi antaa vallitsevista käytännöistä.	Tutkimus perustuu hybridiseen käytäntölähtöisen metodologiaan. Aineistoa on kerätty kahden eri tutkimusohjelman aikana toteutetuissa hankkeissa (SYRENI 2000-2003 ja SKIDIKIDS 2010- 2013), sekä kokemuksista ja havainnoista valtion koulukodeissa toteutetuissa koulutusprosesseissa, joissa työntekijät ovat hakeneet uudenlaisia menetelmiä ja toimintamalleja taidelähtöisistä menetelmistä.	Taide- ja kulttuurilähtöiset työmenetelmät ja taideperustaiset tutkimusmenetelmät voivat olla avuksi lastensuojelussa tiedon ja ymmärryksen syventämisessä. Taidelähtöisten menetelmien soveltaminen ja taidelähtöisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen lastensuojelun kehittämisessä on lupaava mahdollisuus. Lastensuojelun työntekijöissä on käyttämätöntä ja luovaa potentiaalia. Taiteen keinoin näkyväksi tekeminen voi paljastaa vallitsevia käytäntöjä ja epäkohtia sekä ravistaa työntekijöiden asenteita. Tutkimuksen avulla on päästy lähemmäksi taiteen merkityksen tunnustamista kommunikaation väylänä ja keinona syventää vuorovaikutusta. Nykytilanteessa taidelähtöisyys lastensuojelussa on projektiluonteista.

Timonen- Kallio, E. ym. 2017. Työpäpöri 23/2017. Suomi	Raportti on osa LAPE muutosohjelmassa tuotetusta lastensuojelun työpajatyöskentelyn mallinnusraporteista. Tavoitteeksi on asetettu kuntouttavan, kasvatuksellisen, hoidollisen ja terapeuttisen lastensuojelutyön viitekehysten ja orientaatioiden välisen suhteen tarkentamisen ammatillisen työn perustana ja lapsilähtöisen ja lapsen oikeudet keskeiseksi asettavan laitoshoidon mallin kuvaaminen sekä uudenlaisen toimintakulttuurin johtamisosaamisen ja laitostyön ammatillisen osaamisen kuvaaminen. Oleellista on ollut tutkimus- ja tietoperustan konsensus, jossa laitostyötä voidaan kehittää.	Mallinnusraportti perustuu aikaisemmin toteutetun tutkimuskatsauksen (osa LAPE- kärkihanketta) tuloksiin ja mallinnusryhmän näkemyksiin sekä jäsentämällä tärkeitä ja kriittisiä laitoshoidon elementtejä Fattoren ym. (2009) lapsen hyvinvointimallin avulla.	Ryhmä on nimennyt kansainvälisen tutkimustiedon ja suositusten ohjaamina tulevaisuuden laitostyön kehittämisen viitekehyyksi "Terapeuttisen laitokasvatuksen"- mallin. Mallinnuksella haetaan kansallista sijaishuollon tasalaatuisuutta ja perustellaan, miksi terapeuttinen laitokasvatus on tärkeä tavoite. Mallinnuksen tavoitteena on myös tarkentaa ja päivittää laitostyön orientaatioita; ammatillista osaamista, menetelmiä ja interventioita.
Pajari, M. 2012, Suomi	Projektin tarkoituksena oli selvittää lastensuojelulaitoksissa asuvien lasten määrä, joiden toinen tai molemmat biologiset vanhemman ovat kadoksissa lapsen elämästä, kerätä tietoa kokemuksista ja käytännön tilanteista, joissa lastensuojelulaitoksen työntekijät ovat kohdanneet teeman lasten kanssa työskennellessään sekä tuottaa ohjekirja työskentelystä lapsen kanssa. Lisäksi projekti nostaa teeman keskustelun agendalle, saada laitokset tarjoamaan systemaattisesti lapsille mahdollisuuden vanhemman etsimiseen, kun se on perusteltua, vanhemman etsiminen osaksi laatujärjestelmää sekä saada kunnat huomiomaan kilpailutuksien kriteereissä kyseinen teema.	Projektissa on kerätty kyselyjen ja haastattelujen avulla aineistoa lastensuojelulaitoksien työntekijöiltä. Tutkimuksessa mukana olleissa laitoksissa oli asukkaina 373 lasta, joista 12 % (n=43) oli toinen tai molemmat biologiset vanhemmat kadoksissa. Projektin ja tutkimuksen aineistoa tullaan käyttämään väitöskirjan aineistona. Henkilökunnan kyselyjä lähetettiin 230 työntekijälle joista 143 (68%) palautti kyselyn täytettynä.	Tuloksena koottu erilaisia haasteita ja esteitä yhteydenotto prosessiin liittyen. Suuri haate todettiin olevan yhteyden saaminen lapsen ja kadonneen vanhemman välille. Odotukset ja todellisuus etsintäprosessin kaikille osapuolille voi tuottaa pettymyksiä, kun tulos ei vastaa odotuksia ja toiveita. Sekä vanhempia että lapsia tulisi valmentaa kohtaamaan näitä tilanteita, joskus voi myös paljastua asioita, joihin ei ole osattu työntekijöiden puolesta varautua. Lisäksi raporttiin on koottu ehdotuksia, joiden avulla voidaan käsitellä tilannetta, kun vanhempaa ei koskaan tulla saamaan selville tai heitä on mahdoton jäljittää.

TIETOSUOJASELOSTE/-ILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat

1 Rekisterin nimi	2020-03 Turun AMK opinnäytetyö (YAMK) TUKENA OMAOHJAAJA!- toimintamalli omaohjaajatyön kehittämiseen perheryhmäkodissa.
2 Rekisterin pitäjä	Turun ammattikorkeakoulu Joukahaisenkatu 3, 20520 Turku
3 Rekisteriasioista vastaava henkilö	Teija Savolainen, Kotitie 20, as. 4 00700 Helsinki teijaleena.savolainen@gmail.com 040 741 5244
4 Yhteyshenkilö rekisteriasioissa	Teija Savolainen, Kotitie 20, as. 4 00700 Helsinki teijaleena.savolainen@gmail.com 040 741 5244
5 Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	Tietojen käsittelyn tarkoituksena on toteuttaa kohdassa 1 mainittu opinnäytetyö, jossa selvitetään kyselylomakkeen avulla UMBRELLA- työkirjamenetelmän käyttökokemuksia perheryhmäkodin omaohjaajatyössä. Kyselyyn pyydetään tietoinen suostumus osallistujilta. Suostumus on saatu, kun osallistuja vastaa kyselyyn. Käsittelyn oikeusperuste ohjeistetaan sivulla: http://www.turkuamk.fi/fi/tietosuoja
6 Henkilörekisterin tietosisältö	Rekisteröidyt ovat yksittäisiä ohjaajia viidestä eri perheryhmäkodista (n= 5). Vastaaajien tietoina tallennetaan ainoastaan kohdehenkilöiden antamat vastaukset.
7 Säännönmukaiset tietolähteet	Kyselyn tiedot saadaan rekisteröidyltä itseltään kyselyiden vastauksista.
8 Henkilötietojen säännönmukaiset luovutukset	Tietoja ei luovuteta kyselyrekisteristä ulkopuolisille.
9 Tietojen siirtäminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle	Henkilötietoja ei siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle
10 Henkilötietojen säilytysajat	Kyselyiden vastaukset poistetaan kyselystä, kun opinnäytetyö on valmis ja julkaistu.
11 Rekisteri ylläpitojärjestelmät ja suojausten periaatteet	Rekisterin tiedot säilytetään salatussa arkistossa ja opinnäytetyön valmistuttua hävitetään tietosuojajätteen mukaisella tavalla.
12 Rekisteröidyn oikeudet ja niiden toteuttaminen	Ohjeistetaan julkisilla verkkosivuilla: http://www.turkuamk.fi/fi/tietosuoja
13 Tietosuojavastaavan yhteystiedot	tietosuoja@turkuamk.fi p. 02 263 350 (kirjaamo)
14 Tietosuojaselosteen tiedot	Selosteen päiväys 23.3.2020